1971
30

MŪSŲ SPARNAI

OUR WINGS -Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
PUBLISHER -Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
ADDRESS -5230 So. Artesian Ave., Chicago, Ill., 60632, U. S. A.

TURINYS

		Psl.
Dail. Vytautas Ignas	VIRŠELIS ŽURNALO SUKAKTIES PROGA	
Dail. prof. dr. V. K. Jonynas	SKYRIŲ VINJETĖS	
Kun. M. Preikšaitis	REFORMACIJA IR EKUMENIZMAS	2
M. Z.	VELYKOS	5
Dail. J. Mieliulis	BRANDUOLINĖS KALĖDOS	6
Eugenius Gerulis	KRIKŠČIONIJAI ATGIMSTANT	7
Kun. J. Pauperas	KO MES SIEKIAME?	10
Dail. J. Mieliulis	HOMO SAPIENS	13
Eugenius Gerulis	KRISTUS SENAJAME TESTAMENTE	14
M. Z.	TIKTAI TU...	16
Kun. P. Dilys	EVIAN-NAIROBI	17
Dagys	PRAŽYDĖKIT	24
Jonas Kutra	R. KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRIZĖ?	25
F. Mažuikienė	NORĖČIAU...	27
Kun. St. Neimanas	LIETUVOS EV. REFORMATŲ BAŽNYČIA LAISVOJE LIETUVOJE	28
F. Mažuikienė	NUGALĖTA VIENUMA	32
L. Knopfmileris	KLAIPĖDOS REFORMATŲ BAŽNYČIA	33
Kun. St. Neimanas	POVILAS JAKUBĖNAS	35
Rev. Paul Dilys	ADDRESS TO THE COUNCIL	37
Martynas Kavolis	AR KALBAME IŠ TIKRŲJŲ REFORMACIJOS TEMA?	41
J. Kregždė	BIRŽŲ PILIES STATYBA	45
Jurgis Jašinskas	RADVILŲ PALIKUONYS	54
Dagys	SMILGA	61
J. Kregždė	Į 1863 METŲ SUKILIMĄ ŽVILGTERĖJUS	62
M. Z.	ELGETA	70
J. Trečiokas	APIE PAPILIEČIŲ KIVIRČUS SU DVARU	71
Dagys	EIČIAU	75
Dail. Dagys	TRIUKŠMINGIEJI LAIKAI	76
J. Valiūnas	AR APSIEISIME BE DIEVO?	81
Vladas Jakubėnas	LAMPSATYTĖS REČITALIS	82
***	BUVO SUMAINYTI ŽIEDAI	84
***	VASARIO 16 GIMNAZIJA	86
M. Z.	TUK.. TUK...	90
***	KRONIKA	91

LEIDĖJAS -Lietuvos Evangelikų Reformatų Kolegija Tremtyje
REDAKCINĖ KOMISIJA -Petras BRUŽAS, Eugenius GERULIS, Jokūbas KREGŽDĖ, Palmyra LAMPSATIENĖ, generalinis superintendentas kun. Stasys NEIMANAS, Jonas PALŠIS, Arvydas RAMONIS
REDAGUOJA -Jokūbas KREGŽDĖ, 2439 W. 51st St., Chicago, Ill., 60632, U. S. A.
ADMINISTRUOJA -Jonas PALŠIS, 5718 S. Richmond St., Chicago, Ill., 60629, U. S. A.
TIRAŽAS -2000 egz.
KAINA -AUKA

REDAKCIJA rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsniai su autorių pavarde, slapyvarde ar inicialais nebūtinai reiškia leidėjo ar redakcijos nuomonę.

MŪSŲ SPARNAI

LIETUVIU EVANGELIKU REFORMATU ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951 — 1971 BIRŽELIS — Nr. 30

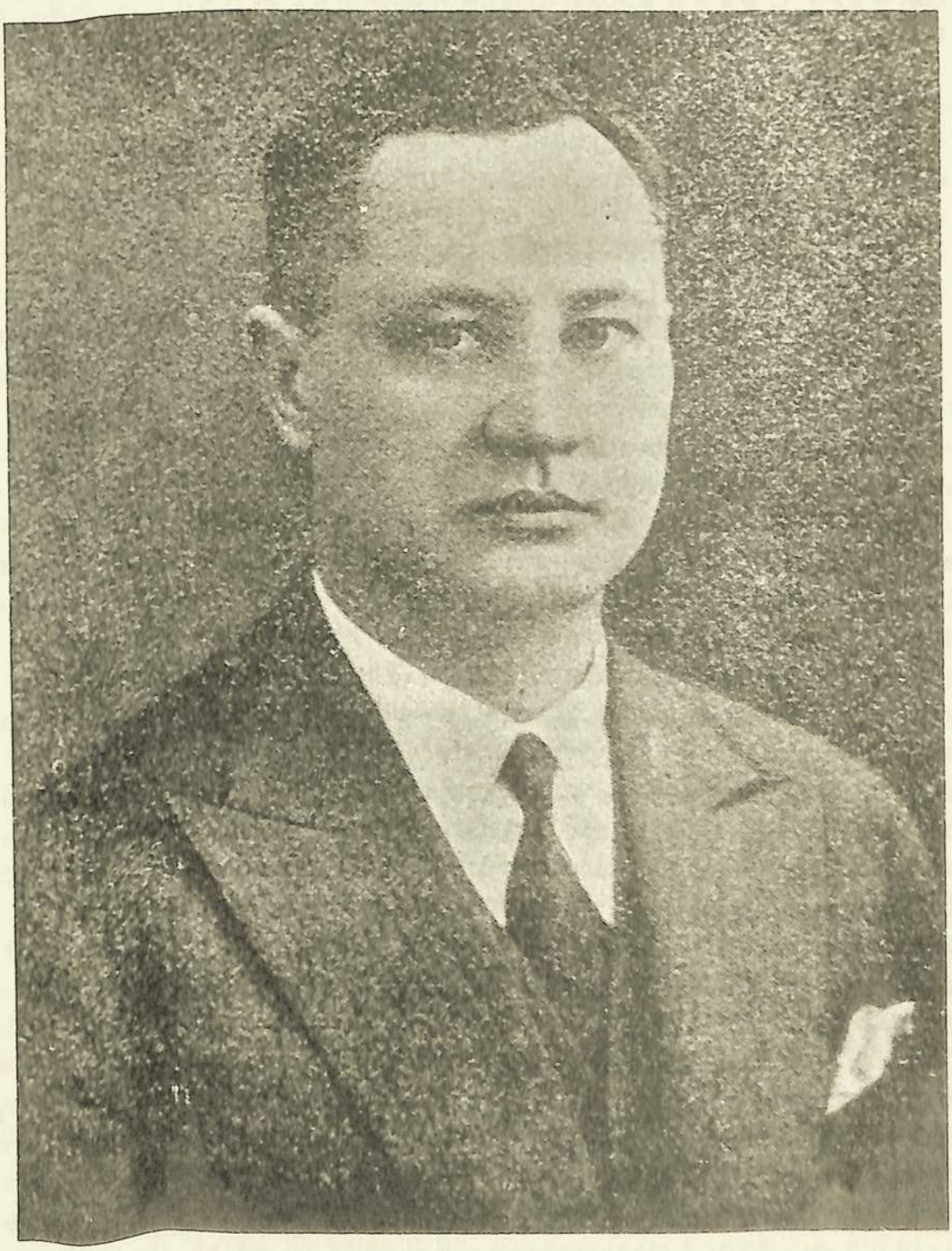

Kuratorius agronomas Petras VARIAKOJIS
1892 m. Kvietkeliai — 1970.X.17 Alytus

Kun. M. PREIKŠAITIS

REFORMACIJA IR EKUMENIZMAS

"Viešpatie Dieve, iš Tavęs ateina visos dovanos, visas pažinimas ir gyvenimo šviesa"
Moz. 1, 3.

Mes džiaugiamės didvyrių darbais, kurie mums duoda pasiryžimo veikti ir kurti ateičiai ir visos žmonijos gerovei. Didvyris yra tas, kuris sunkiose aplinkybėse ryžtasi aukotis dėl tėvynės, tiesos ar tikėjimo. Tokių didvyrių tarpe, be abejo, yra didieji reformatoriai: Liuteris, Kalvinas, Cvinglis, Husas, Knoksas, Viklifas, Savonarola ir daugelis kitų.

Kai Liuteris pasakė: "Čia stoviu, kitaip negaliu", mes suprantame, kad čia žmogus, nežiūrint mirtino pavojaus, išdrįso atvirai pasakyti, ką jis savo širdyje jautė. Jis nenorėjo veikti prieš savo sąžinę. Jis veržėsi per pavojingus tarpeklius į šviesą. Jam lengviau atrodė mirti, negu pasielgti prieš savo įsitikinimus ir nuolat jaustis bailiu, nedrįstančiu pareikšti savo nusistatymo. Jis norėjo pasielgti drąsiai, kaip tai padarė Husas, Viklifas, Savonarola ir kt., kuriems giliausios sielos vertybės buvo per brangios, kad jas galėtų mainyti į gyvenimo blizgučius, turtus bei prabangą. Jie ieškojo tikros savo sielos ramybės atgaivinimo ir amžino gyvenimo.

Mes žinome, koks jautrus buvo Liuteris amžinybės klausimuose. Draugo mirtis nuo sužeidimo kardu giliai paliečia jo sielą ir pabrėžia studentų himno žodžius: "Vita nostra brevis est, brevi finietur" (Mūsų gyvenimas trumpas ir greitai baigiasi). Greitai Liuterį ištinka skaudus smūgis. Jis padaro apžadus Šv. Onai, kad stos vienuolynan, ir savo žodį išlaikydamas, prieš tėvo valią, draugų studentų palydėtas, įstoja į augustinijonų vienuolyną. Čia jis nuoširdžiai, visomis jėgomis, ieško amžinosios tiesos, išganymo ir sielos ramybės. Čia tenka paminėti, kad reformaciją nulėmė ne šaltas galvojimas,

o daugiau entuziazmas, pasišventimas ir idealizmas.

Savo tautoje mes taip pat turime didvyrių, kurie nebijojo mirčiai pažvelgti į akis ir drąsiai stoti už mūsų Bažnyčią, tėvynę. Čia tenka paminėti snj.kun.E.Lejerį, kuris mirė Sibire, kun. J. Gavėnį ir kt.

Mūsų tautos istorija turi taip pat karžygių:Vytautą, Kęstutį, Gediminą ir kt., kurie nebodami didelių pavojų gynė ir saugojo savo tautą. Karžygiai yra tie, kurie pasitikėdami Dievu aukojasi dėl savo tautos, o kartu ir dėl visos žmonijos pagrindinių teisių.

Tamsa nepakenčia šviesos. Viena graikų legenda sako, kad kai atsiras vienas žmogus tobulesnis bei pranašesnis už kitus, tai kiti jį nužudys. Ar ne taip atsitiko su Kristumi? Šio pasaulio šetoniškoji dvasia ypatingai neapkenčia Kristų sekančio bei Jo kelrodžio besilaikančio žmogaus. Todėl tikintieji tuo labiau turi stoti už tai, kas yra teisinga ir amžinai vertinga, kas tarnauja visų žmonių palaimai ir išganymui. Čia minėtini ir kiti mūsų karžygiai, kurie už savo tautą, už savo tikėjimą bei įsitikinimus stojo ir visokiais būdais juos gynė. Tai Radvilos, Daukantas, Maironis, Vaižgantas, Kudirka, Basanavičius, Jankus, Vydūnas ir daugelis kitų, kurie savo tautos švenčiausių įsitikinimų neišsižadėjo, drįso pareikšti savo nuomonę ir savo sąžinės nepardavė už Judošiaus gražius.

Žinome, kad išganymas pareina iš Dievo žodžio. Kur jo nėra, ten krikščionies gyvenime atsiranda stagnacija, pavargimas ir nepajėgumas. Deja, daugelis pamiršta tą gyvenimo ir gyvybės šaltinį, pamirštame ką sako Dievo žodis. Jis turi būti vis iš naujo primenamas. Mokytas ar nemokytas neišsilaiko žodyje be atnaujinimo. Jis jo reikalingas, kaip kasdieninės duonos. Žmogaus siela yra už viską pasaulyje brangesnė. Todėl Šv. Raštas sako: "Ne viena duona žmogus minta, bet kiekvienu žodžiu iš Dievo burnos ateinančiu". Tai yra tas magiškas ir galingas žodis, kuris ir po daugelio metų gali išsprogti ir prasiveržti į gyvybės šviesą. Tos paslaptingos galios yra pažadėjęs dangaus Tėvas:"Mano žodis, kaip sniegas ar lietus, neveltui žemėn puola ir neturi atgal grįžti tuščias, bet turi vaisius nešti". Kristus sako:"Ne jūs mane išsirinkote, bet aš jus išsirinkau, kad vaisius neštumėte ir jūsų vaisius pasiliktų".

Ne kartą istorijos bėgyje krikščionybė yra pergyvenusi tamsius laikus, kai žmonės, užmiršę gyvąją versmę-Dievą, eina prie išsekusių šaltinių. B. Graham, dr. McGee, dr. Orr, dr. Green, Shuller ir daugelis kitų šaukia, maldauja grįžti prie Dievo. Senais laikais Šv. Raštas nebuvo lengvai prieinamas; jis būdavo, kaip didelė brangenybė, prirakintas grandinėmis. Reformacijos didžiausias nuopelnas, kad paskleidė Šv. Raštą ir skatino mokslą bei švietimą, kad apsišvietę žmonės liautųsi tikėję prietarams ir kreiptųsi į išganymo šviesą-Dievą per Kristų. Dievas yra šviesa. Jis ir mums suteikė kūnišką ir dvasišką šviesą ir nori, kad mes būtume šviesos vaikais.

Viduramžiais bei baudžiavos laikais žmogus neturėjo apsispren-

dimo laisvės. Tokios pat sąlygos yra ir šiais laikais komunistų užimtuose kraštuose. Viduramžiais net patys to laiko vadovai pilnai nepažino kelio į išganymą ir, tuo būdu, negalėjo jo rodyti kitiems. Šiandien gi komunizmas prievartos keliu primeta prieškrikščionišką mokslą ir sąmoningai skelbia netiesą. Tad ar mūsų laikai šviesesni už viduramžius?

Kita svarbi Liuterio reformacijos priežastis buvo atlaidų pardavinėjimas. Po tokia nuodėmių išpirkimo priedanga vyko visokių neteisybių. Prūsų ir žemaičių kraujas liejosi Bažnyčiai laiminant ir teikiant atlaidus kovoje prieš "pagonis". Taip vyko mūsų tautos kolonizacija. Mūsų protėviai buvo skriaudžiami ir viskas, kas jiems buvo brangu, buvo niekinama. Ir visa tai buvo daroma neva Bažnyčios vardu. Nežiūrint viso to, ar galime mes patys pastatyti save teisėjais, ar turime palikti paskutinį sprendimą Tam, kuris teisingai teisia? Jis ir nuo kryžiaus kalbėjo: "Tėve, atleisk jiems, nes jie nežino ką daro". Iš kitos pusės, neturime stebėtis tuometinės Lietuvos valdovų laiškais Vakarų pasauliui, kuriuose jie aiškino, kad krikščionys yra veidmainiai, grobikai ir savanaudžiai, bet ne Kristaus mokslo nešėjai. Todėl nenuostabu, kad lietuviai taip ilgai nepriėmė krikščionybės. Jie tikriausiai buvo aukštos moralės. Ar ir šiandien krikščionybei neprimetamas toks pat kaltinimas? Ar ir šiandien nereikalinga tikėjimo karžygių, kurie turėtų aukštesnį gyvenimo tikslą, -vesti kitus į tikros tiesos pažinimą? Šiais laikais, kai Dievo žodis yra visiems prieinamas, mūsų išganymas priklauso nuo mūsų pačių. Dievo žodis reikalauja iš mūsų, kas ir prikaltose prie bažnyčios durų Liuterio tezėse buvo pabrėžiama, tikros širdies atgailos ir prisivertimo, po kurio galėtų įeiti į mūsų sielą atleidimo galybės, užgimti naujas žmogus, kuris teisybėje ir skaistybėje amžinai Dievo akivaizdoje gyventų. Reikia pradėti sekti Kristų, kuris pasakė: "Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas".

Kaip ir su visų laikų karžygiais, taip ir su reformacijos didvyriais, yra apsireiškusi gili gyvenimo pažintis, ateities vizija, ryžtinga valia. Ar nebuvo dramatiškas momentas, kai Farelis pareikalavo Kalviną likti Genevoje ir perimti Bažnyčios vadovavimą? Kalvinas sutiko ir veikė išsižadėdamas savęs ir to pat reikalaudamas iš kitų. Liuteris norėjo likti Bažnyčioje ir reikalavo jos vidujinio atsinaujinimo. Bažnyčia gi jį išstūmė, reformų nedarė, o jis kai kuriais atvejais liko dar labiau užkietėjęs. Nepriklausančius oficialiai Bažnyčiai pavadino heretikais. Nuo žmogiškų tradicijų atsitraukusi ir ant Evangelijos tiesos išaugusi Bažnyčia, įvairiausiomis formomis reikšdamosi, vis plečiasi pasaulyje. Lenktyniavimas Bažnyčių tarpe daugeliu atveju buvo naudingas, nors kartais ir pereidavo į šiurkščias formas, kaip tai buvo antireformacijos laikais Lietuvoje.

Nuo Reformacijos laikų buvo stropiau gilinamasi į Šv. Raštą,

rūpinamasi jo įgyvendinimu. Studijuojamas pirmųjų krikščionių gyvenimas, Bažnyčios mokytojų mintys, mokomasi Senojo ir Naujojo Įstatymo kalbų, Tos lenktynės, be abejo, buvo naudingos visai krikščioniškai Bažnyčiai. Šiandien evangelikai jau nebevadinami "heretikais", bet "atsiskyrusiais broliais".

Prie Kristaus kūno-tikrosios Bažnyčios-priklauso visi tikintieji, Jo pasirinkti iš visų Bažnyčių. Iš to galima padaryti išvadą, kad tikras krikščionis katalikas ir tikras krikščionis evangelikas yra arčiau prie vienas kito, kaip atskirai šiose Bažnyčiose tikintieji ir netikintieji. Ne katalikų, ne evangelikų teologiniai mokslai galės sujungti šias Bažnyčias, bet tiktai vienas gyvas Kristus. Mes esame atsakingi už savo gyvenimą. Jei katalikas krikščionis gerai elgiasi, eina Kristaus nurodytu keliu, tai jis yra palaima visai krikščionijai. Jei evangelikas krikščionis myli Kristų ir Jį seka, jis taip pat yra palaima visai žmonijai.

Dievo darbai gali tik ten apsireikšti, kur yra malda, giedojimas, žodžio apsakymas ir krikščioniškas veikimas. Mūsų laikams reikia ryžtingos, nuoširdžios, nepailstančios apaštalų ir reformatorių dvasios. Reikia daug daugiau aukotis Kristaus karalystei. Nebūkime krikščionys tik iš vardo, bet atsinaujinkime Kristuje. Atsinaujinkime Jo žodyje ir tiesoje, Jo valioje ir meilėje. Tik iš Kristaus ateinantis ir į Jį vedantis kelias sujungs visus tikinčiuosius iš visų denominacijų, tautų, giminių ir rasių. Telaimina Dievas ir šiuos žodžius, kad Kristus būtų išaukštintas visų mūsų širdyse ir priimtų mus, mūsų tautą, visą krikščioniją ir žmoniją į Savo maloningą globą ir apveizdą. Apaštalo Povilo žodžiai mus drąsina: "Taigi, mano mylimieji broliai, būkite ištvermingi ir nepajudinami; visados uoliai dirbkite Viešpaties darbą, žinodami, kad jūsų darbas neveltui Viešpatyje!"-I. Korint., 15. Viešpats tesuteikia mums tą malonę dėl Jėzaus Kristaus! Amen.

P. S. Autoriui sutinkant, pamokslas trumpintas. Red.

VELYKOS

Gražus PRISIKĖLIMO žodis,
Gili ir jo prasmė;
Gražesnio niekas neparodys
Maldoj nei giesmėse!

Brangus PRISIKĖLIMO žodis,
Ir nuostabiai svarbus:
Jis mums gyvenimą parodė
Iš čia į anapus!

M. Z.

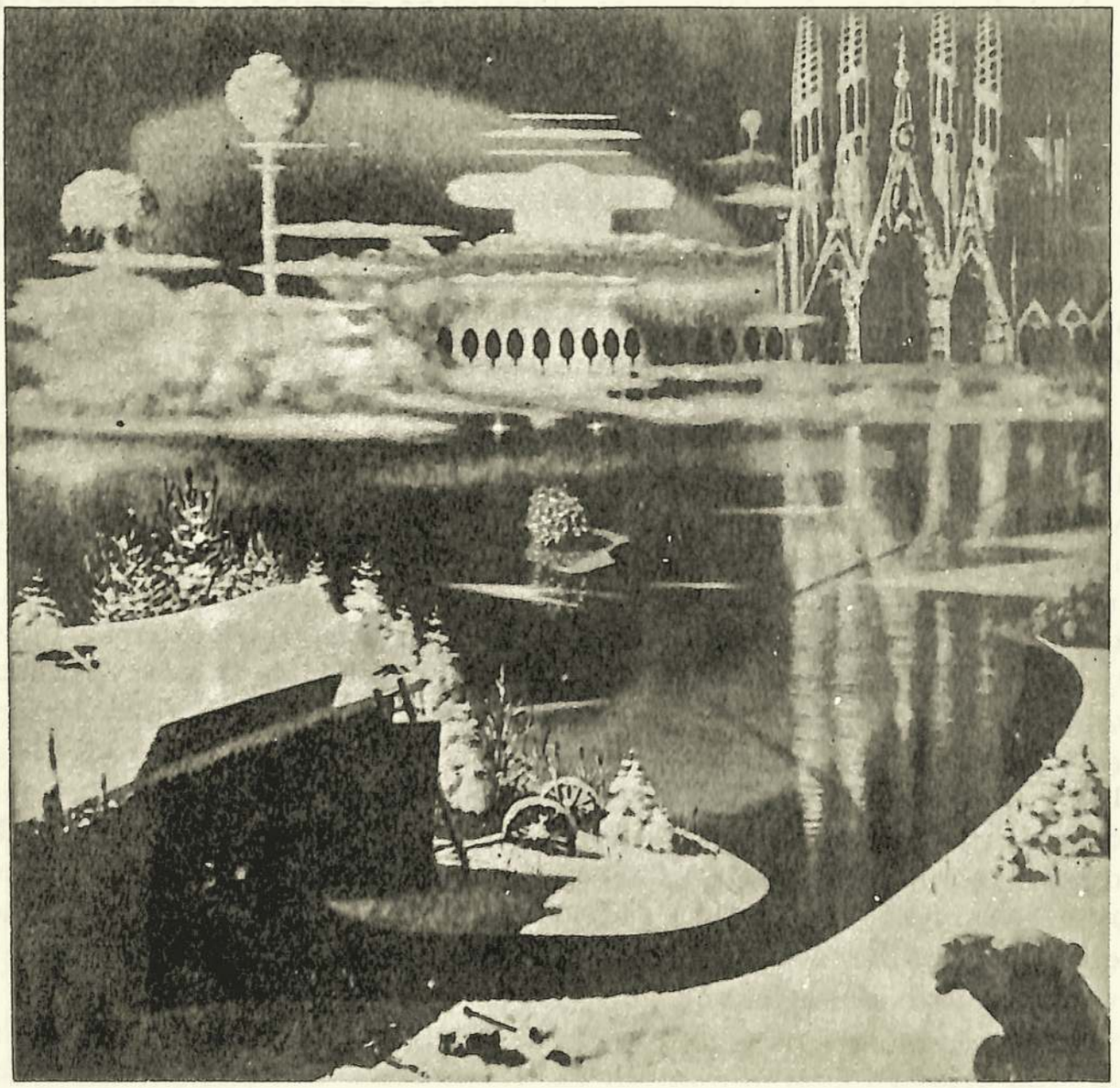

Branduolinės Kalėdos — Nuclear Christmas *Dail. J. MIELIULIS*

Eugenius GERULIS

KRIKŠČIONIJAI ATGIMSTANT

Mato Evangelijoje 22, 34-40 skaitome:"O farizėjai susirinko ir vienas iš jų tarpo, įstatymo žinovas, gundydamas paklausė:"Mokytojau, koks įsakymas yra didžiausias įstatyme? "O Kristus tarė jam:"Mylėk Viešpatį, savo Dievą, visa savo širdim, visa savo siela ir visu savo protu. Šitas yra didžiausias ir vyriausias įsakymas. Antras, lygiavertis, yra šitas:mylėk savo artimą, kaip pats save. Ant šių dviejų įsakymų kaba visas įstatymas ir pranašai".

Tikinčiųjų susirinkimą arba Bažnyčią jau nuo pat Kristaus laikų nuolat persekioja įvairūs pavojai tiek iš vidaus, tiek iš lauko. Išorė siekia mus sunaikinti, gi viduje mes patys esame dažnai linkę nesutarti ir skaldytis.

N. Testamente skaitome Jėzaus Kristaus pažadą, jog išorės priešai Bažnyčios įveikti niekada neįstengs. Taipgi žinome, kad Kristus meldėsi už visų tikinčiųjų vienybę.

Sakoma, gyvenimas tai nuolatinė kova. Istorijos kelyje, tų grumtynių dėka, vieni iškyla, kiti žlunga. Taip vyksta nuolatinis keitimasis. Ne kitaip yra ir su Bažnyčia. Kartais ji puošiasi pavasario žiedais, dalina gausų derlių, o kartais ji yra žiemos šalčių slegiama. Kokiame stovyje yra krikščionija šiandieną? Kas mūsų laukia rytoj?

Šiuo metu pasaulio gyventojų tarpe tik kas ketvirtas žmogus yra krikščionis. Ši proporcija keičiasi mūsų nenaudai, nes nekrikščionys savo gausiu prieaugliu mus ryškiai pralenkia. Mūsų misionierių veikla irgi nėra užtenkamai efektyvi. Mus pralenkia mahometonai, o gal ir budistai. Nepaprastą aktyvumą yra išvystęs ateistinis komunizmas. Kas trečias pasaulio gyventojas yra komunistų valdžioje. Ten vienam bilijonui ir dviem šimtam milijonų žmonių yra draudžiama pažinti Dievą. Ten sistemingai dieną ir naktį yra ugdomas kovingasis ateistinis komunizmas, kad greičiau užvaldžius visą likusį pasaulį.

O kokią religinę padėtį matome tame likusiajame pasaulyje, ypač mūsų paskutinėje užtvaroje-Amerikoje? Teisingai sakoma, jog žmogus labiau vertina tik tai, ką pats dirbdamas ar kovodamas atsiekia. Paveldimos vertybės tėra mažai branginamos. Mūsų laimei, tas dėsnis galioja ir anapus geležinės uždangos.

Kalbėdami apie vertybes, jų tarpe randame ir maldą. Ar yra didesnė vertybė kaip malda? Deja, mes ją išmetėme iš mokyklų. Siekiama uždrausti melstis net tolimose erdvėse esantiems astronautams, o jų raketoms dažniausiai yra duodami pagoniškų dievų var-

dai. Dėl to ateistai neprotestuoja. Mokiniui draudžiama net pertraukos metu mokykloje kitiems skaityti Šv. Raštą. Už tokį "nusikaltimą" iš gimnazijos buvo išmesta viena mokinė Chicagoje prieš pusmetį. Reikalaujama pašalinti Dievo vardą nuo pašto ženklų, nuo piniginių monetų, nuo valdiškų pastatų. Piktinamasi net bažnyčių varpais, nes jie per garsiai skambą.

Viešosios opinijos formavimo židiniai, o taip pat kolegijos bei universitetai neprisideda prie dievotumo ugdymo. Ne atvira ateistine kova, o nejučiomis, lyg lašas po lašo, mūsų studentijos protuose beriamos religinio indiferentizmo bei metafizinio abejingumo sėklos.

Matant mūsų krikščionijos tokį visapusišką apatiškumą, stebint ateinantį nekrikščioniškosios žmonijos gyventojų prieauglio tvaną, žinant visur besiskverbiančio ateistinio komunizmo aktyvumą, kyla susirūpinimas, ar mes krikščionys beįstengsime atsilaikyti?

Tokio rūpesčio slegiami ir ieškodami išeities atsiverskime Šventraštį. S. Testamento Teisėjų knygos 7-me perskyrime randame irgi panašaus rūpesčio slegiamus izraelitus bei jų vadą Gideoną. Dievo paraginti, izraelitai apsisprendžia išsilaisvinti. Mūšio išvakarėse Gideono stovykloje 32,000 karių, o priešų-keturis kart daugiau. Savo išrinktajai tautai Dievas žada padėti, bet kad ji nesigirtų, jog pati savo jėgomis įstengė save išgelbėti, Dievas liepė izraelitams savo kariuomenę sumažinti net iki 300 neginkluotų vyrų. Tuo atveju kiekvienam izraelitui tektų atremti po 450 ginkluotų priešo karių. Logiškai galvojant, pergalės atsiekti neįmanoma, bet dievoti izraelitai klausė "nelogišku" Dievo parėdymų.

Ilgai neteko laukti: 135,000 priešo karių armija staiga chaotiškai traukdamosi pasileido bėgti, išsigandusi 300 beginklių vyrų, išdrįsusių ties jais ateiti apsiginklavus vien tik Dievo vardu. Visi tuomet suprato, kad išsilaisvinimas buvo atsiektas ne žmonių narsa, o jų maldingumu bei Dievo malonės dėka.

Ši istorija, kaip ir daugelis kitų panašių Šventraščio istorijų, pamoko mus ir padrąsina. Juk parašyta, kad krikščionių Bažnyčios neįstengs įveikti net pragaro vartai. Katakombų laikais Bažnyčia skaitėsi irgi nenugalėta. Nesinorėtų ir mums patekti į tokią padėtį.

XX-jo amžiaus pradžioje, kai caristinėje Rusijoje brendo revoliucija-pradžia būsimajam komunizmui, tuo pačiu metu Dievas pasirūpino, kad pasaulyje rastų sau dirvą ir būsimasis krikščionijos atgimimas-ekumenizmas.

Šio renesanso pradžią skaitome nuo 1910 m., kada du protestantai (J. H. Oldham ir J. R. Mott) Edinburghe sušaukė suvažiavimą. Ekumeninis sąjūdis vystėsi keliomis panašiomis kryptimis, kol vadovaujantį vaidmenį įgavo įkurta Pasaulinė Bažnyčių Taryba 1948 metais. Joje dabar randame bemaž visų krikščionių Bažnyčias; ten ir Vatikanas turi savo atstovus. Svarstomas Romos Bažnyčios įsto-

jimo klausimas. Vatikanas į bendrą ekumeninį kelią įstojo tik nuo 1960 m. popiežiaus Jono XXIII-jo dėka, kai su kardinolu Beja priešakyje buvo įsteigtas Krikščionių Vienybei Siekti sekretorijatas.

Maždaug tuo pačiu metu, kai protestantuose ėmė vystytis ekumeninis sąjūdis, Vatikanas įsteigė kasmetinę maldų už krikščionių vienybę savaitę. Šį sektiną pavyzdį priėmė ir Pas. Bažnyčių Taryba. Dabar krikščionija kasmet sausio mėnesį bendrai meldžiasi už meilės atstatymą tarp savųjų brolių.

Nežiūrint ilgus šimtmečius trukusio susiskaldymo, neapykantos ir išdidumo, Dievo malonės dėka, krikščionija visgi dar neprarado sveikos nuovokos justi, kad mūsų tarpe esanti disharmonija kažkaip nesiderina Dievo valios sąrangoje. Toji mūsų širdyse išlikusi sveikos nuovokos žarijėlė ir šiandieną suvedė mus čia bendrai maldai jau nebe pirmą kartą.

Panašiom ekumeninėm pamaldom prieš savaitę buvo susirinkę ir New Yorko lietuviai-evangelikai ir katalikai. Panašios pamaldos kartą buvo suorganizuotos Vasario 16 gimnazijoje, Philadelphijoje ir kt. Prieš kelis metus net sovietų valdomoje Lietuvoje įvyko labai iškilmingos ekumeninės pamaldos. Jose dalyvavo Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Gudijos aukšti katalikų, protestantų ir stačiatikių dvasiškiai, vyskupai, superintendentai ir panašiai. Išeivijoje mūsų pamaldos daug kuklesnės. Jei kitose tautose, nors ir mažose, ekumenizmas yra išsivystęs į didžiulį sąjūdį, duodantį atspalvį net visai krikščionybei, lietuviuose viskas vyksta žymiai lėčiau ir kukliau. Čia ekumeninį pašaukimą veiklai junta ne viršūnės, o šaknys.

Ekumenizmas nei senas-esamas Bažnyčias griauna, nei naujas įkuria. Ekumenizmas nėra pats sau tikslas, o tik priemonė. Vienybė irgi nėra pati sau tikslas. Tam tikra prasme net ir Bažnyčia nėra pati sau tikslas, o tik priemonė tikslui siekti.

Okas yra tas mūsų visų aukščiausias tikslas? D i e v a s ! Visi žinome seną teologijos pagrindą: mylėti Dievą, mylėti žmogų. Bet ar mes savo meilės d o g m o m s, savo i n s t i t u c i j o m s nestatėme aukščiau už meilę žmogui? Kristus juk seniai perspėjo, jog ne žmogus yra sabatai, o sabata yra žmogui (Mk. 2, 27). Kristus nekalba apie aukštas institucijas. Jis nekalba apie painius kanonus. Kristus sako labai paprastai: "I š t i e s ų s a k a u j u m s, k ą j ū s p a d a r ė t e v i e n a m i š m a n o m a ž i a u s i ų b r o l i ų, t ą m a n p a d a r ė t e" (Mt. 25, 40).

Tad, siekdami aukščiausio tikslo-D i e v o, eikime keliu, kurį pats Dievas mums nurodė. Štai Dievo žodžiai, pasakyti Kristaus lūpomis: "J e i t u r e n g i e s i m a n a t n a š a u t i a n t a u k u r o s a v o d o v a n ą ir tenai būdamas atsimeni, kad tavo brolis turi ką p r i e š t a v e, p a l i k s a v o d o v a n ą a u k u r o p r i e š a k y j e, e i k p i r m a s u s i d e r i n k s u s a v o b r o l i u, o t i k t a d a a t ė j ę s a t n a š a u k m a n s a v o d o v a n ą" (Mt. 5, 23-24).

(Pasauliečio protestanto kalba pasakyta katalikų bažnyčioje 1971.I.24)

Kun. J. PAUPERAS

KO MES SIEKIAME?

Povelykiniam laike mus lydi žodžiai: "Ko jūs ieškote?" Galime sau vaizduotis anuos du Kristaus mokinius iš Emauso miestelio žygiuojančius, prislėgtus, mėginančius tyliai pasitraukti iš tos vietos, kur, jų manymu, sudužo jų viltys, kad žodžiais ir darbais galingas pranašas iš Nazareto išvaduosiąs Izraelį. Mes gi taip pat savo mintimis galime grįžti į praeitį ir klausti, kodėl taip ir taip įvyko mūsų asmeniškam ar mūsų tautos gyvenime. Mes norėtume rasti atsakymą į mūsų proto keliamus klausimus. Dažnai žmogus patenka į sunkumus, kada neberanda išeities. Juo sunkiau žmogui rasti išeitį, jei jis netiki į atleidimą ir gyvybės galių pergalę.

Tad mums naudinga save klausti, ko mes ieškome, ko mes siekiame? Mūsų dienų karta būdinga savo ieškojimu, nepasitikėjimu, nerimastavimu ir užtikrinimo ieškojimu. Technikoje daug ko pasiekta, bet gyvenimas darosi painesnis. Nesama tikrumo ar technikoje pasiekus dar daugiau pažangos, pats gyvenimas bus prasmingesnis ir gilesniu pasitenkinimu atžymėtas. Esmėje keliamas klausimas dėl pačių gyvenimo vertybių apsprendimo. Ko norima pasiekti ir kokį gyvenimą norima kurti? Aplamai, žmogus bando kurti gyvenimą, kokį jis sau jį vaizduojasi, arba kokie siekiai piešia jo dvasioje siektiną gyvenimo vaizdą. Žmogus norėtų būti didesnis ir sėkmingesnis negu dabar. Tikrumoje žmogaus siekiai nesibaigia, kol jis gyvena. Savo siekiais jis tik dalį savo vaizduojamo gyvenimo teišvysto. Jis vis pilnumoje nėra tuo, kuo jis norėtų būti. Tad jis ilgisi to pilnesnio gyvenimo, kurio vaizdą jis savyje nešioja. Jis norėtų gyventi pilną gyvenimą, kuris skleidžiasi visais galimumais. Kristus sakė atėjęs užtikrinti žmonėms gyvenimo pilnumą. Jo pagalba jie gali gyventi pilną gyvenimą, kuris vertingas gerais vaisiais. Tad tenka klausti, ar mes naudojamės visais galimumais gyventi pilną ir kūrybingą gyvenimą? Kaip mes siekiame savo tautai gyventi?

Kaip paskiras žmogus, taip ir tauta jėgų sau semiasi iš įvairių šaltinių. Žymią dalį mūsų minčių mes maitiname praeities patyrimais ir jų atminimais. Vienu savo dvasios sparnu žmogus remiasi praeities patyrimais, o kitu-siekia skverbtis pirmyn remdamasis dabartimi. Kai Mozė drąsino savo tautos žmones būti tvirtais, jis vis ragino atsiminti, kaip Viešpats juos galinga ranka išvedė iš vergijos. Dabar, būdami laisvėje, jie turėjo išvystyti savo religijos ir savo tautos gyvenimą. Mozė, priminęs savo tautai jos praeitį, vis

primindavo, koks yra jos uždavinys.

Mes, lietuviai, galime didžiuotis didinga savo tautos praeitimi. Praeities prisiminimai gali mus stiprinti dabartyje. Mes turime siekti gyventi savo tautos ateičiai. Dabar mes kraujame savo įnašą į tautos gyvenimą, kad tuo įnašu sustiprinta tauta ilgai gyventų. Tad yra svarbu ką mes savo tautos stiprėjimui darome dabar ir kiek patys kūrybiškai stipriname tautos gyvenimą.

Praeitis mums yra mokykla, dabartis-veiklos laukas. Mes geriau galime įžvelgti ir apspręsti dabarties uždavinius, kai žvelgiame atgal ir apmąstome, kas patirta ir pergyventa ir gilesniu apmąstymu ir ryžtingumu stengiamės kurti ir veikti. Mūsų sprendimai veikti yra bandymai įkūnyti ką esame mintyse nusprendę, tai bandymai mūsų siekius išreikšti veiksmais. Mes siekiame tautos gyvenimą kurti tokį, kokį jį sau vaizduojamės. Tad mūsų pasaulėžvalga ir gyvenimo vertybių apsprendimai vaidina svarbų vaidmenį sprendžiant ko norime siekti ir ką mes siekiame sukurti.

Žmogaus veikimo pagrindu yra jo mąstymas, jo troškimai savo dvasios vaizdus paversti tikrove, jie yra stipriausi veiklos skatintojai. Taip ir mes dirbsime savo tautos gerovei, stengdamiesi įkūnyti mūsų įsivaizduoto tautos gyvenimo tikrovę. Mūsų tautos idealai mums bus gairės dirbant tautos gyvenimui auginti. Kultūringoje tautoje dažnai politinės partijos sunkiai grumiasi savo idealams išryškinti.

Siekiant savo tautai laisvės, lietuvis negali visas savo jėgas skirti liūdesiui ir aimanoms, kad tauta pavergta ir jos vaikams nesimato vargo galo, bet jis turi pats spręsti, kuo jis gali prisidėti palaikyti tautos gyvybingumą. Pranašas Jeremijas savo, į Babilono nelaisvę ištremtiems, broliams parašė laišką, kad juos, daug metų kentėjusius vergiją ir priespaudą, guostų Viešpaties vardu ir Jo pagalbos pažadais. Daugelis tremtinių tikėjime buvo pasilpę; manė Dievas yra juos pamiršęs. Jeremijas stiprino savo tautos brolius užtikrinimu, kad Viešpats nesąs jų pamiršęs, turįs jiems ramybės laiminimo mintis. Jeremijas pasakė savo broliams tiesą, kad jie savo darbais yra nusipelnę Viešpaties bausmę, bet jei jie atgaila artinsis prie Dievo, jie bus išgelbėti tais keliais ir būdais, kuriuos Viešpats parinks atitinkamu laiku. Tremtiniai troško, kad pavargtų tos rankos, kurios juos skaudžiai botagais plakė, sutrūktų varginančios grandys ir subyrėtų kalėjimų mūrai, kad jie greičiau sugrįžtų į tėvų žemę, artų vėl dirvonus ir Jeruzalės atstatytoj šventovėj atnašautų Viešpačiui savo padėkos aukas. Jeremijas kreipė savo tautos brolių dėmesį į tai, kiek jie patys patirtuose mėginimuose bus dvasiškai subrandinti, lyg auksas ugnimi, perskaidrinti. Dabarties skaudūs patyrimai turėjo izraelitus paruošti geresniam gyvenimui ateityje. Savo skaudžius patyrimus dabartyje jie turėjo suprasti, kaip paruošimą ateičiai. Jeremijas patarė tikros

pagalbos laukti ne iš žmonių, bet iš Dievo.

Tokių minčių vedami ir mes turėtume žvelgti į savo tautos mėginimus dabartyje, kaip į paruošimą siekti vertingesnio gyvenimo ateityje. Kiek kurios tautos žmonės atitinkamai sau vaizduojasi Dievą, tiek jie atitinkamai tokiam Dievo supratimui derins ir savo doros bei elgesio siekius, stengsis Dievui tarnauti rimtu pasišventimu. Tad svarbu, kokios laisvės mes siekiame. Ar siekiame tautai tik išorinės laisvės, ar siekiame, kad ji mėginimuose užgrūdinta pati sugebėtų kurti ir gyventi vertingą gyvenimą? Visa pareina nuo to, ką patys norime įgyvendinti ir kokias vertybes norime kurti.

Ką gali daryti šiandien lietuvis, kad padėtų daug kenčiančiai savo tautai? Ar būtų gera, kad lietuviai Kristų pasirinktų sau vadu ir paskelbtų Jį būsimu Lietuvos valdytoju? Kristaus išrinkimas ir paskelbimas būsimu Lietuvos valdytoju maža tepadėtų lietuviams jų kovoje už laisvę, nes Kristus nesutinka būti renkamas jokios žemiškos valstybės valdytoju. Jis įrengia savo valdžios sostą žmonių širdyse ir per savo dvasia šventintas žmonių širdis daro teigiamos įtakos, kad gerėtų patys svarbiausi gyvenimo pagrindai. Juo labiau lietuvių širdys duosis paveikiamos Kristaus Dvasios, tuo labiau jie bus tinkamu palaiminimu savo tautai. Tuomet galėtume tarti 33 psalmės žodžius: "Palaiminta toji tauta, kurios Dievas yra Viešpats". Dievas yra tiek lietuvių tautos laisvinimo pusėje, kiek lietuviai patys pasiduoda Jo Dvasios įtakai. Juo labiau Jo Dvasia laimi lietuvių širdyse, tuo labiau laiminami patys lietuviai.

Tad šiuo sunkiu mūsų tautai gyvenimo metu, Lietuvos vaikai negali savo tautos gerovės tikslams daryti nieko geresnio, kaip artintis prie Dievo atgailaujančia širdimi. Siekti, kad toji galinga ranka, kuri lietuvius veda per sunkius mėginimus, kurių prasmę mes šiandien sunkiai galime suprasti, kad toji pati ranka-gailestingojo Visagalio ranka, vėl glostytų ir laimintų savo nuodėmes apgailėstaujančius Lietuvos vaikus, kad jie, Dievo Dvasios apšvarinti, iš priespaudos išvaduoti, vėl laisvėje gyvendami, geriau pažinę Viešpaties valią, eitų keliais, kurie būtų nužymėti Visagalio palaiminimo ženklais.

Šis lietuvių gyvenamas sunkus laikotarpis, kiek metų jis ir besitęstų, gali tapti tuo palaimintu laikotarpiu, kada lietuviai supras ir pažins šventojo ir gailestingojo Dievo kelius ir nebesieks, kad Dievas tarnautų jų tautai, bet pati tauta ir patys tautos vaikai sieks tarnauti Viešpaties Dievo tikslams. Lietuvai ateityje nebus geriau, kad joje įsigalės ta ar kita politinė partija, bet jai bus geriau, jei jos vaikai mėginimų dienose bus geriau pažinę Dievo valią, jei siekiant tikros gerovės savo tikėjimą rems dvasinėmis, ne vien medžiaginėmis, vertybėmis. Tad yra prasminga save klausti, kas tarnauja tikram mūsų tautos palaiminimui, rinktis tinkamus kelius siekiant savo tautai užtikrinti laisvę ir laimingesnį gyvenimą.

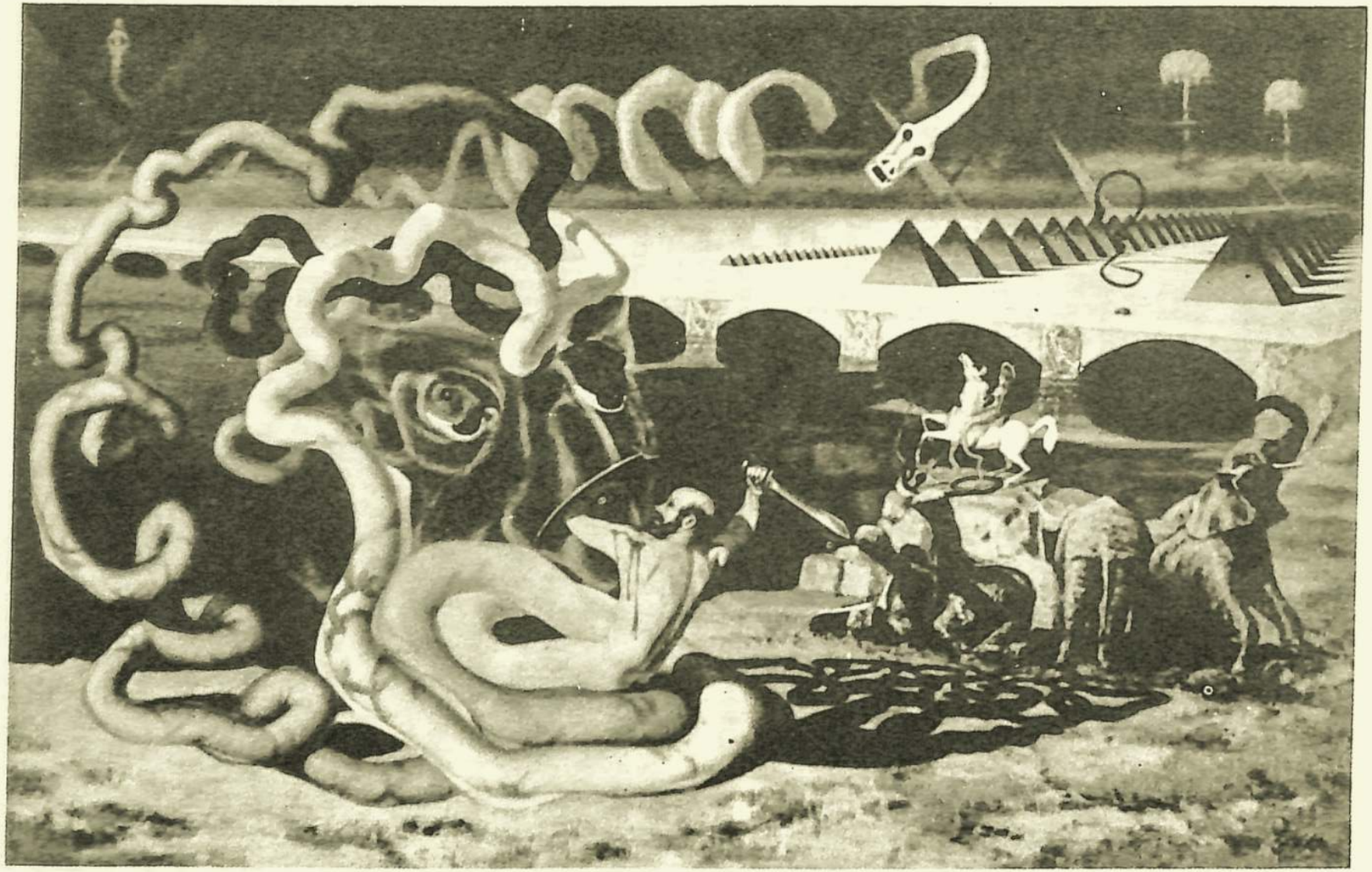

Homo Sapiens *Dail. J. MIELIULIS*

Eugenius GERULIS

KRISTUS SENAJAME TESTAMENTE

Dievo pažadas atsiųsti žmonėms Gelbėtoją, hebrajams buvo žinomas jau nuo seniausių laikų. Tačiau progresuojanti izraelitų tauta kokio tai specialaus Gelbėtojo ilgą laiką nepasigedo. Mesijo jie ėmė ilgėtis tik nuo Izraelio ir Judėjos karalysčių(722 ir 587 m.pr. Kr.) žlugimo laikų, t. y., nuo 8-to ir 6-to šimtmečio prieš Kristaus gimimą.

Norint patirti ką S. Testamentas pranašauja apie Kristų, žinių tenka ieškoti įvairiuose Šventraščio išsireiškimuose, kurie vienaip ar kitaip su šia tema rišami, pvz. : Pateptasis, Dievo Tarnas, Žmogaus Sūnus, Naujasis Adomas, Dovydo Atžala, Naujoji Sandora ir panašiai. Visa tai mintyse apjungus, susidaro pilnesnis pranašysčių vaizdas. Panašiai elgiasi ir laiško Hebrajams 9-to perskyrimo autorius.

Pačią pirmąją pranašystę apie būsimą Gelbėtoją randame Šv. Rašto pradžioje, Mozės pirmoje knygoje. Ten didingas ir teisingas, bet kartu mus mylintis ir savo vaikų pasigailintis Dievas Tėvas nusikaltusiems rojuje žmonėms-Ievai ir Adomui-pirmiausia kalba ne apie bausmę, o apie atsiųsimą jiems Gelbėtoją. S. Testamentui, kaip monoteizmo saugotojui, charakteringa dar ir tai, kad pats gelbėjimas išplaukia ne iš kurio kito asmens ar žmogaus nuopelno, o tik iš paties Dievo Tėvo malonės. Rojuje pirmoji nusikalto moteris, todėl Dievas gundytojui žalčiui apie ją ir kalba: "Aš padarysiu nesantaiką tarp tavęs ir moters, ir tarp tavo vaisiaus bei jos vaisiaus, o tas tau galvą sumindys, gi tu jo kulną įgelsi"(I Moz. 3, 15).

Mozės penktoje-paskutinėje-knygoje Viešpats pranašystę pakartoja:"Aš jiems pažadinsiu iš jų brolių tarpo pranašą ir įdėsiu savo žodžius į jo burną, ir jis jiems kalbės visa, ką jam būsiu įsakęs" (5 Moz. 18, 18). Šią pranašystę prisimena ir apaštalas Jonas savo Evangelijoje(1, 45).

Kada šie Dievo pažadai turės įvykti, nebuvo pranešta. Slinko šimtmečiai po šimtmečių. Išrinktoji tauta pasiekė savo aukščiausio žydėjimo karalių: Sauliaus (1050-1002 m.), Dovydo (1002-962 m.) ir Saliamono (962-922 m.) laikais. Tai buvo maždaug 1000 metų prieš Kristaus gimimą.

X-me šimtmetyje išrinktoji tauta suskilo į šiaurės-Izraelio ir pietų- Judėjos karalijas.

IX-me šimtmetyje iškilo didysis pranašas Elijahu-Elijas ir graikų poetas Homeras.

VIII-me šimtmetyje matome įsikuriant Romos miestą (753 m. pr. Kr.), o po 31 metų pasaulinė galybė-asiriečiai nušlavė

nuo žemės paviršiaus Izraelio valstybę ir pačią tautą(722 m.). Šios skaudžios nelaimės akivaizdoje sukrėrti pranašai:Jišajahu-Jesajas ir Mika-Mikėjas skelbia apie ateisimą Gelbėtoją-Mesiją, kurį pagimdys Betliejuje mergaitė ir jį pavadins Emanueliu (Jes. 7, 14 ir Mik.5, 2). Maždaug 700 metų pr. Kr. gimimą pranašas Jesajas savo vizijoje nuostabiai tiksliai matė būsimo Viešpaties Jėzaus Kristaus vaizdą. Jo raštų 53-me perskyrime skaitome:

"Jis kyla aukštyn kaip atžala ir kaip šaknis iš ištroškusios žemės. Nėra Jame išvaizdos ir gražumo. Mes žiūrėjome į jį ir nebuvo ko žiūrėti, kad Jis patiktų mums.

Buvo paniekintas ir paskutinis iš žmonių. Skausmo vyras ir kurs buvo pažinęs negalią. Jo veidas buvo lyg paslėptas ir paniekintas. Todėl mes nė nekreipėme į Jį dėmesio. Tikrai Jis ėmė mūsų skausmus ir Jis nešė mūsų sopulius, o mes laikėme Jį tarsi raupsuotu, Dievo užgautu ir pažemintu. Jis buvo sužeistas dėl mūsų neteisybių, sumuštas dėl mūsų kalčių. Plakimas dėl mūsų ramybės krito ant Jo, ir Jo randais mes esame pagydyti. Mes visi klydome kaip avys, kiekvienas pasuko į savo kelią, o Viešpats uždėjo Jam visų mūsų neteisybę. Jis buvo paaukotas, nes Pats norėjo ir neatvėrė savo burnos; ir kaip avis vedama piauti, ir kaip avinėlis nutilsta prieš tą, kurs jį kerpa, taip ir Jis neatvėrė savo burnos." Daugiau Jesajo pranašysčių apie Dievo Tarną Jėzų Kristų galima rasti 9-me, II-me, 42-me, 52-me ir kituose jo raštų perskyrimuose.

VII-me šimtmetyje, maždaug 100 metų po Romos miesto įkūrimo, gimė pranašas Jermijahu-Jeremijas. Jo laikais VI-me šimtmetyje, 587 m. pr. Kr., ištiko žiauri tragedija Judėjos karaliją. Babiloniečiai pavergė šalį, sugriovė Jeruzalės šventyklą, sunaikino aukščiausį simbolį-Sandoros Skrynią ir Šventąjį Raštą, o pačią tautą išvarė tremtin. Nuo tada jie tapo žydais. Šių visų nelaimių poveikyje pranašas Jeremijas, prieš mirdamas Egipte, skelbė, jog žlugus senajai Sandorai, Dievas ateityje pažadins atžalą būsimai naujai Sandorai (Jer. 3, 16 ir 23, 5 ir 30, 9).

Įdomu, kad išrinktajai tautai praradus kuriam laikui išskirtiną Dievo globą, Viešpaties malonė nusišypsojo kitoms tautoms.

VI-me šimtmetyje Persijoje iškilo Zaratustra, Indijoje-didysis hinduizmo reformatorius Buda (563-483 m.), o Kinijoje-Konfucijus (551-479 m.).

V-me šimtmetyje Graikijoje pagarsėjo Sokratas (470-399 m.) ir Platonas(427-347 m.), o IV-me šimtmetyje-Aristotelis (384-322 m.) ir Aleksandras Didysis (336-323 m.).

Tuo tarpu judaizmas religiniu ir tautiniu atžvilgiu kelis šimtmečius išgyveno giliausią krizę, ir vargu iš jo ar kas bebūtų likę, jei ne dviejų paskutiniųjų pranašų-Ezros ir Nehemijo- gelbėjimo pastangos. Niekada žydai taip karštai nelaukė Gelbėtojo, kaip tos krizės laikais. Ir niekada jie nebuvo taip arti prie tų pranašysčių išsipildymo, kaip tuomet. Netrukus vienai Nazareto dievotai mergaitei buvo pranešta Dievo valia: pagimdyti sūnų ir jį pavadinti Jėzumi (Lk. 1, 31). Dievo Žodis tapo kūnu! (Jon. 1, 1-3). O nudžiugusi žmonija giedojo ir gieda: "Garbė Dievui aukštybėse, nes visa yra iš Jo, Jam ir Jame!"

(Transliuota per Lietuvių Forumo radiją 1970. XII. 5, Chicagoje).

TIKTAI TU...

(Malda)

Aš Tavo valiai pasiduodu,
Dieve, gyvenimo kely,
Nes tiktai Tu dienas tas juodas
Į šviesesnes pakeist gali.

Šiandien pusiausvyros netekęs,
Apgaubtas juoda nežinia
Prašau, kad Tavo mielos akys
Lydėtų ir toliau mane!

Juk be Tavęs, Dieve, negali
Nei plaukas nuo galvos nukrist,
Kaip aš be Tavo šventos valios
Galėsiu iš vargų išbrist?!

Visatą visą Tu sukūrei,
Kartu sukūrei ir mane;
Tikiu, kad šitoj vargo jūroj
Paskęst neleisi man, oi ne!

Meldžiu aš Tavo padėjimo,
Ir Tavo pagalbos tikiuos:-
Kas iš Tavęs, Dieve, ją ima,
Tas nepalūš bėdoj, varguos...

Nešiu tą naštą kur uždėjai-
Nusipelniau aš ją kadais,
Su savo žodžiais, su idėjoms,
Pasielgimais negerais...

.....

Todėl tik Tau ir pasiduodu
Sunkiam gyvenimo kely,
Nes tiktai Tu dienas tas juodas
Į šviesesnes pakeist gali!

M. Z.

Kun. P. DILYS

EVIAN — NAIROBI

1970 m. įeis į krikščionių Bažnyčios istoriją, kaip lemiantieji ev. liuteronų ir ev. reformatų Bažnyčioms metai. Tais metais įvyko Pasaulinės Liuteronų Federacijos (PLF) V-sis suvažiavimas Evian les Bains, Prancūzijoje, netoli Genevos, liepos 14-24 d. d. ir Pasaulio Reformatų Bažnyčių Sąjungos (PRBS) kartu su Tarptautine Kongregacionalistų Taryba (TKT) susirinkimas Nairobi, Kenija (Afrikoje), rugpiūčio 20-30 d. d. Mūsų ekumeniniame laikotarpyje šie įvykiai, be abejonės, yra milžiniškas įnašas į krikščionių dvasinio suartėjimo idėją. Jeigu PLF suvažiavime matome rimtą dvasinę krizę pačioje Federacijoje, tai Nairobi, -priešingai:liudija apie evangelikų dinamizmą mūsų laikais. Evian pasireiškė savo rūšies abejojimas, naujų kelių savo egzistencijai ieškojimas; Nairobi -viltis, net egzaltacija.

Tikrai, PLF suvažiavimas 1970 m. įvyko nepaprastai sunkiose sąlygose. Vienas liuteronų vyskupas Londone man pareiškė, kad tai buvo labai nepasisekęs susirinkimas, "a big mess". Tai gal būt perdėtas išsireiškimas, bet skaitant pilną to suvažiavimo apyskaitą ir protokolus, galima pastebėti rytojaus netvirtumą, tik akceptaciją tos tradicijos, kurios pradžia buvo Martynas Liuteris.

Nairobi, kur reformatai ir kongregacionalistai susijungė į vieną organizaciją, vyravo entuziazmo dvasia, kad per tą žygį, mes krikščionys, padarėme žingsnį pirmyn, priartėjant prie Kristaus idealo. Visas suvažiavimas reiškėsi Jürgeno Moltmanno vilties teologijos akivaizdoje. Idėjos, išreikštos susirinkime, buvo taip dvasiniai žadinančios, kad, galutiname atsišaukime į Bažnyčių narius, ar netiesioginiai į visą krikščioniją, dalyviai galėjo su rimtumu ir vidujiniu pergyvenimu pakartoti apaštalo Povilo žodžius: "Tai buvo Dievas, kuris Kristuje taikino pasaulį su savimi, jiems nepriskaitydamas jų nusikaltimų, ir mūsų tarpe pastatė susitaikinimo žodį" (2 Kor. 5, 19).

Kas gi įvyko abiejuose susirinkimuose?

Pasaulinę Liuteronų Federaciją šiandien sudaro 82 Bažnyčios iš 44 kraštų su 53 milijonais 700 tūkstančių tikinčiųjų. Ji planavo sušaukti savo V-jį suvažiavimą 1969 m. Weimare, R. Vokietijoje. Dėl politinių sumetimų ir komunistinės valdžios atsisakymo įsileisti visus delegatus, organizatoriai ieškojo kitos, patogesnės vietos. Palyginti maža Liuteronų Bažnyčia Brazilijoje (800, 000 tikinčiųjų) pareiškė norą, kad suvažiavimas įvyktų jos krašte. Čia viso pasaulio susirinkę liuteronai būtų galėję vietoje susipažinti su Lotynų Amerikos problematika ir įvertinti bažnytinį darbą diasparoje. Be

to, kai suvažiavimo obalsiu buvo parinkti žodžiai:"Siųstas į pasaulį", tai Brazilija buvo tinkamiausia vieta. Atsižvelgiant į minėtus motyvus buvo parinktas Porto Alegre (virš 500, 000 gyv.) miestas. Organizatoriams atrodė svarbu, kad pirmą kartą liuteronai galėtų sueiti į tą kraštą, kuris yra taip vad." Trečiojo pasaulio"dalimi. Deja, politinis perversmas Brazilijoje, o ypatingai žinios iš to krašto apie indėnų žudymą, privertė vėl ieškoti kitos vietos konferencijai. Paskutiniu momentu buvo nutarta šaukti susirinkimą Evian les Bains, prancūzų vasarvietėje, netoli Genevos. Vietos keitimas nepaprastai pasunkina kiekvienam didesniam suvažiavimui normalų darbą. Federacijos generalinis sekretorius André Appel, gana ilgoje paskaitoje "Iš Porto Alegre iki Evian", aiškino dalyviams tą nemalonų atsitikimą.

Evian buvo nagrinėti trys pagrindiniai klausimai: 1)Evangelijos skelbimas dabartiniame pasaulyje, 2)Ekumeninė Bažnyčių atsakomybė ir 3)Sąmoningas bendras dalyvavimas visuomeninių-politinių klausimų sprendime šiame technikos ir mokslo amžiuje.

Šios problemos buvo iš pagrindų svarstomos sekcijose. Į visus konferencijos darbus galima žiūrėti, kaip į atviras pastangas rasti atsakymą, arba atsakymus, kaip išeiti iš susidariusios šiame pasaulyje krizės.

Ar Federacija atliko pozityviai savo užsimojimą?

Dalyviai, ypatingai svarstant pirmąjį ir antrąjį klausimą, skundėsi, kad daugelis delegatų visiškai nebuvo atitinkamai paruošti ir, kaip Norvegijos atstovas Enok Aadnøy pareiškė, dažnai turėjo pradėti nuo Adomo ir Ievos. Federacijos atviros pastangos išvengti praeities klaidų, ypatingai teologinėje srityje, tik dalinai davė vaisių. Ypatingai aštrus buvo Šv. Vakarienės klausimas. Teisingai sekcija, kuri svarstė tą problemą, siūlė, kad visos liuteronų Bažnyčios, kurios priklauso Federacijai, turėtų Šv. Vakarienės bendrystę ir sakyklos pakeitimą. Tanzanijos vyskupas Stefano Moshi pavadino dabartinę padėtį toje plotmėje "tikra gėda". Sekcijos pasiūlymas buvo su maža pataisa priimtas. Federacija gali didžiuotis didele pasekme ekumeninėje plotmėje. Jeigu ir netrūko karštų diskusijų dėl ekumenizmo ateities, ar jis turėtų būti horizontalinis ar vertikalinis, ar pasaulietinis, ar klerikalinis, tai vis tiek priimtoji rezoliucija apie Federacijos ekumeninę veiklą ateityje yra labai ir labai džiuginantis įvykis. Federacija aiškiai pasisakė už Kristaus Bažnyčios vienybę ir išryškino bendravimą su kitomis krikščioniškomis organizacijomis. Pirmą kartą buvo paminėti sekmininkai. Ekumeniniai dialogai su ev. reformatais privalo būti tęsiami.

Specialaus dėmesio susilaukė santykiai su R. Katalikų Bažnyčia. Jau porą metų yra gyvi kontaktai su Roma bendroje studijos grupėje (Joint Working-Group). 1969 m. speciali Federacijos delegacija su general. sekretoriumi dr. A. Appel priešakyje aplankė popiežių

Povilą VI. Evian-tai tolimesnis tų kontaktų suglaudimas. Faktas, kad atvyko pats Vatikano Vienybės Sekretoriato pirmininkas kardinolas Willebrands su paskaita liudija, kad R. K. Bažnyčia aukštai vertina Federacijos suvažiavimą. Jis ne tik asmeniškai sveikino susirinkimą, bet atvežė ir popiežiaus padėką, kad Katalikų Bažnyčia buvo pakviesta. Jo išsireiškimai paskaitoje "Siųstas į pasaulį" liuteronų tikėjimo atžvilgiu buvo labai šilti, o ypatingai jis įvertino patį reformatorių M. Liuterį, kaip gilaus tikėjimo religinę asmenybę, kuris visiškai buvo pašventęs save Evangelijos skelbimui. Spaudos konferencijoje kardinolas Willebrands dar daugiau yra pasakęs. Jo nuomone, Liuteris nėra tik liuteronas, bet priklauso visai krikščionijai. Kardinolo pareiškimas nėra didelė naujiena. Katalikų Bažnyčios istorikai jau seniai kitaip rašo apie Liuterį. Svarbu yra faktas, kad oficialus Vatikano atstovas pasauliniame liuteronų susirinkime iškilmingai pareiškė, kad Liuterio įnašas į krikščionijos išsivystimą yra pozityvus ir buvo reikalingas. Tai paties Vatikano Reformacijos reikalingumo pripažinimas.

Evian aukštai įvertino Willibrands'o pareiškimą. Susirinkimas nutarė pozityviai atsakyti popiežiui Povilui VI-jam į jo atsišaukimą 1963 m. į nekatalikiškąjį pasaulį. Federacija pripažino, kad R. K. Bažnyčia buvo, tiesą sakant, kartais neteisingai įvertinta, ypatingai, kai evangelikams jos vertybės buvo nušviestos vartojant polemikos metodus.

Evian, tai istorinis faktas, nes kaip R. K. Bažnyčia, taip ir PLF nori, kad santykiai vis gerėtų ir gerėtų. Tą pareiškė ne tik kardinolas Willebrands, bet ir liuteronų vyskupas Hanns Lilje iš V. Vokietijos. Jis yra nuomonės, kad kelio atgal nėra. Pasiekta daug, laukiama daugiau. Ekumeniniai kontaktai su R.K. Bažnyčia yra rimtas priminimas visoms liuteronų Bažnyčioms, kurios yra Federacijos nariai, kad jos skatintų savo parapijas lokalinėje plotmėje įsijungti į ekumeninius santykius su vietinėmis R. K. Bažnyčios parapijomis. Reikia tikėti, kad liuteronai iš Evian pasimokys, kaip laikytis ekumeniniame judėjime.

"Mūsų Sparnų" 29 numeryje tilpo senj. kun. A. Trakio straipsnis, pavadintas "V PLF susirinkimas ir politika". Iš savo pusės galėčiau tik pridėti, kad buvo galutinai priimtas nutarimas, jog žmonija griežtai turi žmonių teises respektuoti tik todėl, kad trečioje sekcijoje dalyvavo liuteronų Bažnyčios atstovai išeivijoje. Tai gal būt, pats rimčiausias visų nutarimų pareiškimas. Lietuvių visuomenė išeivijoje privalėtų būti dėkinga senj. kun. A. Trakiui už nepaprastai sunkią kovą dėl žmogaus teisės, kurią jis kartu su kitais turėjo vesti Evian. Gaila, kad be perskaitymo išeivijos Bažnyčių-Estijos, Latvijos ir Lietuvos-pareiškimas buvo, kaip 68 punktas, priimtas į bendrąjį protokolą. Nepaisant to, senj. kun. A. Trakio, vysk. A. Lusio ir dr. J. Taul pastangos atnešė visoms pavergtoms tau-

toms reikalingus ir palaimintus vaisius.

Evian buvo jaučiamas kartu ir konfliktas. Beveik kiekvienas septintas V PLF suvažiavimo atstovas neturėjo net 25 metų amžiaus. Taip pat kongrese dalyvavo 26 moterys. Pagal nuostatus, jaunimas turėjo tas pačias teises, kaip ir kiti delegatai, bet posėdžių metu jis dažnai buvo lyg ir įtrauktas į senesniųjų įtaką; todėl pasireiškė nusivylimas jaunųjų tarpe. Jie atkreipdavo dėmesį į tai, kad daugelis atvykusių visiškai nebuvo paruošti suprasti problemų svarbumo ir todėl jaunimas aštriai kritikavo sekcijų nutarimus. Kai kurie tvirtino, kad nutarimuose neatsispindėjo dabartinio pasaulio problemos, kad suvažiavimas esąs žingsnis atgal ekumeniniame galvojime. Pav., visiškai nepakankamai buvo paliesti t. vad. Trečiojo pasaulio liuteronai. Baigusiam savo kadenciją prezidentui F. Schiotz'ui jaunieji nesigailėjo kritikos. Reikia apgailėstauti, kad Evian, nežiūrint organizatorių pastangų, buvo pakartotos Uppsalos klaidos. Senesnieji pasiliko savo pragmatizme ir nesuprato jaunimo nusistatymo. Be abejo, labai pozityvus momentas posėdžiuose buvo tas faktas, kad jaunoji karta dažnai atkreipdavo dėmesį į tai, kas dabar vyksta pasaulyje ir čia parodė savo subrendimą.

V PLF suvažiavimas įeis į istoriją, kaip paskutinis tokios rūšies kongresas liuteronų šeimoje. Federacija įžengė su Evian į naują savo egzistencijos laikotarpį. Jau prof. Mikki Juve, o ne vyskupo išrinkimas prezidentu, liudija apie naujus laikus. Liuteronai Evian suprato, kad jie yra bendros religinės kilmės žmonės, bet tai ir viskas; gyvenime kiekviena Bažnyčia eina savo keliu. Dar daugiau, liuteronai pilnai pripažino, kad reikia akceptuoti pliuralizmą teologiniame galvojime. Tai labai, labai džiuginantis ir daug žadantis faktas. Gal būt, remiantis tuo, liuteronai ir reformatai galėtų ateityje sudaryti vieną federaciją, kas būtų rimtas žingsnis pirmyn dabartinėje ekumeninėje situacijoje ir nepaprastai sustiprintų protestantišką pasaulį. Federacijos krizė Evian nebuvo negatyvus, bet pozityvus reiškinys. Tai išsivystymo, bet ne smukimo krizė. Krikščioniškas pasaulis gali tik sveikinti naują Evian gimstančią liuteronų dvasią, kuri, tikėkime, bus milžiniškas įnašas į krikščionių vienybės idėją.

Suvažiavimas Nairobi įvyko kitoje, negu Evian, atmosferoje. Ten, XX-me generaliniame Ev. Reformatų Bažnyčių kongrese, tuojau pradžioje susiliejo Pasaulinė Ev. Reformatų Bažnyčių Sąjunga su Tarptautine Kongregacionalistų Taryba. Tas faktas nepaprastai pakėlė ūpą dalyvių tarpe. Pats kongresas surinko 314 delegatų iš 105 reformatų ir 15 kongregacionalistų Bažnyčių, kurie atstovavo penkiasdešimt penkis milijonus tikinčiųjų. Reikia pažymėti, kad suvažiavimas buvo sušauktas Kenijoje, naujoje, tik 7 metų, nepriklausomoje valstybėje Rytų Afrikoje. Tas faktas kalba pats už save. Ten, Trečiame Pasaulyje buvo daug lengviau skelbti ir įkūnyti kongreso

KUR ŽMOGAUS TVIRTYBĖ? (medis)

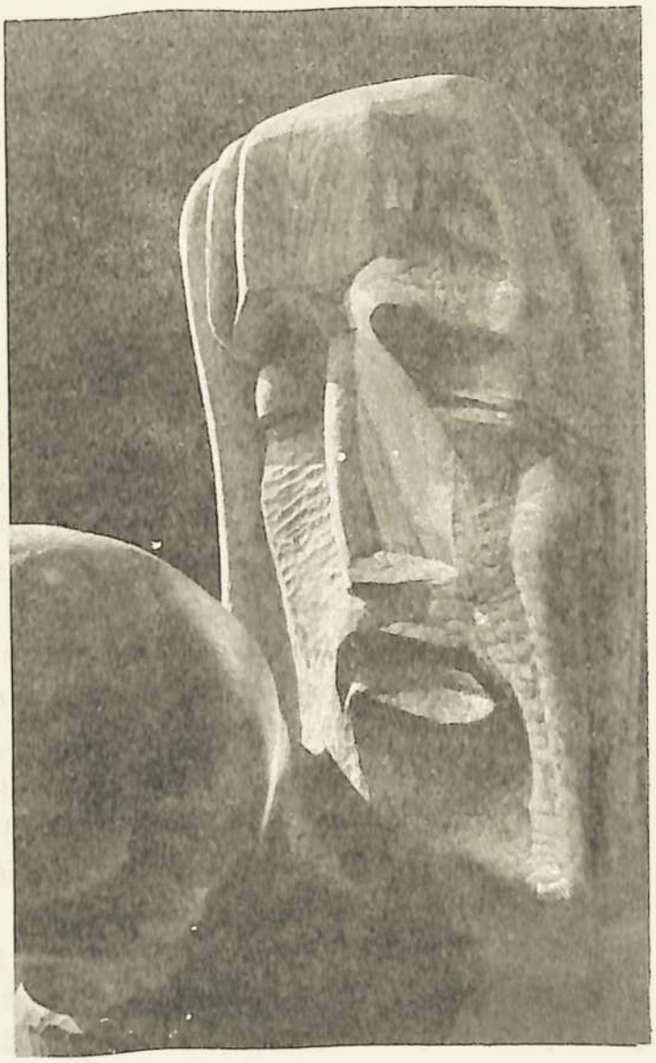

SŪNAU, MAN SKAUDU (medis) *DAGYS*

obalsį:"Dievas sutaikina ir duoda laisvę". Juk Afrikoje dar viešpatauja rasių nelygybė, juodojo žmogaus diskriminacija Pietų Afrikoje ir gyvas yra laisvės troškimas.

Be to, dviejų evangeliškų organizacijų sujungimas liudija, kad ekumeniška svajonė apie vienybę nėra tik iliuzija, bet gali tapti tikrove. Nairobi, tai praktiškas žingsnis ta linkme. Vyraujanti suvažiavimo tema buvo padalinta į 4 punktus:

1. Susitaikymas ir sukūrimas; 2. Susitaikymas ir žmogus;
3. Susitaikymas ir visuomenė; 4. Susitaikymas ir Bažnyčia.

Šiuose rėmuose buvo nagrinėti klausimai apie religinę ir civilinę laisvę, rasizmą, karą, jėgų vartojimą ir ekumenizmą. Teologiniai jie buvo paremti Tuebingeno univ. prof. Juergeno Moltmanno paskaita, tema: "Dievas sutaikina ir duoda laisvę" (God reconciles and makes free). Jau įžangoje paminėjau, kad ta paskaita buvo pilna dinamiškų ir dvasinių minčių, ji sudomino klausytojus, ji prisidėjo prie praktiškų nutarimų.

Nežiūrint to, kad viršminėtų dviejų organizacijų susijungimas įvyko labai greit, be diskusijų, ir atrodė tik kaip ir formalinis žings-

nis, vienok per visą pirmąją kongreso dieną apie tai buvo kalbama. Entuziazmas ir džiaugsmas atsispindėjo dalyvių akyse. Čia, Nairobi, yra realizuojamas dalykas, apie kurį per paskutinius dešimt metų buvo kalbama Bažnyčiose. Tą dieną tarp dalyvių vyko tai, kas paprastai vyksta, kada žmogus eina Kristaus keliu: vidujinis laimingumas. Rugpiūčio 20 d. visi dalyviai bažnyčioje, pamaldų metu, bendrai išpažino:

"Mes, iš visų kraštų atstovai: reformatų, presbiterijonų ir kongregacionalistų Bažnyčių, pripažįstame, kad Dievo Žodis, apreikštas Šventajame Rašte, yra vyriausias autoritetas visuose tikėjimo ir gyvenimo dalykuose ir Jėzus Kristus yra Bažnyčios galva; mes džiaugiamės, kad būdami visuotinės Bažnyčios dalimi, galime dabar susijungti, kad ateityje bendrai tarnauti Kristui, bendrai liudyti Jo Evangeliją ir bendrai rasti Jo Dvasią pasaulyje. Mes nuo šios dienos esame nauja Pasaulinė Reformatų Bažnyčių Sąjunga. Dieve, padėk mums likti Tau ir mūsų broliams ištikimais tarnais. Amen".

Oficialiai ta naujoji sąjunga vadinasi: "The World Alliance of Reformed Churches (Presbyterian and Congregational)". Lietuviškai: "Pasaulinė Reformatų Bažnyčių Sąjunga (Presbiterijonų ir Kongregacionalistų)".

Pasaulinės Bažnyčių Tarybos gener. sekretorius dr. E. C. Blake pritaikintame pamoksle pareiškė, kad kiekvienas vienybės troškimas yra ne žmogaus, bet Dievo darbas; vienybė yra žmonių realizuojama, bet tai nėra tik žmogaus pastangos. Mes tikime, kad dabartiniu laiku Viešpats Dievas savo mielaširdystėje kuria naują krikščionišką visuomenę iš kongregacionalistų, reformatų, presbiterijonų, liuteronų, anglikonų, baptistų, stačiatikių, R. katalikų ir visų, visų kitų krikščionių. Šiandieninis įvykis yra Jo valia, o ne mūsų planai.

Ryšium su susiliejimu buv. kongregacionalistų moderatorius dr. A. Bladen ir Reformatų Sąjungos prezidentas dr. W. Niesel pasakė trumpas kalbas, pabrėždami šiuo metu Bažnyčių uždavinius. Dr. Bladen buvo nuomonės, kad Bažnyčia negali pasitraukti iš pasaulio; viskas, kas sukelia nerimą pasaulyje privalo būti svarstoma Bažnyčioje, -kaip karas, taika, tautų ir rasių diskriminacija ir t.t. Bet Bažnyčia neprivalo užmiršti, kad ji yra pašaukta tarnauti pasauliui ne kaip pasaulis nori, bet kaip liepia Evangelija ir Jėzus Kristus. Be to, jis pageidavo, kad dabartiniam žmogui Evangelija būtų skelbiama šio laiko priemonėmis, vartojant naujus ir moderniškiausius metodus. Dr. Niesel sukoncentravo savo išsireiškimus temoje: "Sutaikinimas su Dievu". Pagal Nieselį, atidavimas visų mūsų jėgų tik socialiniams ir politiniams klausimams, neišspręs reikalo. Visą laiką mes privalome raginti atnaujinti žmogų dvasiniai. Abiejų pirmininkų kalbos buvo gražus vienas antro papildymas.

Nairobi buvo labai aštriai diskutuojamas rasių persekiojimas ir diskriminacija. Gal būt geografinė vieta, kur vyko kongresas, prie to nemažai prisidėjo. Klausimas išaugo į nebūtą didį todėl, kad labai keistai elgėsi Olandų Reformatų Bažnyčios Pietų Afrikos atstovai. Jie bandė, remdamiesi Šv. Raštu, ginti "apartheid". Tai labai supykino dalyvius. Pietų Afrikos atstovai buvo pavadinti hipokritais ir apkaltinti nesąžiningumu. Tikrai, tų atstovų pasielgimas atvirai prieštaravo suvažiavimo obalsiui:". . . Dievas duoda laisvę". Iš kitos pusės, reikia pasidžiaugti apie amerikiečių krikščionišką elgesį. Jie atvirai pripažino, kad jų tėvų tėvai nusikalto veždami juodosios rasės žmones iš Afrikos į Ameriką, vadovaujantis materialiniais sumetimais. Toks amerikiečių delegacijos nusistatymas buvo visų kitų aukštai vertinamas. Nairobi rasinės problemos esmė glūdėjo ne diskusijose ir net ne amerikiečių pareiškime, bet viso suvažiavimo nusistatyme, kad Bažnyčios privalo rasti krikščionišką išeitį iš susidariusios padėties. Dėl to keblaus klausimo, buvo nutarta pravesti konsultaciją tarp Sąjungos ir Pietų Afrikos Bažnyčių atstovų, atsiklausiant baltus ir spalvotus tikinčius. Mums, lietuviams išeivijoje, kurie žinome kas yra priespauda ir diskriminacija, toks Sąjungos krikščioniškas žingsnis yra ypatingai džiuginantis. Mes spalvotus brolius ir seseris Pietų Afrikoje gerai supratame ir simpatizuojame jų troškimams būti laisvais ir lygiais su kitais. Beabejo, vieningas ir oficialus Nairobi rasizmo pasmerkimas, ras tarpe lietuvių pilną krikščionišką pritarimą. Tikrai, krikščioniška Bažnyčia, kuri pripažįsta segregaciją, nėra krikščioniška; ji turėtų būti pasmerkta.

Kitas opus iškeltas klausimas, tai pažiūra į karą, į ginkluotą pasipriešinimą prieš priespaudą. Delegatų nuomones galima padalyti į 3 kategorijas:

1. Yra pateisinamas dalykas kovoti su ginklais rankose gynybiniame kare;

2. Yra pateisinamas dalykas pavartoti ginklą kovoje už teisybę, bet tik tada, kada visos kitos priemonės jau išbandytos;

3. Kiekvienos jėgos vartojimas yra nepriimtinas dalykas.

Kaip matome, kad tame klausime nei Nairobi, nei žmonija nebus vienos nuomonės. Nairobi iškeltos problemos sujudino dalyvius. Jie tikrai ir atvirai norėjo padėti žmonijai gražiau ir kilniau gyventi, bet, nepaisant to, man atrodo, jie buvo gana vienšališki. Pav., daug buvo kalbama ir net praktiška išvada padaryta apie Pietų Afriką, bet vienok buvo užmiršta diskriminacija komunistiniame pasaulyje. Jeigu Dievas sutaikė pasaulį ir duoda laisvę, tai tas principas galioja ne tik Kapstadte, bet ir Vilniuje, Maskvoje, Varšuvoje ir kitur. Galima sakyti, kad Sovietų Rusijoje demonstruojantieji žydai buvo krikščioniškesni, negu delegatai Nairobi. Žydai parodė pasauliui komunistinę diskriminaciją.

Ekumeniniai Nairobi padarė drąsų žingsnį pirmyn. Ten buvo iškelta mintis ieškoti galimybės kurti vieną protestantišką teologiją, apjungiančią liuteronus ir reformatus. Dalyviai buvo giliai sujaudinti R. Katalikų Bažnyčios atstovo kun. A. Hasler pareiškimu, kad ne tik galima, bet reikia atvirai kritikuoti savąją ir kitą Bažnyčią, jeigu jos kelias nėra Kristaus kelias. Sąjunga, kaip ir Liuteronų Federacija, ragino Bažnyčias plėsti dialogą su broliais katalikais bendroje ir lokalinėje plotmėje.

Reikia pažymėti, kad Nairobi buvo ne ilgų nutarimų, bet daugiau veiklos sambūris. Sujungimas dviejų organizacijų, krikščioniškas nusistatymas "apartheid" atžvilgiu, praktiški nutarimai ekumeniniame bare, -tai Nairobi teigiamas įnašas pasauliui.

Naujos sąjungos prezidentu buvo išrinktas Wiliam P. Thompson, JAV Presbiterijonų Bažnyčios Stated Clerk; jis yra teisininkas, ne teologas. Generaliniu sekretoriumi tapo kun. Edmont Perret, šveicaras; jis yra sociologiniai nepaprastai išsilavinęs.

J. Molmanno paskaitos interpretavimas ir kritika reikalauja atskiro straipsnio. Geriausiai būtų duoti skaitytojams pilną paskaitos tekstą.

Evian ir Nairobi-jau istorija. Vėl grįžome į mūsų kasdieninį gyvenimą. Kokią mes, tų sąjungų bendratikiai, galėtume pasidaryti išvadą iš tų abiejų kongresų? Mes, lietuviai evangelikai-liuteronai ir reformatai-esame religinė mažuma mūsų tautoje. Įvykiai 1970 m. Prancūzijoje ir Kenijoje (Evian ir Nairobi) pripildo mus džiaugsmu, nes mus moraliai remia virš 110 milijonų bendratikių. Nuomonių skirtumai-tai dar nėra esminis dalykas. Mes šiandien žinome, kad iš Evian ir iš Nairobi išėjo kūrianti dvasia, išėjo, kad nugalėti blogį pasaulyje. Mes galime semtis tos dvasios, galime mokytis, galime išjudinti mumyse paslėptas jėgas.

DAGYS

PRAŽYDĖKIT

Pražydėkit rožės ir lelijos
Po pašlaičius, po miškus
Ir po sodus apleistus, -
Pražydėkit rožės ir lelijos.

Slegia jungas uždėtos vergijos, -
Bet žydėkit rožės ir lelijos
Po pašlaites, po miškus
Ir po tremtinių kapus.
1950

Jonas KUTRA

R. KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRIZĖ?

(Dr. Hans Kungo abejonės dėl popiežiaus neklaidingumo)

Prof. Hans Kung-jėzuitas, teologijos profesorius Tuebingeno universitete, yra parašęs veikalą-"Neklaidingas?" Šis jo veikalas sukėlė tikrą sensaciją Europoje. Neseniai jo vertimas pasirodė ir anglų kalba.

Šioje knygoje dr. H. Kung gina popiežiaus neklaidingumo tezę. Joje jis peržvelgia istoriškai visas popiežių enciklikas, konsilijumų tarimus ir, apskritai, visą R. Katalikų Bažnyčios sąrangą. Jis teigia, kad nėra tokio dalyko, kaip popiežiaus neklaidingumas. Jo nuomone, tikėjimo tikrumas kyla ne dėl popiežių enciklikų, pareiškimų ar konsilijimų tarimų, ar net dėl pačios Biblijos, bet dėl Jėzaus Kristaus skelbiamos Dievo misijos. Jis siūlo neklaidingumo tezę pakeisti Bažnyčios tęstinumu Dievo Žodžio tiesoje, nežiūrint pasitaikančių klaidų iš Bažnyčios kai kurių narių, o taip pat nurodo į Bažnyčios vadovybės prisitaikymo reikalą naujiems laikams.

Dėl dr. H. Kungo iškeltų abejonių dėl R. Katalikų Bažnyčios galvos neklaidingumo ir siūlomų kitų reformų kai kurie konservatyvūs prelatai kėlė balsą, kad reikia jį ekskomunikuoti, bet Vokietijos katalikų vyskupai pasipriešino.

Neseniai buvo atspausdintas dr. H. Kungo straipsnis, plačiai šiame krašte skaitomame, jėzuitų žurnale-"America". Šiame straipsnyje jis detaliau pasisako apie jam daromus priekaištus ir jo nusistatymą reikalauti reformų, bet pasilikti Bažnyčios narių tarpe. "Aš pasilieku Bažnyčioje, nes aš esu krikščionis", -rašo jis tame straipsnyje.

Dr. H. Kung pripažįsta, kad R. K. Bažnyčia šiuo metu pergyvena krizę, kuri yra sukelta bendro šių laikų sąmyšio ir nepasitenkinimo. Jis apskaičiuoja, kad per pastaruosius 8 metus apie 22-25,000 kunigų, iš jų 80% tarp 30-50 m. amžiaus, pasitraukė iš Bažnyčios. Naujų kunigų įšventinimas sumažėjęs pusiau.

1970 m. gruodžio 22 d. popiežius Povilas VI, kalbėdamas kardinolų kolegijai, pareiškęs savo susirūpinimą dėl kunigų ir pasauliečių pasitraukimo iš Bažnyčios, bet jis nepasiūlęs jokių priemonių tiems reiškiniams užkirsti kelią.

Dr. H. Kung mano, kad nerimą kunigų tarpe pirmiausia sukeliąs celibato ir, bendrai, visų pagrindinių žmogaus teisių reikalas. Susiduriant su celibato reikalu, iškylanti visa eilė tebeveikiančių autoritetinių Bažnyčios dogmų, kurios paliečia visus R. K. Bažnyčios narius, o ypatingai dvasiškius. Kartu išryškėja ir Bažnyčios vadovavimo trūkumai ir per lėtas II-jo Vatikano susirinkimo nutarimų vykdymas.

Kai dėl pasauliečių, tai dr. H. Kung nurodo, kad klerikalizmas, per siauros pažiūros, Bažnyčios kanonai liečią mišrias vedybas, gimimų kontrolę ir skyrybas, yra tos priežastys, kurios verčia juos "emigruoti" iš Bažnyčios ar pasirodyti "šiaudiniais" katalikais.

Pragaro grėsmė nebeatbaidanti tųjų, kurie pasitraukia iš Bažnyčios. Moderninis gyvenimas panaikinęs daugelį varžtų, kurie anksčiau vertė juos pasilikti Bažnyčios nariais. Bet, toliau priduria dr. Kung, didesnė dalis pasauliečių pasiliekanti su Bažnyčia jau vien dėl to, kad jie ir jų tėvai gimė ir užaugo su Bažnyčia, ir nutraukti ryšius nėra taip lengva. Jie esą linkę kovoti su sustingusiomis Bažnyčios tradicijomis, kurios apsunkina ar net visai daro negalimu būti krikščioniu, bet vis dėlto nori pasilikti ištikimi krikščionybės tradicijoms, kurios siekia arti 2000 metų.

Dr. H. Kung rašo, kad jis suprantąs, kodėl daugelis paskirų parapijiečių, net ištisos grupės, pasitraukiančios iš R. K. Bažnyčios. Jie tai darą gal dėl aukštesnių vertybių, gal net dėl to, kad jie tikisi būti geresni krikščionys, kaip kad pasilikdami katalikų Bažnyčioje. Bet tuojau pat jis priduria, kad "Šokimas iš laivo vieniems gali būti padorumo, drąsos ir protesto aktas, ar paprastas nepajėgumas viską bepakelti, bet man pačiam tai būtų silpnybės, nesugebėjimo, kapituliacijos aktas. Aš padėjau laivui plaukti geresnėmis dienomis, ar aš turėčiau jį apleisti, audrai užėjus?"

"Aš pasilieku su Bažnyčia", -toliau rašo dr. H. Kung, nes kartu su kitais šio tikėjimo bendruomenės nariais mes ir sudarome Bažnyčią". Nereikia maišyti Bažnyčios idėjos su jos vadovais ar visa administracija, taip pat nepalikti jiems vieniems šią bendruomenę formuoti. "Aš esu labai įsitraukęs į Bažnyčios reformų ir jos atnaujinimo reikalą ir nenorėčiau apvilti tų, kurie kovoja kartu su manimi". Reformų priešininkams jis nenorįs suteikti malonumo pasitraukdamas, o reformų šalininkams - nenorįs suteikti skausmo.

Krikščionybę jis gavęs ne iš knygų, net ne iš Biblijos, bet iš tikėjimo bendruomenės. Nežiūrint visų Bažnyčios klaidų ir nukrypimų, Dievo balsas vis dėlto yra girdimas ir žinia yra tikra. "Dabar, kada šios (katalikų) Bažnyčios autoritetas, vienybė ir pasitikėjimas yra taip giliai sukrėsti, dėl jos vadovų daromų klaidų, dabar, kada pati Bažnyčia rodo vis daugiau nusilpimo ženklų, besiblaškanti ir beieškanti naujų kelių, ramiai, ne per vyskupus ir teologus, bet per suklupusius maldai žmones, ši bendruomenė, su visomis jos klaidomis, vis dėlto vykdo Jėzaus darbą," -taip baigia savo straipsnį dr. H. Kung.

Skaitant šiuos jėzuitų atstovo, o ne kokio kitos Bažnyčios nario, abejones dėl popiežiaus dogmos neklaidingumo ir pasisakymus už toli einančias reformas, kažkaip nenoromis prisimena M. Liuterio jau 1517 m. paskelbtos tezės, daugiau-mažiau siūlijusios tas pačias reformas, prie kurių, atrodo, R. K. Bažnyčia turėjo grįžti ir joms paklusti.

LIŪDNA MAN VIENAI (bronza)

IŠ TAMSIOS PRAEITIES (bronza) DAGYS

F. Mažuikienė

NORĖČIAU...

1. Norėčiau tapti upeliu:
   Vingiuoja jis skubus,
   Palaimą neša pakeliui,
   Drėkindamas laukus.
2. Vaikystėj jį pralenkt bandžiau-
   Laksčiau, kaip su sparnais;
   Šiandien-senatvė, pražilau,
   Einu lėtais žingsniais...
3. Tačiau mane vilioja,
   Kas vyksta mano aplinkoje:
   Tas VAKAR, ŠIANDIEN ir RYTDIENA-
   Ne trys pasauliai, o tik vienas!
4. Tarp jų aš ieškau bendro ryšio,
   Kuris tuos tris į vieną riša;
   Mane gi laikas nuolat neša,
   Link pilno mano Užbaigimo!...

Kun. St. NEIMANAS

LIETUVOS EV. REFORMATŲ BAŽNYČIA LAISVOJE LIETUVOJE

(1918-1944)

"Piūtis, tiesa, didelė, bet darbininkų maža. Melskite tad piūties Viešpatį, kad jis pasiųstų darbininkų į savo piūtį". Mat. 9, 37-38.

1918m. vasario 16 d. aktu paskelbus Lietuvos valstybės atstatymą, Lietuvai išaušo naujas laikotarpis dvasiniame, tautiniame, valstybiniame ir ekonominiame gyvenime. Prasidėjo intensyvus arimo, sėjimo laikas, kai I Pasaul. karo audros išblaškytieji sūnūs ir dukros, grįžę iš kariuomenės, belaisvės, iš Rusijos gilumos, o namie išlikę ir sveiki išgyvenę pavojaus laiką, visi kartu griebėsi tvarkyti dar priešų apsuptus nepriklausomos valstybės pamatus, okupantų nualintus ūkius. Buvo tai žavėtinai gražus, našus, daug pasiryžimo, drąsos ir vilties pareikalavęs laikotarpis, deja, labai trumpas palyginus su visos Lietuvos ir mūsų Bažnyčios istorija. Nūdien to laiko prisiminimai priklauso praeičiai, kurių liudininkų eilės jau gerokai praretėjusios, o gyvųjų atmintyje išlikę vaizdai, po eilės sekusių įvairių pergyvenimų, lyg rūkas išsisklaido kartu su iš gyvųjų tarpo išeinančiais veikėjais ir kovotojais. Vietovių, sodybų pavadinimai okupanto sąmoningai keičiami ir įnamių pavardės, trėmimo ir kilnojimo pasėkoje yra jau skirtingos.

Turėdami viltį ir tikėjimą į teisėtumą ir teisę Lietuvai gyventi ir tvarkytis nepriklausomai bei savistoviai su visomis jos institucijomis, tebūnie šie kuklūs užrašai-prisiminimai ateinančioms kartoms lyg paberta žemėje sėkla, kuri laisvei atėjus, išleistų daigus.

Lietuva, kaip valstybė ir tauta su visais jos tvariniais, mumyse tebėra gyva, nors šiuo metu nepalankios sąlygos ją negailestingai slegia ir yra sustabdytas jos savarankumas bei klestėjimo eiga. Bet iki pasaulyje rasis teisybę ir teisę gerbiančių ir ginančių vadų ir ištikimų savųjų, susirūpinusių josios rytojumi, iki tol nenustos buvus piūtis. Esamame laike sėjamoji piūtis mums nežinoma,- Viešpaties galioje.

1920.X.9 gen. Želigowskio vadovaujamiems Lenkijos kariuomenės daliniams užėmus Vilnių, Unitas Lithuaniae buvo suduotas skaudus smūgis. Lietuvos su Lenkija konfliktas atsiliepė ir į mūsų bažnytinį gyvenimą, -ji buvo perskirta į dvi dalis. Unitas Lithuaniae savo praeityje ne kartą pergyveno didesnius sukrėtimus; ji buvo užsigrūdinusi ir savo egzistavimo nenustojo. Istorijos raidoje žymiai sumažėjusi parapijų skaičiumi ir plotu, negu Reformacijos

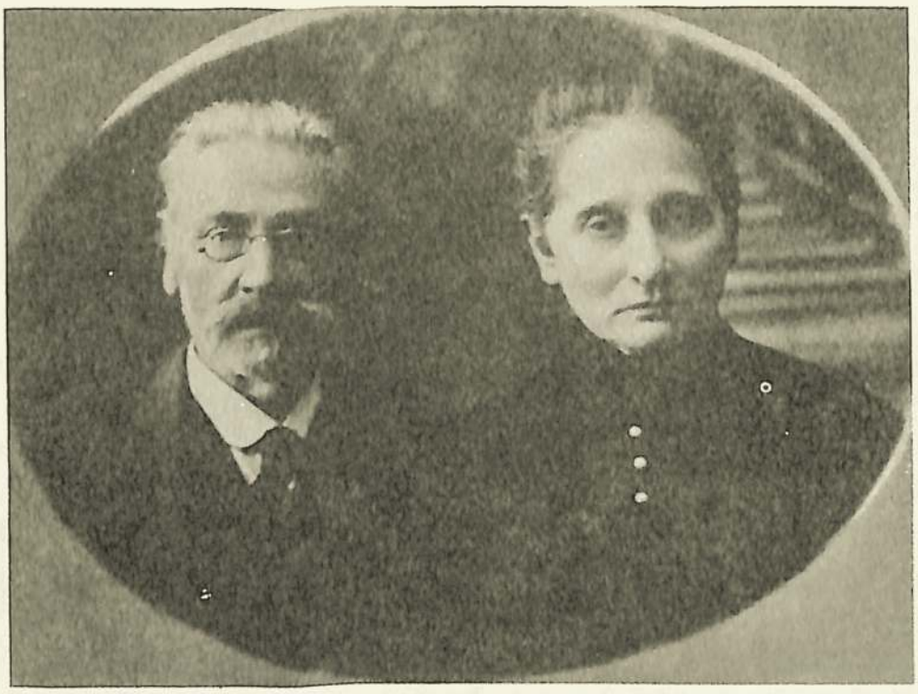

Generalinis superintendentas kun. Vilius MEŠKAUSKAS su žmona Elvyra

klestėjimo laikais, ji ilgesnį laikotarpį gyveno nusistovėjusiose ribose su įsigalėjusia teise ir tvarka, kurios dvasiniai ištekliai ir jėgos paskutiniaisiais dešimtmečiais didžiumoje reiškėsi nebe dvarponių ar didikų tarpe, bet palaipsniui perėjo į lietuvių valstiečių pastogėse išugdytų, mokslus išėjusių, darbuotojų eiles. Jei nepriklausomos Lietuvos metu Ev. Reformatų Bažnyčios veikla buvo naši ir sėkminga, nors su Vilniaus praradimu buvo nustotas turėtas nejudomas turtas, tai dėl to, kad Lietuvai atiteko vertingesnė dalis dvasiniai ištekliai, - gyvi akmenys: savajai Bažnyčiai, tėvynei, tautai atsidavę darbuotojai, kurie tvirtai stojo prie atsakingo ir nelengvo valstybinio bei bažnytinio darbo vairo. Jie gera dalimi nusvėrė visus su Vilniaus netekimu apturėtus nuostolius.

Nepriklausomybės pradžioje mūsų Bažnyčiai teko dalinai naujais pagrindais spręsti iškilusius klausimus, naujas problemas. Jei iki tol finansiniai klausimai būdavo lengviau sprendžiami Vilniaus sinoduose, tai su Lietuvos nepriklausomybės atgavimu mūsų tikėjimo nariai turėjo pratintis patys tą naštą gera dalimi pakelti.

Prieš I Pasaul. karą, tuometines Lietuvai atitekusias parapijas, neskaitant Vilniaus ir Klaipėdos, aptarnavo 6 kunigai: gener. superintendentas Vilius Meškauskas ir kun. Povilas Jakubėnas Biržų parapiją, kun. Adolfas Neimanas Papilio par., kun. Jonas Šepetys Nemunėlio Radviliškio par., kun. Adomas Šernas Švobiškio par. ir dr. kun. Konstantinas Kurnatauskas Kelmės par. Kitas parapijas ir filijas aptarnaudavo pasidalindami.

Per I Pasaul. karą, Vokietijai okupavus Lietuvos kraštą, kuomet dėl Rusijos carų politikos visi dvasiškiai buvo priversti, palikę

savo parapijiečius, pasitraukti Rusijos gilumon, tai šiame pereinamame bažnytinio gyvenimo laikotarpyje, nuo 1915 iki 1919 metų, didelį patarnavimą suteikė kurt. Povilas Klybas, ilgametis Biržų burmistras, pats aktyviai įsijungęs į bažnytinį gyvenimą ir išrūpindamas iš vokiečių okupacinės valdžios laikinai kunigą Muellerį iš Klaipėdos krašto, kuris, mokėdamas lietuvių kalbą, buvo parapijiečių mielai priimtas, nors Lietuvos tautiniu ir valstybiniu požiūriu svetimas, nes buvo provokiškos orientacijos.

Ev. Reformatų Bažnyčios Kolegija laike I Pasaul. karo buvo pasitraukusi iš Vilniaus į Slucką Baltgudijoje, kur turėjo nemažai Vilniaus sinodui ir vietinei parapijai priklausančios nuosavybės. Po karo grįžtant, Kolegija pasidalino: dalis sugrįžo į Vilnių, kita dalis persikėlė į Biržus, kurie ir tapo laisvos Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios centru, Kolegijos būstine, buvusioje Biržų-Dubingių kunigaikščių Radvilų rezidencijos mieste. Iš kunigų Lietuvos nepriklausomo gyvenimo pradžioje tebuvo kun. Pov. Jakubėnas, kun. Ad. Šernas, kun. Konst. Kurnatauskas. Kiek vėliau iš Vilniaus grįžo kun. Jon. Šepetys, kuris ten buvo pasilikęs aptarnauti vietinius lietuvius, ir kun. Fridr. Barnelis, iki tol buvęs Archangelsko parapijos klebonu.

Pirmasis Nepriklausomos Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios Sinodas įvyko nuošaliame mažame Švobiškio bažnytkaimyje, kur iš Rusijos sugrįžęs apsigyveno ligos palaužtas gener. superintendentas kun. Vilius Meškauskas, sušaukęs sinodą 1919 m. birželio mėn. per tradicines Jonines. Suvažiavo negausus būrys Bažnyčios narių. Sinodo direktoriumi buvo išrinktas švietimo ministeris dr. Jonas Yčas. Jam vadovaujant Sinodas, prisilaikydamas tradicijų ir veikiančių kanonų, nė kuo nesiskyrė nuo buvusių žymiai skaitlingesnių Vilniaus sinodų. Šiame sinode buvo išrinktas ir ordinuotas superintendentu kun. Povilas Jakubėnas. Kolegijos prezidentu buvo išrinktas mokytojas kurt. Baltras Grybė.

Gener. superintedentui kun. Viliui Meškauskui mirus ir jį palaidojus Švobiškyje, sekantis sinodas, įvykęs Biržuose 1920 m., jau teikė pagerėjimo ir padėties sustiprėjimo bei vilties vaizdą. Skaitlingiau parapijų atstovams ir kuratoriams suvažiavus, sinodo direktoriumi vėl buvo išrinktas dr. Jonas Yčas. Šis sinodas jau svarstė bažnyčių, klebonijų remonto, kunigų prieauglio, tikybos dėstymo mokyklose, lėšų gavimo ir einamųjų reikalų klausimus. Taip pat palietė apie artimesnių ryšių palaikymą su Anglijos ir Amerikos Reformatų Bažnyčiomis, kurios atvira širdimi ryžosi padėti. Ryšiams užmegsti ir sustiprinti su užsienio protestantų Bažnyčiomis kurt. Martynas Yčas buvo išrinktas delegatu į XI-tą Presbiterijonų kongresą Pittsburghe.

Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčiai laisvoje Lietuvoje priklausė šios parapijos ir filijos:

Iš k. į d.: dr. Martynas YČAS su dukromis Violeta ir Evelyna, prof. dr. Jonas YČAS su sūnumis Jonu ir Martynu. Stovi O. FRIDMANAITĖ ir Birutė YČAITĖ. Kaunas, 1929 m.

A. Išlikusios iš seniau:

1. Aukštelkai-filija
2. Biržai-parapija
3. Deltuva- "
4. Kėdainiai- "
5. Kelmė- "
6. Klaipėda- "
7. Naujamiestis-parapija
8. Papilys- "
9. Nem. Radviliškis- "
10. Salamiestis- "
11. Seirijai- "
12. Švobiškis- "
13. Vilnius-par., nuo 1939 m.

B. Nepriklausomybės metu įsisteigusios:

1. Kaunas-parapija
2. Panevėžys-filija
3. Šiauliai-parapija,
4. Šleideriškis-filija.

Ev. Reformatų parapijos Klaipėdoje klebonu buvo kunigas Priess. Jis dalyvaudavo ir Biržų sinoduose svečio teisėmis, nes priklausė Vokietijos Bažnyčios vadovybei.

Mažosios Lietuvos Ev. Lietuvių D-jos leistame mėnesiniame žurnale "Pagalba" Nr. 1, 1936 m., 9 psl. apie reformatų Bažnyčios padėtį Klaipėdos krašte patiekia tokią žinią (sutrumpinta):"Pasaulinės Sąjungos Draugiškumui per Bažnyčias skleisti konferencijoje, įvykusioje praėjusią (t. y. 1935 m.) vasarą Šveicarijoje, Chamby miestelyje, iš Lietuvos buvo atvykę atstovai, -gener. vyskupas Obereigneris iš Klaipėdos ir dr. Martynas Yčas iš Kauno. Dr. Yčas paaiškino, kad sutartis tarp Klaipėdos krašto ir Prūsijos Bažnyčios buvo nutraukta todėl, kad Prūsijos Bažnyčia buvo persimainiusi į nacionalsocialistinę. Prezidentas Dickensonas paakino dr. M. Yčą

patardamas, kad Klaipėdos krašte veikiančių kunigų neišsiųstų. Dr. Yčas pareiškė, kad jis pasiūlęs Lietuvoje visų trijų Evangelikų Bažnyčių (t. y. liuteronų, reformatų ir Klaipėdos krašto) susivienijimą. Toks pasiūlymas labai patikęs konferencijai ir padaręs gerą įspūdį. General. sekretorius Drummondas pareiškęs, kad šitas pareiškimas esąs šviesus ženklas ateičiai".

(Bus daugiau)

F. Mažuikienė

NUGALĖTA VIENUMA

Vieniša keliasi saulė rytuos,
Vienišas mėnuo padangių skliautuos;
Vienišas šviečia krante švyturys,
Vienišas laikrodis tiksi:tak-tik;
Vieniši einam ir mes be draugų,
Mums čia likimo paskirtu keliu...

Vienišas, vienišas! - Vienišas?

Ar tūkstančiai žvaigždžių berybėj dangaus
Neduoda mums vaizdo kilnaus ir šviesaus?
Ar mėnuo nešviečia su jomis drauge? -
Ar šita vienatvė nebus tik liga?
Ar nėra ant kranto daugiau švyturių,
Kad uostus laivams lengviau rasti būtų?

Vienišas, tik vienišiems. - Vienišas?

Ar neina kas valandą minios žmonių
Pavieniui į globą šaltųjų kapų?
Ir tik Amžinasis žmones, kaip kad mes,
Pripildo čia, žemėj, sunkia vienatve,
Gyvena žmoguj, kaip kad aš ir kaip tu,
Pripildo viltim amžinųjų dienų,
Ir verčiá mus laiko retėžius nutraukt-
Tikros amžinybės ilgėtis ir laukt!

Vienišas, bet tikrumoj nevienišas!

L. KNOPFMILERIS

KLAIPĖDOS REFORMATŲ BAŽNYČIA

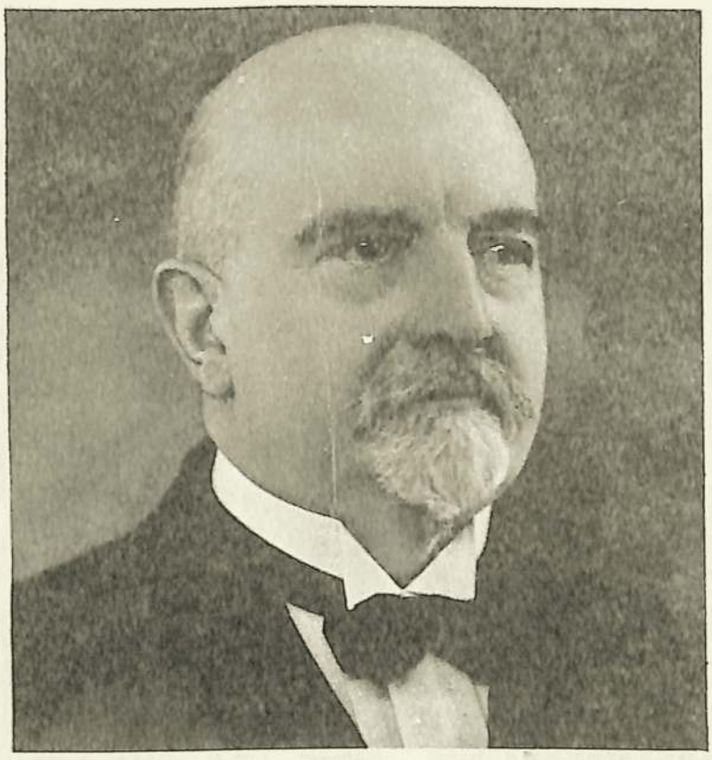

Klaipėdos ev. reformatų parapijos kun. PRIESS

Kai tebesi jaunuolis ir lankai bažnyčią, klausais kunigo pamokslų, tai ne visuomet esi mintimis su juo, dažnai esi paskendęs sekmadienio įvykiuos po pamaldų.

Kažin kodėl sau galvoji, kad viskas, kas liečia bažnyčią, yra gerbiamo kunigo reikalas. Tiesa, kunigai ir atlikdavo visą darbą: ar tai būdavo įvairūs bažnytiniai įvykiai, jų aprašymai, paskelbimai, ar panašiai kas nors. Esant mums jauniems ir sveikiems, mes nepagalvodavome, kad kunigėlis aplanko parapijiečius ligonis, senelius prieglaudose, ar vėl turi laidotuves, krikštynas ar net vestuves, ir taip tų darbų grandinėlė yra nenutraukiama.

Šiandien ką nors rašyti iš lietuvių reformatų veiklos ar gyvenimo Klaipėdoje, ir dar ne kunigui esant, nėra taip lengva. Kas liko mums po II Pasaul. karo? Viena, antra nuotraukėlė ir truputis prisiminimų, kurie, laikui bėgant, irgi pamažu pradeda "išgaruoti" ir, kaip migloje, yra pasidarę neaiškūs. Bet kiekviena, kad ir maža, žinutė ar eilutė iš praeities, prisidės prie užpildymo spragų iš reformatų gyvenimo Klaipėdoje.

Kiek lietuvių reformatų buvo Klaipėdoje - negaliu pasakyti, nes lietuviai ir vokiečiai kartu priklausė vienai reformatų bažnyčiai, kuri buvo Laukininkų g-je priešais Laukininkų evangelikų bažnyčią. Ar tai buvo vietiniai reformatai, ar atvykę iš Didž. Lietuvos, visi jie lankė tą pačią bažnyčią. Lietuvio kunigo reformato neturėjome ir visas pamaldas atlikdavo kun. Priess, kuris savo nuoširdumu, atvirumu bei didele tolerancija lietuviams, mokėjo parapijiečius apjungti ir išlaikyti stiprią parapiją. Savo pamokslais jis sugebėjo

parapijiečius suįdominti ir įtraukti į klausytojų šeimą.

Kai 1927 m. vasaros metu į Klaipėdą atvyko oficialiam apsilankymui Lietuvos respublikos prezidentas dr. K. Grinius, vietos gyventojų tarpe, savaime aišku, iššaukė tam tikrą smalsumą. Visi buvo maloniai nustebinti išvydę kuklų ir nuoširdų žmogų. Ypatingai buvo nustebinti, kai pastebėjo, kad Lietuvos respub. prezid. dr. K. Grinius atvyko su paprasta juoda skrybėle, bet ne su cilinderiu. Gal tas kuklumas, lyg paprasto žmogelio, ir suteikė žmonėms drąsos kalbėtis su prezidentu atvirai ir nuoširdžiai, pareiškiant jam savo vargus ir rūpesčius. Ta pačia proga prezidentas aplankė ir reformatų bažnyčią. Prie bažnyčios įėjimo prezid. dr. K. Grinių pasitiko kun. Priess ir bažnyčios pareigūnai. Neatsimenu kiek ilgai prezidentas buvo bažnyčioje, bet išklausęs pamaldų dalį, skirtą Lietuvos Respub. Prezidentui, jis, prieš apleidžiant bažnyčią, kreipėsi į kun. Priess klausdamas, ar bažnyčia turinti kokių nors pageidavimų. Kun. Priess ta proga pareiškė: "Mūsų bažnyčia turi vieną varpą. Prasidėjus I Pasaul. karui vokiečių valdžia nuėmė vieną varpą ir išsivežė į Vokietiją. Kiek man žinoma Lietuvos valdžia yra gavusi iš Sovietų Sąjungos bažnytinių varpų. Mano prašymas būtų, ar negalima gauti vieną varpą mūsų bažnyčiai". Prezidentas atsakęs: "Ištyręs reikalą Kaune, duosiu jums žinią".

Ir tikrai, po trumpo laiko iš Kauno buvo gautas raštas, kad varpas reformatų bažnyčiai pakeliui. Varpas savo laiku buvo nulietas stačiatikių bažnyčiai, nes turėjo rusų kalba įrašą iš Šv. Rašto. Kun. Priess pasikvietė mano tėvelį ir prašė išversti įrašą. Sekantį sekmadienį, po varpo įdėjimo bažnyčios bokšte, kun. Priess pritaikė pamokslą įlietiems varpe Šv. Rašto žodžiams. Tuo pačiu laiku parapijiečiai išgirdo skambant malonią muziką iš bokšto jau dviem varpais. Nuo tada kiekvieną sekmadienio rytą varpų garsai kvietė visus į Dievo namus pasimelsti ir padėkoti už viską, ką mes turime gera šiame krašte.

Iš svarbesnių reformatų bažnyčios gyvenimo įvykių buvo: rudenį, žiemą ir pavasarį religiniai koncertai, kurie visuomet būdavo perpildyti žmonėmis. Jaunas buvau ir nesupratau priežasties: ar dėl muzikinių veikalų parengimo, ar kad bažnyčioje buvo moderniškiausi vargonai, o gal dėl geriausio vargonininko Frommholz, kuris atvykdavo iš Vokietijos ir tikrai mokėjo iš vargonų "išspausti" gražiausius tonus ir maloniausią muziką.

Neatsimenu ar parapijiečiai turėdavo kavučių, ar panašiai kokių parengimų, bet atsimenu, kad kun. Priess su jaunimu po konfirmacijos turėdavo įvairių susirinkimų, kuriuose pravesdavo pašnekesius įvairiomis temomis, Kaip anais laikais, taip ir šiandien, ilgainiui jaunimas į tokius susirinkimus eiti patraukimo neturėjo ir, laikui bėgant, mūsų ratelis iširo.

Reformatų bažnyčia Klaipėdoje ir šiandien tebestovi, bet ar vyksta ten pamaldos - nežinia. Gal ir varpai dar kaba ir gal vėl gražią dieną suskambės geros valios žmonėms: "Ateikite ir pasimelskite!"

Kun. S. NEIMANAS

POVILAS JAKUBĖNAS

Prof. dr. kun. Povilas JAKUBĖNAS
Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios gener. superintendentas
1871.IV.11 — 1953.V.29

"Atsiminkite savo vadus, kurie kalbėjo jums Dievo žodį; atsižvelgdami į jų gyvenimo pabaigą, sekite jų tikėjimu. Jėzus Kristus vakar ir šiandien, tas pats ir per amžius. Nesiduokite įvairių ir svetimų mokslų šalin nešami"(Hebr.13,7 -9).

Chicagos Lietuvių Ev. Reformatų bažnyčioje Velykų švenčių pirmą dieną, 1971 m. balandžio 11 d., per pamaldas buvo prisimintas prieš 100 metų gimęs žymus mūsų Bažnyčios veikėjas prof. dr.kun. Povilas Jakubėnas.

Jis gimė 1871 m. balandžio 11 d. Vaitkūnų km., Biržų aps.; mirė 1953 m. gegužės 29 d. Šveicarijoje ev. reformatų Bažnyčios išlaikomuose "Pelikan" senelių namuose, kur ir palaidotas.

Ūkininko sūnus, gimnaziją baigė Mintaujoje, teologijos mokslus Tartu (Dorpato) universitete. 1899 m. buvo ordinuotas Biržų ev. reformatų bažnyčioje ir Sinodo paskirtas tos parapijos diakonu, vė-

liau kunigu ir klebonu. Lietuvos nepriklausomybės laikais ėjo generalinio superintendento pareigas. Jei apskaičiavimas būtų tikslus, tai gener.suprt.kun. Vilius Meškauskas, miręs Švobiškyje 1920 m., buvo 89-tas mūsų Bažnyčios superintendentas, tada kun. Povilas Jakubėnas būtų buvęs 90-uoju mūsų Bažnyčios genr. suprt-tu.

Vyresnieji prisimename kun. Jakubėną, kaip nepailstamą, neišsemiamos energijos, veikėją plačiuose baruose; verbuotoją dirbti ne tik savo tėvynės ir tautos gerovei, kuriai daug reikšmės, meilės ir darbo skyrė, bet ir visos žmonijos labui per Bažnyčią, aukščiausiojo mokytojo Kristaus vardu. Buvo didelis "Per Bažnyčias draugiškumą skleisti" sąjungos rėmėjas, narys.

Prisimename jį ne tik kaip kunigą, bet kartu ir kaip mokytoją, įvairių organizacijų aktyvų narį. Gimtajame krašte dar caro laikais reiškėsi kaip ūkininkų patarėjas, teismuose savo žmonių gynėjas, kooperatyvų steigėjas, knygų platintojas, gaisrininkas. Tautiniame gyvenime reiškėsi, kaip atgimstančios, laisvės siekiančios Lietuvos vaikas, lietuviškos sąmonės žadintojas. Jei savo laiku kun. Povilas Jakubėnas kai kam atrodė per daug užsiėmęs šalutinėmis, ne kunigo tiesioginėmis pareigomis, kaip retkarčiais senesni parapijiečiai prasitardavo, kad turįs per daug "amatų", tai dabar, žiūrint iš tolimesnės praeities atstumo, pasakytumėme, kad tai buvo pažangus anų laikų kunigas, kuris žymiai plačiau norėjo veikti ir pasireikšti ne vien religiniais, bet ir ekonominiais klausimais supažindinti jam pavestus žmones.

Ev. reformatų žurnale "Mūsų Žodis" 1925 m. parašyta: "Dėkanas Jakubėnas varė ir didelį kultūros darbą. Spaudos draudimo metu, nepaisydamas jokio pavojaus, platino lietuviškus raštus ir steigė kuopeles, knygynėlius. Spaudai atgavus laisvę, ėmėsi dar smarkiau platinti spausdintą žodį. Jau 1906 m. išleidžia reikalingiausią gyvenimui knygą, be kurios ir spaudos draudimo laikais lietuvių neapsieita - Biržų kalendorių, - "Kaimynu" pavadinta. Jis stovėjo visų kultūrinių darbų priešakyje, už ką nemaža jam teko nemalonumų kentėti, net grėsė mirties pavojus. Jis gyvai dalyvavo svarbiausiuose tautos darbuose, taip pav.: 1905 m., kaip vienas didžiojo Vilniaus Seimo šaukėjas ir rėmėjas ir 1917 m., kaip Lietuvių Seimo Peterburge delegatas".

Gimė, augo ir subrendo Rusijos caro priespaudos laikais. Sulaukė savo svajonių ir pastangų išsipildymo, - laisvos ir nepriklausomos Lietuvos. Turėjo didelį nusivylimą patirti - Lietuvos okupavimą ir, tuo pačiu, visų jo, gera dalimi, atsiektų laimėjimų praradimą. Vienok, ir svetur gyvendamas, žodžiais ir darbais liudijo, kad tauta ir tremtyje gali, nors ir be pilnų valstybės teisių, tam tikrą laiką gyvuoti ir reikštis, jei ji tinkamai tautiniai auklėjama. Mirė tikėjime į teisėtumą ir su Lietuvos savistovumo ir laisvės atgavimo viltimi.

ADDRESS TO THE COUNCIL

Presentation by representatives of the Lithuanian Evangelical Reformed Church in Exile on the North American Area Council of the World Alliance of Reformed Churches (Presbyterian and Congregational) Niagara Falls, Ontario, Febr. 10, 1970. Addressed by Rev. Paul Dilys.

Mr. President and members of the Council,

Before I speak about the Lithuanian Evangelical Reformed Church, I would like to express, in the name of the Church that I am representing, our thanks to you and to Professor James McCord for the privilege of being here to present my address.

The Lithuanian Ev. Reformed Church is originated in Lithuania, one of the three Baltic States. Lithuania is situated on the eastern shore of the Baltic Sea, with Germany bordering on the West, Poland on the South, Latvia on the North, and Russia on the East. It is a relatively small country of just over 3,000,000 people. In June, 1940 the Red Armies of the Soviet Union invaded Lithuania. During World War II it was under the German occupation from 1941 to 1944. From 1944 to the present day it is occupied by the Soviet rulers.

Christianity was brought to Lithuania relatively late-at the end of the 14th century. But, as we know, any religious movement is based on the enthusiasm of its believers. The 14th century Lithuanians adopted the new faith with deep reservations.

Protestantism came to Lithuania from Poland and Germany, having a tremendous success during the years 1550 to 1570. The weakness of the Reformation in Lithuania was the fact, that this religious movement was backed almost exclusively by the nobility and the aristocracy. Often, not religious, but political and economic reasons, and the ambitions of the nobility decided the conversion to protestantism. There, where the nobility could organize congregations among the peasantry, the protestant faith thrived for a long time. During the Counter Reformation, the nobility and the aristocracy, with very few exceptions, returned to the Roman Catholic faith. The peasantry around Biržai, a small town of Northern Lithuania, kept the Calvinist tradition up to this day. Mr. Karosas and I as well as all our Lithuanian Calvinist brothers and sisters in Lithuania and in the Free World belong in this group. The very clever decision of Duke Radvila the Black, in the 16th century, to spread the Geneva Reformation among his serfs and the peasantry was a historical one. Then, in 1555, the Unitas Lithuaniae, later called the Evangelical Reformed Church of Lithuania was organized and was, therefore,

able to exist up to the present day. The Church belongs to the Presbyterian family, but special conditions in the historical development gave rise to a slightly different in the governing of the Church. The highest organ is the Synod of the Church, which convenes annually. The members of the Synod include ministers, delegates of the congregations, and the life-long elected elders of the Church, called curators. The ministers are ordained according to the decision of the Synod, and, it must be emphasized, that the Synod dictates which congregation he will serve. The congregation does not elect a minister. Besides that, the churches, houses, land, etc. are the property of the Synod, and not of the congregations. The Synod elects, for a period of three years, an Executive Council-Collegium comprised of 4 pastors and 4 curators (laymen). The Collegium President is a layman.

World War II and especially the second Soviet occupation was a disaster for this small Church with approximately 20,000 members. In 1943, during the German occupation, a Synod was called and, in closed session, the new developments were discussed. The Synod members felt that it was obvious, that Lithuania would again be occupied by the Soviet Union. From secret Soviet documents, it became clear that most of the Lithuanian intelligentsia would be cruelly destroyed. Therefore, the Synod left to the personal judgement of each pastor, curator, and member of the congregation, whether to stay in the homeland, or whether to escape to the West. Thus, after World War II the following picture arises: four pastors remained in Lithuania and about 70 curators. They were organized into five congregations around the before mentioned town of Biržai. Ten pastors, 40 to 45 curators, and about 400 members of the Church escaped to the Western World. I would like to explain that the escaping pastors, curators, and Church members were well informed by documents published by the Germans, that they would have been physically destroyed in Lithuania or deported to Siberia after the second Soviet invasion. The parishoners urged the pastors to go to the West, because the memory of the Russian terror of 1941 was still alive. Today, after 26 years, our small Church is still alive, here in the Free World and there, in the occupied Lithuania.

In 1948 our Synod in Exile was organized in the West and we have called annual meetings since then. During the years 1948-1958 we were able to represent the whole Lithuanian Ev. Reformed Church in the World Presbyterian Alliance: 1948 in Geneva, 1954 in Princeton, N. J. We were also represented at the general assemblies of the World Council of Churches: 1948, in Amsterdam, 1954, in Evanston, Ill., 1968, in Uppsala. Our Church is a fully recognized member of these two ecclesiastical bodies. Now our religious life is mostly concentrated in Chicago, Ill., and the Chicago congregation is a

Lietuvių Evangelikų Tarybos suruoštos lietuvių ev. giesmynų 400 metų sukakties proga Lietuvių Kultūros Muziejuje parodos atidarymas 1970.XI.29. Senj. kun. A. TRAKIS dėkoja muziejaus prez. St. BALZEKUI, jnr. Nuotrauka — M. NAGIO

member of the Presbytery of Chic.We, in the West, accept the complete responsibility of the whole Church here, and there, in Lithuania. We are morally committed to work for our brothers and sisters in Lithuania. Therefore, Mr. Karosas and I are here to ask you to support the Church in Lithuania with your prayers and good Christian advice. The present situation is:three pastors are active in the West -two are in Chicago and one in West Germany. Seven pastors have already deceased. There are approximately 1000 members of the Lithuanian Ev. Reformed Church in the free world, including Australia and New Zealand. This also includes Lith. prior emigrants. The western countries, with some in New Zealand and Australia. The situation in Lithuania is completely different. Three out of four pastors died during the period from 1945 to 1969. One is over 80 years old. As we know, there is no religious freedom in Soviet Lithuania. Only one Synod was called during 25 years, in 1958. None have been called since then. The activity of organized church life is strictly forbidden. The congregation's ruling body is appointed by the Soviet regime, which supervises the pastor's activities and handles all finances. It is forbidden for the pastor to make collections. All church property is nationalized and the churches used for services are taxed by government agencies. It is strictly forbidden to give any religious instruction to the youth. All sermons are censored and cannot criticize, not only the communists but also any atheistic propaganda. Atheistic propaganda is allowed and supported, but religious

ideas are not, in spite of the fact that the Soviet constitution guarantees religious freedom. Religion is regarded as a spiritual tool of class exploiters; it is considered remnants of medieval ages and, as such, should be abolished from the midst of Soviet society. It may be said that an organized parochial life does not exist in Lithuania. Regular services are held and confirmations of a few young people are made from time to time. During last two years, the Soviet government allowed the ordination of a new pastor, who is now over 50 years old. He is presently supporting the older pastor in his work. It is difficult to estimate how many active members remain in the Church of Lithuania and how many new confirmed members participate in the Church life. We have no statistics. The financial situation of the pastors is unsatisfaktory. Thus, the moral and psychological situation of the pastors and the congregations is a struggle for sheer existence.

In closing, I would like to draw your attention to the fact, that, in spite of the fact that our reformed group in Lithuania was very small in proportion to the whole population of the country, the cultural impact of the protestants on the Geneva tradition was very great during the last four centuries, especially during the years between the two World Wars. Under influence of the Reformation, even in the 16th century, the Lithuanians began to write and print books in the Lithuanian language. We have several translations of the Bible in 17th and 18th centuries, and the New Testament in modern Lithuanian, made in the 1960's in the United States, together with the other Evangelicans. During the years 1920-1940, members of the Lithuanian Reformed Church were offered high positions in the state and in the University of Lithuania.

Mr. Karosas and I are here not to ask the North American Council of the Alliance of Reformed Churches, (Presbyterian and Congregational) for financial support for our Church in Lithuania. Our Church in Exile only wishes to inform you about the tragic religious situation of our reformed members and we will be thankful if the Alliance could find a way of sending the new translation of the Lithuanian New Testament to members of the Lithuania, a way to prepare ministers, to work out a possibility of sending a delegate to the World Alliance of Reformed Churches, and of any kind of support so that the Church may survive. Maybe it will be possible for a member of the Alliance to visit the Church in Lithuania in the near future. Thank you.

Martynas KAVOLIS

AR KALBAME IŠ TIKRŲJŲ REFORMACIJOS TEMA?

Lietuvos reformacijos tema yra paliesta tęstiniais straipsniais keturiuose "M. Sp." numeriuose (1969 m. Nr. 26, 27 ir 1970 m. Nr. 28, 29). Šioji tema yra labai aktuali, ypač dabartiniais laikais, kai ekumeninis sąjūdis stengiasi suartinti Bažnyčias ir kai visuomenininkai bažnytininkams dažnai prikiša, kad jie tuščiažodžiauja. Todėl gerai, kad mėginama šią sudėtingą problemą išnarplioti.

Tačiau naudingos diskusijos reformacijos tema turi būti paremtos Reformacijos esmės aprašymu. Pirma reikia nustatyti, kaip reformacijos tėvai ją aiškino ir kaip ją nustatė konfesiniai raštai. Šiąja prasme Reformacija siekė atnaujinti senąjį biblijinį krikščioniško tikėjimo ir gyvenimo turinį ir todėl ji buvo religinis, bet ne politinis sąjūdis. Vien pavadinimai dar nenusako turinio; juk ir demokratijos vardas įvairiai aiškinamas. Tik antroj eilėj galima kalbėti, ką Reformacija pasiekė josios užbrėžto religinio uždavinio ribose. Vien tik trečioj eilėj galima diskutuoti, kokia buvo religinės reformacijos įtaka kultūrai, ekonomikai, politikai ir žmonijai. Šiuo klausimu nuomonės skiriasi ir todėl negalima jų suabsoliutinti. Tokio trejopo metodinio būtinumo reformacijos reikalu nesilaikyta nei Liet. Enc. XXV t. 56-60 psl., nei sakytuose "M. Sp." straipsniuose. Dėl vienašališkos informacijos protestuota "M. Sp." 1969 m. Nr. 26, psl. 61 ir "Dirvos" 1969. XII. 19 d. straipsniu: "Kalbėkime objektyviai religiniais ir pasaulėžiūriniais klausimais". Liet. Ev. Ref. Sinodas taip pat protestavo 1970 m. nutarimu ("M. Sp." Nr. 29, 56 psl.). Esmėj tai yra protestai prieš religinį ir pasaulėžiūrinį agresyvumą. Bet ką norime, kad kiti nedarytų mums, nedarykime to ir kitiems.

Jei kalbame ar rašome religinės reformacijos klausimu istoriniu požiūriu, tai būtinai reikia aiškiai išskirti ir pasakyti, ar kalbame išganymo istorijos (Heilsgeschichte) požiūriu, kuriuo požiūriu reformacija save skelbė, ar tik pasaulio istorijos (Weltgeschichte) požiūriais, kuriais susidaro politinis mokslas ir kuriais vadovaujasi politikai bei pasaulėžiūrininkai. Tie skirtingi požiūriai išryškėjo jau reformacijos metu žinomame ginče tarp kristocentriškai galvojančio Martyno Liuterio ir humanistiškai galvojančio Erasmus Roterdamiečio. Jei tie skirtingi požiūriai reformacijos klausimu sumaišomi, tai gaunasi iškreiptas reformacijos veidas, kuris nerodo jos esmės ir istorijos. Reikia labai plataus išsimokslinimo dvasiniuose moksluose (Geisteswissenschaft), skirtinguose mokslų metoduose, disciplinuoto logiško galvojimo ir objektyvaus susivaldymo reformacijos esmei iš pasaulinės istorijos margumynų išvesti.

Rašiniai Lietuvos Reformacijos reikalu sakytuose "M. Sp." numeriuose yra pasaulėžiūrinių minčių mišinys, kuriuose sunku suvokti, kokią išvadą autorius norėjo pasakyti reformacijos klausimu. Juose "Rusijos milžinas" (Nr. 29, psl. 12) yra tik tarp kitko paliestas pasakius, kad Maž. Lietuva viena pati negalėjusi su tuo milžinu kariauti. Bet susidaro įspūdis, kad autorius stengėsi kiek galima apeiti pirmąjį politinės diktatūros-rusų bolševikų ir komunistų-režimą, paliesdamas jį tik bendrais posakiais. Tuo tarpu akivaizdoje šio režimo ideologinės ir politinės agresijos visam pasauliui internacionalo vardu pavergti, Vakarų demokratinių valstybių pajėgos po I Pasaul. karo kariavo prieš tą agresiją militariniai ir dabar, po II Pasaul. karo, tebekovoja šaltojo karo priemonėmis. Tai nebuvo nei "Vatikano bekompromisinis nusistatymas kovoti prieš komunizmą" (Nr. 25, psl. 26) ir nei "fašizmo V. Europos apjungimas su popiežiaus palaiminimu kryžiaus žygiui prieš komunizmą" (Nr. 29, psl. 13). Tuo rašiniu pasmerkiamos kovai prieš komunistinę agresiją susidariusios ir todėl antrinės tautinės politinės diktatūros-italų fašizmo ir vokiečių nacionalsocializmo (Nr. 29, psl. 13). Bet jų jau nebėra apie 25 metus ir tik "asilas spardo nebegyvą kuiną". Su anais dviem režimais ten yra sugretintas tautiškumo sąjūdis. Bet tautiškumas yra idėjinis sąjūdis, bet ne politinio valdymo režimas. Tautiškojo savitumo pagrindu susidarė beveik visos valstybės. Juo atgimė lietuvių tautinis susipratimas 19 šimtm. Ir dabar juo remiasi lietuvių egzistencijos teisė okupacijos, tremties ir išeivijos sąlygose. Nė vienas sociologas ir politikos mokslininkas, jei jis nebuvo internacionalo ar kosmopolitizmo pasaulėžiūros, nėra pasmerkę tautiškumo principo, kuriuo susiskirsto dabartinė žmonija. Tiesa, tautiškumo idėjinis principas praktiškame politikos pasireiškime nėra be ydų, lygiai kaip ir demokratijos idėjinis principas praktiškoj politikoj apreiškia trūkumų. Juk individualiniai fanatikai net ir JAV valdžiai prikiša diktatūrą. Psichologiškai tat suprantama, nes "pėsčiasis raitajam nėra draugas". Bet terminologijos neaiškumai socialiniame gyvenime yra lyg migla jūreivystėj. Todėl negalima lengvapėdiškai "išpilti vaiką kartu su drumzlinu vandeniu", kuriame jis maudėsi. Nenorime politinių sistemų nei girti ar peikti, nei suvesti savo asmeniškas sąskaitas su jomis religinės reformacijos temos ribose čia bažnytiniame organe.

Sakytuose rašiniuose sakoma, kad anglosaksai (demokratiškieji amerikiečiai ir konservatiškieji anglai) stoję II Pasaul. kare demokratijai nuo diktatūros bendrais idėjiniais sumetimais ginti. Bet sociologai ir politikos mokslininkai sako, kad pirmoj eilėj pragmatiniai savo pačių egzistencijos išskaičiavimai nulėmė jų karo politiką ir kitų tautų šelpimą.

Straipsnyje (Nr. 29, psl. 13, 16, 18) sugestijuojama, kad didžiosios Vakarų demokratinės protestantiškos valstybės palikusios Lietu-

Trys kuratoriai VARIAKOJAI (iš d. į k.): inž. Jonas, kurt. savanorio, ministerio pulk. lt. Jono Variakojo sūnus; buv. Biržų žemės ūkio smulkaus kredito banko direkt. Petras; buv. Panevėžio apygardos telefono-telegrafo ryšių viršininkas Vilius ir buv. dantų gyd. Viktorija KREGŽDIENĖ. Nuotrauka — kurt. L. KNOPFMILERIO

vą vieną kovoti su "Rusijos milžinu", kadangi ji buvusi ne vakarietiškai demokratinis ir ne protestantiškas kraštas. Tačiau Lietuvos nepriklausomybės pradžioje, kartais viduryj ir vėliau pabaigoj turėjome koalicines vyriausybes. Bet nė viena jų negavo užsienio valstybių ekonominės ir militarinės pašalpos. Tuo tarpu dabar JAV jas duoda daugiamilijoninėmis sumomis, nežiūrėdama šelpiamųjų kraštų politinės vidaus santvarkos ir religijos. Taigi, praktišką politiką dabartiniame pragmatiniame amžiuje, po 18 šmtm. apšvietos, nulemia daug daugiau veiksniai, negu vien ideologinė, politinė teorija bei religija. Šie samprotavimai atidengia pavojų tuštaus (t. y., be religiniai dvasinio turinio) "konfesinio pranašumo" dvasiai pasireikšti. Ji dabar draudžiama katalikuose ("M. Sp." Nr. 29, psl. 97). Jos reikia vengti evangelikuose.

Aišku, kiekvienas JAV gyvenąs žmogus turi religijos, pasaulėžiūros, sąžinės, žodžio ir spaudos laisvę. Jam leista tikrinti ir pagrįstai kritikuoti tų sričių teorijas ir praktiką, sutikti ar nesutikti ir siūlyti savo paties nuomones, jei žmonės nori jas girdėti ir klausytis. Tuo tikslu patariama nuodugniai susipažinti su kito asmens nuomone ir ją toleruoti savosios neišsižadant. Draudžiama pažeisti kitų jausmus ir teises. Bažnytinės teisės lygiai kaip ir pilietinės teisės, nėra be pareigų. Tuo tikslu reikia nuolat tikrinti sa-

vo paties autonominės sąžinės pasireiškimus, kas nėra lengva.

Bet ko ieškome bažnytinėj spaudoj (Mt. 11,7-8; Jn. 1, 38-39), palyginus su pasaulietine spauda? Amerikiečių kasdieninė spauda, radijas ir televizija stengiasi perduoti izoliuotas socialines sensacijas, nežiūrėdami sudėtingos tiesos, kuri yra daugiapusė. Stengiamasi sukelti kuo daugiau pigaus juoko kuo didesnėmis kvailybėmis. Patiekiama nedarni moderninė muzika ir beturininės dainos. Vieni tuo gyvena, kiti to vengia. Vienas pasakė, kad laikraščiai skaitomi sužinoti, kur pigiau pirkti ir brangiau parduoti. Biznio skelbimai, pasiūlos pasisekimo sumetimais, yra pilni "free" pasiūlymų, iš kurių vėliau susidaro pareiga atsilyginti, apie kurią siūlytojai kalba tik vėliau smulkiomis raidėmis. Tik paskutiniu laiku įvedama vartotojų intereso apsauga. Pedagogai sako, kad amerikiečių kasdieninė spauda taikoma pradžios mokyklos ketvirto skyriaus vaiko psichologijai, į kurią vėliau numojama ranka. Tokiose sąlygose auga skaičius amerikiečių, kurie ieško tikrovės ir saugumo užsienio spaudoj ir gyvenime. Taigi ir mes lietuviai kalbame paviršutiniškai, kol dvasiniai esame vaikai, bet imame kalbėti esminiai, kai dvasiniai subręstame (I Kor. 13, 11). Todėl mūsų bažnytinė spauda negali paskęsti pasaulietinės spaudos laisvumo, beprincipiškumo bangose. Juk laisvojo žodžio teisė nesuteikia laisvės įbrukti bet kokią spaudos prekę.

Iš to seka, kad negalima bet kaip kalbėti ir rašyti sudėtingu reformacijos klausimu, ypač bažnytiniame organe, nekreipiant dėmesio į reformacijos esmę ir į daugiariopus jos pasireiškimus. Neįmanoma kalbėti reformacijos tema be esminio ryšio su reformaciniu principu. Lygiai tokiu pat būdu negalime suplakti Romos Katalikų Bažnyčios religinės misijos su Vatikano valstybės politikos pragmatiniu pasireiškimu ("M. Sp." Nr. 25, psl. 24), nors tarp šių dviejų institucijų egzistuoja personalinė unija. Tiesos problema turi įvairius aspektus ir jos pažinimas yra tik dalinis (I Kor. 13, 12). Negalima susinėrusių religinių, socialinių ir psichologinių veiksnių reformacijoj mechaniškai atsverti ir žarstyti taip lengvai, kaip daroma su materialiniais elementais agronomijoj. Sumakalotos diskusijos reformacijos tema yra esminiai tuščios, kadangi jos neišryškina reformacinio principo ir veikimo. Jos pasidaro praktiškai kenksmingos: a) kai jos atitraukia žmogaus dėmesį nuo tiesioginio bažnytinio uždavinio, kad žmogus leistų save dvasiniai atnaujinti ir subręstų Jėzuje Kristuje; b) kai jos taip pat atitraukia žmogų nuo tiesioginio visuomeninio uždavinio, kad lietuvis dalyvautų savame visuomeniniame laisvinimo vyksme, kuris reformaciniu požiūriu pirmoj eilėj yra dvasinio pobūdžio.

Redakcijos prierašas. "M. Sp." atstovauja lietuvių tautoje protestantiškai pasaulėžiūrai, Reformacijos idėjoms ir pasisako taipgi visais lietuvių tautą liečiančiais klausimais.

J. KREGŽDĖ

BIRŽŲ PILIES STATYBA

Biržų pilis-unikumas-tokia vienintelė visoj Lietuvoj. Statyta vėlokai-XVI ir XVII a. Ją statė Biržų-Dubingių reformatų šakos kunigaikščiai Radvilos, pagal paskutinį anų laikų technikos žodį, statybą vykdant įžymiems inžinieriams, architektams. Radvilos tą pilį statė ne vien savo turtų ir valdų apsaugai, bet svarbiausia-Lietuvos gynybai. Biržų pilis tuomet buvo reikšmingiausias visos Lietuvos šiaurinės dalies gynybos punktas. Biržų pilis įžymi dar ir tuo, kad su jos pastatymu, ne tik feodalinėje Lietuvoje-Lenkijoje, bet ir visoje Šiaurės Rytų Europoje, prasidėjo naujo tipo pilių ir miestų įtvirtinimų raidos etapas, kuris tęsėsi iki XIX a.

Pirmas pilį-tvirtovę statė nuolatiniai Biržuose apsigyvenęs kng. Kristupas I Radvila Perkūnas (1547-1603) apie 1575-1589 m. Pirmoji pilis buvo statyta (žiūr. įžymaus kartografo T.Makovskio apie 1613 m. darytą raižinį) sekant XVI a. viduryje Pietų ir Vakarų Europoje pradėjusių plisti italų bastioninių pilių pavyzdžiu, pritaikytų gintis nuo įsigalinčių ir tobulėjančių patrankų.

Pilis užėmė apie 9 ha plotą, įskaitant apie 30 m pločio apsauginį griovį ir jo antrame krante buvusią piltą atšlaitę. Tuo metu

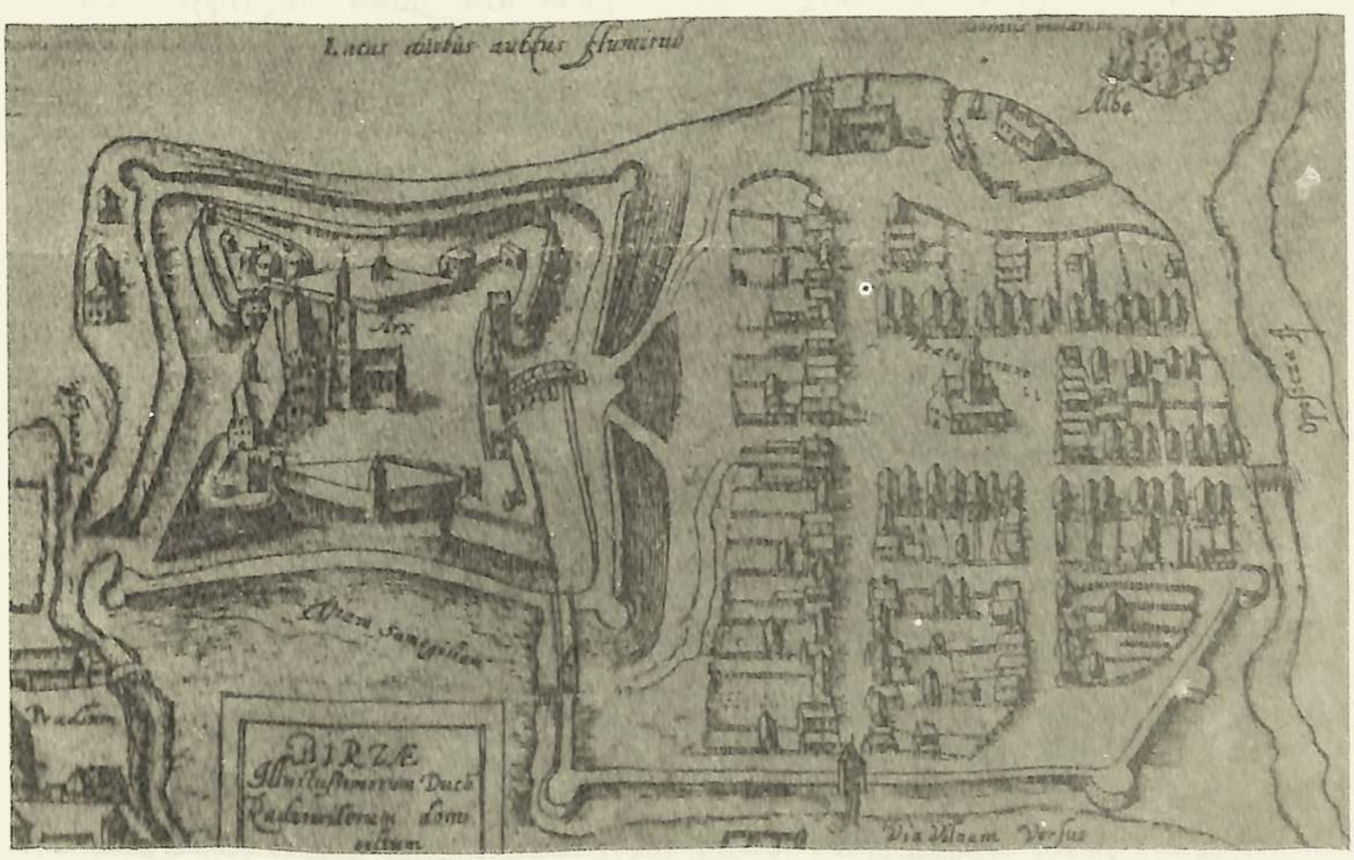

Pirmosios Biržų pilies, kng. Kristupo I Radvilos Perkūno statytos 1575-1589 m., raižinys darytas įžymaus kartografo T. Makovskio apie 1613 m.

Baudžiauninkų statyta užtvanka-tiltas, užtvenkusi Apaščios upę. Ji tebestovi ir šiandien. Antroje užtvankos pusėje tyvuliuoja Širvėnos ežeras

ji buvo ne tik stipriausia, bet ir didžiausia pilis Lietuvoje. Įtvirtinimus projektavo iš Italijos kviestas prityręs fortifikatorius.

Pirmoji pilis buvo statyta dirbamame lauke, ne sodybų ar senesnės pilies vietoje. Statant pilį buvo atlikti neįprasto masto ir užmojo gamtos pertvarkymo darbai. Šiauriau Biržų, Astravo dvare, aukštu pylimu ir masyvine mūrine arkine užtvanka, su pralaida vandens pertekliui praleisti, buvo užtvenktos Apaščios ir Agluonos upės, kurių vandenys išsiliejo į 400 ha tvenkinį, vėliau pramintą Širvėnos ežeru. Tvenkinys turėjo apsaugoti vieną pilies šoną, jo vandeniu buvo užpildytas pilį juosiantis griovys. Taip, beveik prieš 400 m., baudžiauninkų rankomis Lietuvos šiaurėje buvo sukurtas stambus vandens baseinas, didžiausias Biržų papuošalas, dirbtinių marių Lietuvoje pradininkas.

Pilies keturkampio kiemo pakraščiais buvo supiltas 3-5 m aukščio žemių pylimas, o kampuose - sukastos ir pylimais sustiprintos bastionų aikštelės. Ypač daug pasiruošimo, darbo ir medžiagų pareikalavo italų pavyzdžiu darytas 2,5-3 m storio, 10-12 m aukščio mūro kiautas, kuriuo buvo padengti iš lauko pusės bastionų, kiemo ir apsauginio griovio šlaitai. Kiauto ilgis su visais išlankstymais per keturis pilies šonus siekė apie 900 m. Į jį buvo sukrauta daugiau kaip 20,000 kub. metrų mūro, apie pusę kurio sudarė plytos. Jo viršus, vos prasikišdamas virš pylimų, buvo gynėjus dengiančiu brustveru (apsauginė sienelė). Abipus bastionų kaklo į mūro kiautą ir į šlaitą buvo įsprausti 2-3 aukštų kazematai. Kiekviename pilies kiemo šone tokių kazematų buvo po du. Jų į

išilginę griovio ašį nukreipti fasadai su šaudymo angomis buvo pritaikyti šlaitų ir dugno kryžminiam flankavimui. Kiauto ir kazematų sienų plytos rištos gotikiniu būdu. Virš kazematų buvo papildomai įrengtos gynybos aikštelės. Rytiniame kiemo šone prie tilto per apsauginį griovį stovėjo dviejų aukštų 19,5x11,5 m vartų bokštas. Smailiuose bastionų kampuose, virš pylimų ir kieme statyti maži bokšteliai buvo skirti stebėjimui. Antrasis apsauginio griovio krantas buvo įtvirtintas nuolaidžia pilta aikštele, taip pat pritaikyta frontinei ir flankinei gynybai.

Pilies kieme buvo pastatyti rezidenciniai trijų aukštų rūmai, greta jų-pirmoji reformatų bažnyčia; bastionų kampuose po pylimu-parako ir ginklų rūsiai; vakariniame pilies šone už apsauginio griovio-kareivinės ir kt. pastatai.

Radvila Perkūnas, jau baigęs pilį statyti, išaugusiai Biržų gyvenvietei 1589 m. išrūpino Magdeburgo miesto teises. Miesto gyventojai, apsisaugojimui nuo priešų, miestą sustiprino grioviais, pylimais ir sienomis. Įvažiavimų į miestą vietose pastatė vartų bokštus, turgaus aikštėje-rotušę. Radvilų įsakymu visi gyventojai privalėjo statyti gyvenamus namus su mūriniais kaminais, gontų stogais. Biržai tuo metu buvo

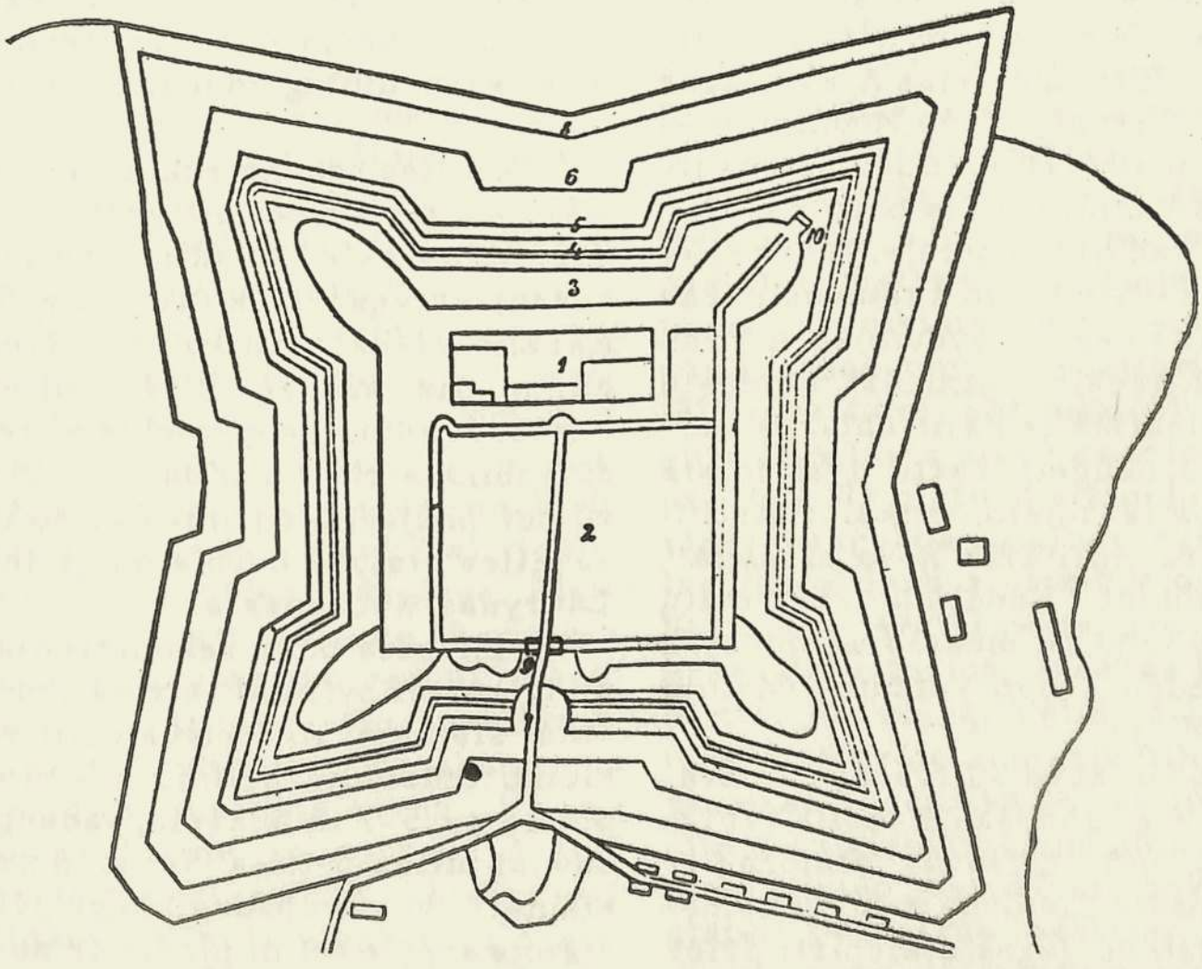

Biržų pilies-tvirtovės, statytos 1659-1669 m., planas: 1 — rezidencijos rūmai, 2 — pilies kiemas, 3 — aukštasis pylimas, 4 — aukštasis griovys, 5 — žemasis pylimas, 6 — didysis griovys, 7 — įvažiavimas į kiemą, 8 — pylimas nuo ežero, 9 — vartai, 10 — parko sandėlis

vienintelis miestas Lietuvoje be dūminių pirkių, ketvirtas ar penktas miestas turėjęs gynybines sienas.

Valdant Biržų kunigaikštiją didž. Lietuvos etmonui kng. Kristupui II Radvilai (1585-1640), laike Lietuvos-Lenkijos karo su Švedija, Biržai buvo švedų karaliaus Gustavo II Adolfo 1625 m. užimti ir apgriauti. Pilies atstatymui, Lietuvos-Lenkijos seimo nutarimu, buvo paskirtos lėšos. Apnaikinti pagrindiniai pilies įtvirtinimai nebuvo pakeisti naujais, bet tik atstatyti ir papildomai sustiprinti. Pilies kieme, sugriautų pastatų vietoje, buvo pastatyta visa eilė naujų, o kiemas apvestas mūro siena. Pilies atstatymo darbams vadovavo žymus Radvilų dvaro fortifikatorius A. Freitagas (1608 Torunėje-1650 Kėdainiuose), karo inžinierius, filosofas, medicinos daktaras. Jis buvo kng. Jonušo Radvilos, anot dr. V. Sruogienės, nevainikuoto Lietuvos karaliaus asmeninis gydytojas. A. Freitagas Kėdainių gimnazijoje dėstė matematiką ir karo dalykus. Autorius, daugelį kartų įvairiomis kalbomis leisto, veikalo: "Architectura militaris nova et aucta". Palaidotas Kėdainių reformatų bažnyčioje. Jo biustas, skaptuotas iš medžio, buvo Vytauto Didžiojo muziejuje.

1655 m. kare su Maskva ir Švedija, kng. Jonušas Radvila (1612-1655), did. Lietuvos etmonas ir faktinasis Lietuvos valdytojas, neturėdamas jėgos atsispirti prieš švedus ir gelbėdamas Lietuvos kraštą nuo sugriovimo, Biržus buvo užleidęs švedams be mūšio. Antrą kartą Biržų pilis ir miestas buvo žymiai daugiau sunaikinti Lietuvos-Lenkijos kariuomenės paimant Biržus su visa švedų įgula 1657 m.

Trečią kartą Biržų pilį ir miestą atstatant po 1659 m., kng. Boguslovas Radvila (1620-1669) iš pagrindų rekonstravo. Nors ir Boguslovo statyta pilis buvo bastioninė, tačiau ji buvo skirtingu būdu statyta ir skyrėsi nuo pirmųjų. Ji buvo statyta olandų pilių pavyzdžiu ir turėjo visus olandų pilims būdingus įrengimus. Kng. Boguslovas nusimanė apie inžineriją ir karo architektūrą ir buvo Slucko fortifikacinės sistemos autoriumi. Jis tuos dalykus studijavo lankydamasis Olandijoje. Pilį ir rezidencinius rūmus statė pritaikydamas savo didingumui ir puošnumui.

Šios pilies rekonstrukcijos projektų autorius buvo inž. arch. Teofilis Spinovskis. Jis taip pat buvo suprojektavęs Slucko tvirtovę ir Karaliaučiaus fortifikacinius įrengimus. Jis sudarė Biržų pilies tvirtovės planą, suprojektavo rezidencinius rūmus ir dalį interjerų bei naują Biržų miestą. Be to, su pilies statyba buvo susijęs inž. Laurynas Kochanskis.

Pirmiausia buvo rekonstruojami tvirtovės pylimai ir visa gynybinė sistema. Ant buvusio pilies kiemo didžiuoju pylimu, 15-18 m pločio ir 5-7 m aukščio, padengė buvusį pilies pylimą ir jo mūro kiautą. Buvusio apsauginio griovio vietoje supylė 6-8 m pločio ir apie 3 m aukščio priešpylį. Iškasė naujoje vietoje apsauginį griovį 30-40 m pločio ir 4-7 m gylio ir jo

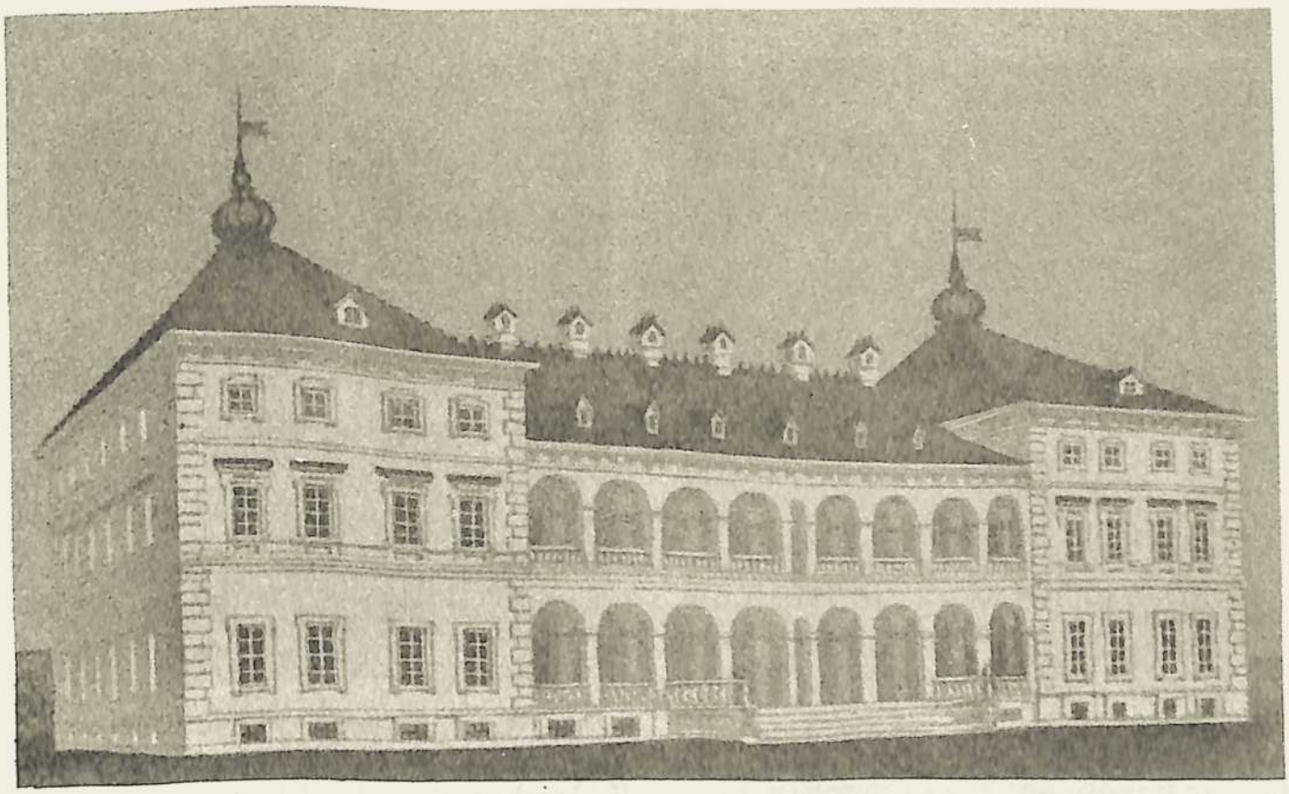

Kng. Radvilų rezidencijos rūmai 1701 m.

išoriniame krante iš naujo supylė atšlaitę. Senojo bokšto vartų vietoje buvo pastatytas puošnus 32x 22 m dydžio dviejų aukštų pastatas su dviem bokštais. Nuo jo į priešingame griovio krante įrengtą redutą vedė 49 m ilgio tiltas su dviem prieštiltėmis. Tiltą laikė 8 poros aštuoniakampių mūrinių stulpų. Jo viduriu ėjo važiuojamoji dalis, iš šonų-takai pėstiems. Patiltės apsaugai, vartų pastato papėdėje, buvo įrengtas mūro rūsys su anga šaudymui. Tai vienintelis šios rūšies įrenginys Lietuvoje. Antras tiltas, apie 15 m ilgio, buvo nutiestas nuo reduto miesto link. Abu tiltai turėjo pakeliamąsias dalis: didysis-dvi pakeliamas sekcijas, mažasis-vieną. Kelią į pilies kiemą saugojo net šešeri vartai: vieni-redute, ketveri-ant didžiojo tilto ir vieni-vartų pastato portale. Tilto vartų medinės dalys buvo dabintos piaustytais ornamentais, raudonai dažytos. Iš įtvirtinimų komplekso įspūdingiausias buvo jos rytinis šonas, ypač grupė, kurią sudarė vartų pastatas, didysis tiltas ir redutas.

Po padarytų patvarių ir saugių įtvirtinimų buvo statomi pilies pastatai, susiję su kariniais tvirtovės poreikiais. Buvo statomi nauji, išsaugomi ir sustiprinami išlikę pastatai, nes pilyje-tvirtovėje visą laiką stovėjo kariuomenė. 1662-63 m. buvo statomos karinės sargybos patalpos, arsenalas. Šiuos darbus prižiūrėjo arch. Samuelis Arciševskis. Jis buvo arsenalo autorius, sudaręs pilies teritorijos planą. Vėliau šią statybą prižiūrėjo kunigaikštijos karininkas Kosčiuška. Pilies įtvirtinimai su kiemu užėmė apie 13 ha plotą. Kiemo pakraščiais buvo pastatyti 24 įvairūs pastatai, daugiausia mūriniai: rezidenciniai rūmai, įvažiavimo vartai su priesta-

Moters galva, kalta iš smiltainio

Kario galva, kalta iš smiltainio

tais, sargybų patalpos, ginklų sandėliai, kareivinės, pilies pareigūnų gyvenamieji namai, klėtys, kalvės, virtuvė, parako rūsiai, arklidės, įvairūs sandėliai ir kt.

Rezidenciniai rūmai pradėti statyti tik baigus arsenalą - 1665-1666 m. Pilies interjero dekoravimo darbus vykdė tapytojas-skulp. Bohdaševskis ir tūlas Motiejus. Pilies parko įrengime dalyvavo Kolepkovskis ir Lindė. Visur buvo siekiama monumentalumo ir puošnumo. Rezidenciniai rūmai - puošnus 71x25 m renesansinis pastatas, - galuose turėjo tris aukštus, ties viduriu - du. Pagrindinis rūmų fasadas vidurinėje dalyje per abu aukštus turėjo atviras arkadines galerijas. Jo viduje buvo apie 40 atskirų patalpų. Rūmų išorės ir vidaus apdailai nesitenkinta vien brangiais dekoratyviniais lipdiniais. Didžiulės ornamentuotos plokštės, kartušai, kolonos, herbiniai skydai, turėklų stulpeliai, net atskiras grupes vaizduojančios skulptūros ir kt., buvo kalti iš smiltainio ir dolomito akmens bei iš natūralaus Biržų gipso luitų.

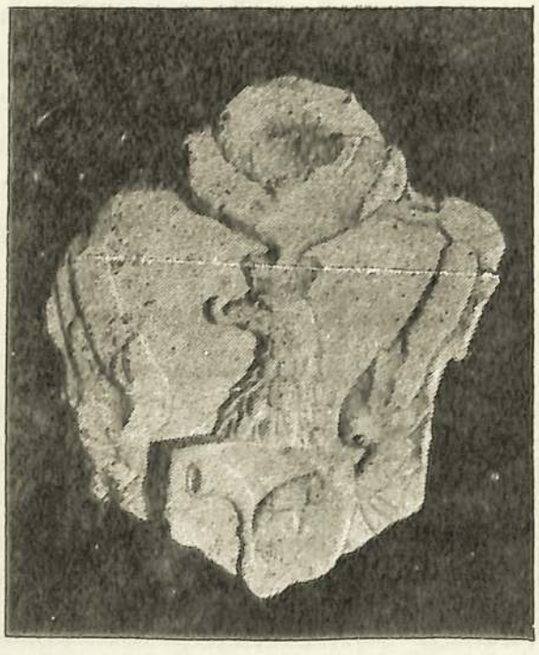

Radvilų herbinio skydo fragmentas, kaltas iš smiltainio

Rūmų langų stiklai buvo aptaisyti švinu. Švinas buvęs gaminamas N. Radviliškio girioje. Laiptai-akmeniniai, rūmų viduje - sukti. Sienose ir lubose buvę piešinių. Koklinės krosnys buvo pagražintos herbu. Herbo pavyzdį atsiuntęs kng. Boguslovas. Apatinės ga-

lerijos rūsiai buvo grįsti lauko akmenimis. Viduriniuose kambariuose buvo įruošta iždinė. Valgomasis kambarys buvo meniškai išpuoštas. Jame buvę padaryti šoniniai įdubimai biustams. Iš visų išsiskyrė didžioji salė, kurioje buvo įruoštas "sodas". Stogas buvęs plokščias, o kaminai su koptūrais. Ant paviljonų stogų buvo rutuliai, ant kurių stovėjo mediniai paauksuoti ereliai. Paviljonų kupolai žali, o stogai raudoni. Rūmų stogo gontai-ąžuoliniai, fuguoti.

Nuo rezidencinių rūmų įrengimų mažai skyrėsi vartų pastatas, kuriame iš pradžių buvo įrengta Radvilų buveinė. Ypač puošnus buvo pastato portalas, dekoruotas skydais, paauksuotomis užrašų lentomis ir skulptūromis. Viršuj vartų, aštuoniakampiame bokšte su laikrodžiu ir marmurine lenta su paauksuotu įrašu, buvusi akmeninė kng. Kristupo I Radvilos Perkūno statula.

Rūmai, kaip ir pilis, tuo metu nei didumu, nei puošnumu neturėjo sau lygių. Kng. Radvilos turėjo apie 1000 paveikslų, kurie, kaip ir daugelis kitų meno vertybių, išplaukė iš Lietuvos į kitas šalis. Nemaža meno vertybių žuvo griuvėsiuose. Pilies statybos darbai buvo baigti 1669 m.

Biržų pilies statybos darbuose dalyvavo statybininkai ir meistrai ne tik iš Biržų (Zacharijas, Mikolojavičius ir kt.), bet ir iš kitų, tolimesnių Radvilos valdų: Kėdainių (Petras Paulavičius, Jonas Laucevičius ir kt.), Ukmergės, Dubingių, Seirijų, Šventybrasčio ir kt. Nuo tam tikro valakų skaičiaus

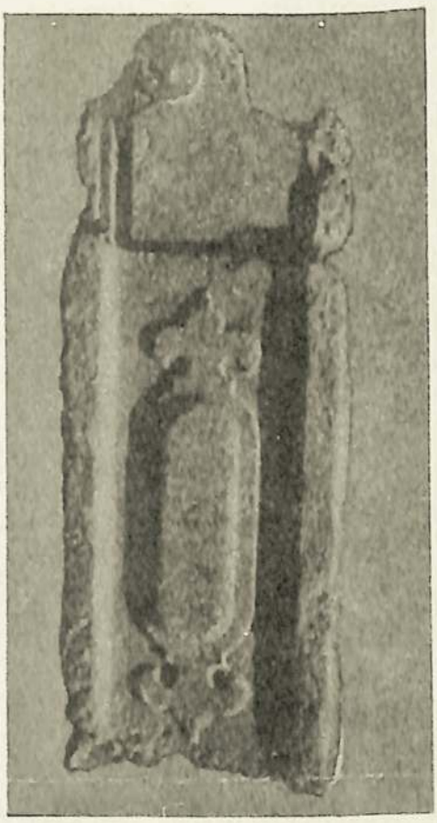

Ornamentuotas skydas, iškaltas iš gipso luito

turėdavo atvykti vienas darbininkas su arkliu arba be jo. Tokie darbininkai vadinosi rinktiniais. Statybose dalyvaujančio rinktinio kiemui buvo teikiamos duoklių lengvatos, bet už darbą jiems nebuvo mokama.

Plytas, čerpes ir, tur būt, puošniuosius koklius gamino Biržų apylinkės Grūbiškio ir Kirkilų kaimo baudžiauninkai tų kaimų plytinėse. Parovėjos apylinkių kaimai degė kalkes. Įvairių specialybių

Ornamentuotas skydas, iškaltas iš gipso luito

meistrai buvo kviečiami taip pat iš Vilniaus ir Kauno. Jiems už darbą mokėta maisto produktais ir pinigais. Geležis vežta iš Rygos.

Nuo 1659 m. Biržų pilies-tvirtovės komendanto pareigas ėjęs majoras Kalick'as taip pasakojo: "Prieš porą metų čia nebuvo nei dvaro, nei palivarko, nei miesto. Apylinkės buvo beveik neapgyventos. Tvirtovė prisilaikė didžiausio atsargumo, kai reikėdavo išleisti ar įleisti darbininkus ir šiaip žmones. Tvirtovės sienų taisymas buvo atliekamas labai rūpestingai. Pylimo keturiuose kampuose išmūrijo parako sandėlius. Patrankas dirbo Slucke, kulkas ir granatas gabendavo iš Kuršo, o ietis ir durtuvus kalė vietoj".

Biržų pilies vartuose stovėjo du sargybiniai. Jie visada turėjo atidarinėti vartus ką nors įleisdami ar išleisdami. Trečias sargybinis stovėjo viršuj vartų bokštelyje, kad matytų, kas nori į pilį įvažiuoti, kas dedasi mieste. Ketvirtas-prie parako sandėlių, penktas-pas komendantą prie vėliavų. Taip pat po vieną sargybinį stovėjo ant pylimų.

Kareiviams bausmės būdavo gan sunkios. Už išdykavimus mieste juos iš eilės plakdavo turgavietėje rykštėmis, arba pervarydavo per "šeringą".

Biržai buvo pirmasis Lietuvoje miestas, kūręsis pagal iš anksto sudarytą ir sklypais suskirstytą planą, paruoštą vokiečių miestų pavyzdžiu ir skyrėsi nuo visų senųjų miestų. Tiesiomis gatvėmis į keturkampius kvartalus suskirstyto miesto centre buvo turgavietė, o jos viduryje-rotušė. Visi pastatai sustatyti daugiausia galais

1704 m. graviūros, vaizduojančios pilies puolimą, fragmentas

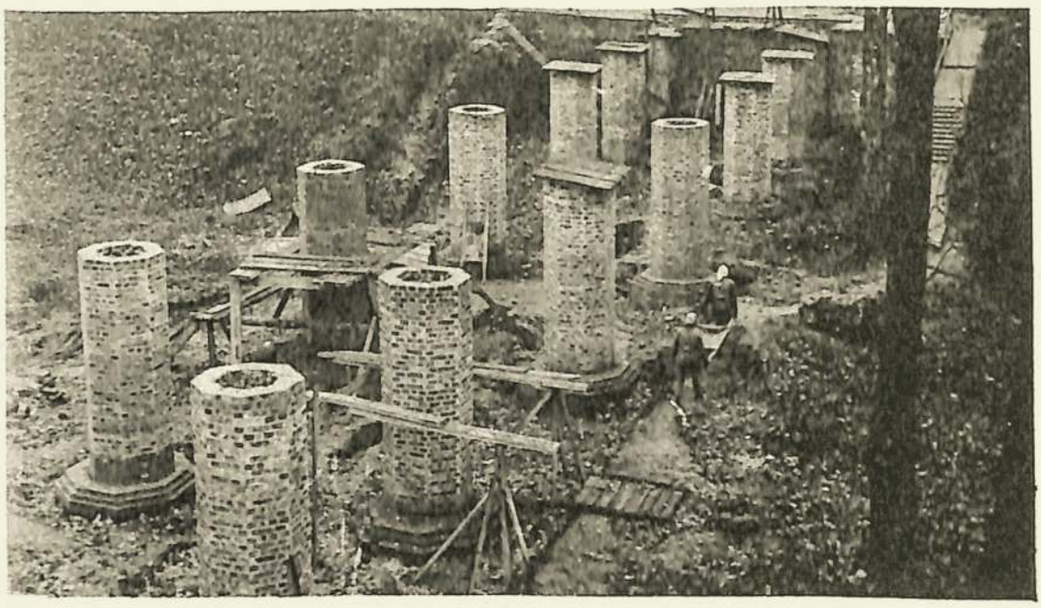

Atstatomas ilgasis tiltas į piliakalnį taip, kaip buvo kng. Radvilų laikais. Vaizdas žvelgiant į pilį. *Biržai, 1966 m.*

į gatvę. Iš pat pradžių Biržuose nebuvo kreivų gatvių. Čia nebuvo ne tik Lietuvos, bet ir seniesiems vokiečių miestams būdingo bruožo, būtent:-miesto centre stovinčios bažnyčios. Nors Biržų-Dubingių Radvilos buvo dideli Reformacijos globėjai, tačiau bažnyčiai vietą jie skyrė miesto pakraštyje. Tuo lyg pabrėžta, jog religija miesto gyvenime neužima vyraujančios vietos. Per keturis šimtmečius karų ir gaisrų naikintiems Biržams daug kartų teko iš naujo atsistatinėti, tačiau miesto planas iš esmės nepakito. XVII a. viduryje sienomis apjuostas miestas užėmė apie 70 ha plotą.

Vienoje Širvėnos ežero saloje, vad. "Meilės sala", Radvilos buvo užveisę sodą. Joje rasti buvusių pastatų pėdsakai. Kitoje saloje, kaip pasakoja pavadinimas, buvo žvėrynas.

1704 m. karo su Švedija metu Biržų pilis, po menesio trukusio apgulimo, buvo užimta. Švedai visus pilies pastatus susprogdino, miestą sudegindami visiškai sunaikino, o pilies įrengimus išsivežė. Taip buvo sunaikinta Biržų tvirtovė, saugojusi apie šimtmetį Lietuvos šiaurines sienas. Visi įtvirtinimai, kurie šiuo metu piliavietėje matomi žemės paviršiuje, yra kng. Boguslovo Radvilos 1659-1669 m. statytos ir 1704 m. laike Didž. Šiaurės karo švedų sugriautos pilies liekanos. Išlikę griuvėsiai sudaro apie 20% viso pastato vertės.

Biržų pilis -didelės reikšmės unikalinė istorinė vertybė. Čia kovėsi lietuvių karžygiai su kalavijuočių ordinu, Skandinavijos vikingais, atmušinėjo švedus ir rusus. Radvilų pilis tais laikais buvo didžiausia visoje Rytų Europoje. Nuostabios legendos apie pilį ir jos istoriją kelia kiekvienam biržiečiui tikrą ir pagrįstą pasididžiavimą.

Svarb. šaltiniai:

Archeologas K. Mekas "Biržai", M. ir G., 1966 m. Nr. 7; inž. arch. Jonas Glemža "Biržų pilis"; Akiras - Biržys "Biržų Apskritis", Kaunas, 1932 m.

Jurgis JAŠINSKAS

RADVILŲ PALIKUONYS

LIETUVOS ALAMO

Alamo?! Kas ir kur jis yra? Jungtinių Amerikos Valstybių skaičiuje Texas valstija didumu antroji. Ji randasi pietinėje dalyje ir turi ilgą sieną su Meksika. Kai Meksiką valdė (XVII a.) ispanai, Texas teritorija taip pat priklausė Meksikai. Tačiau texasiečiai-amerikiečiai savo kraštui siekė nepriklausomybės. Ne vien ekonominiai motyvai lėmė ir skatino tą siekį. Čia bus prisidėję ir religiniai skirtingumai: meksikiečiai-ispanai katalikai, o amerikiečiai-texasiečiai buvo protestantai-reformatai.

Pirmas revoliucinis prieš meksikiečius mūšis įvyko 1835 m. spalio 2 d. Jį laimėjo texasiečiai. Jiems pasisekė užimti San Antonio miestą (trečias savo didumu Texas'e), kuriame 1722 m. pranciškonų misija turėjo pasistačiusi stiprią buveinę. Vėliau šis pastatas buvo paverstas fortu (tvirtove). Jo vardas - Alamo.

Nepriklausomybės siekią texasiečiai, laimėję 1835 m. mūšį prieš meksikiečius, San Antonio mieste užėmė ir Alamo tvirtovę. Texasiečių jėgos nebuvo gausios: užimtame Alamo pastate susirinko apie 180 kovotojų. Juos meksikiečiai apsupo 1836 m. vasario 23 d. Meksikiečių karių buvo 4000. Jų vadas gen. Antonio Lopez de Santa Anna. Apsuptieji texasiečiai kovėsi su juos puolančia meksikiečių mase nuo 1836 m. vasario 23 d. iki tų metų kovo 6 d. Kai po dviejų savaičių nuolatinio puolimo meksikiečiai įsilaužė į Alamo, čia rado tik 6-is gyvus kovotojus, jų tarpe tris tos tvirtovės įgulos vadus. Meksikiečių kariuomenės vadas gen. Santa Anna įsakė ir tuos likusius šešis Alamo gynėjus nužudyti. Tas buvo įvykdyta. Tik vienu vienintelei moteriškei-patarnautojai su savo mažu kūdikiu pasisekė pabėgti. Jos kūdikis, kai Texas išsikovojo nepriklausomybę, buvo valstijos įsūnytas ir valdžios lėšomis išmokslintas, kaip Alamo didvyrių palikuonis, kaip to didvyriškumo tęsimo ir reikalingumo simbolis.

Alamo gynėjai-paprasti eiliniai ir jų žinomi vadai-žuvo, bet Alamo vardas liko amžiams įrašytas į Amerikos istoriją. Tos vietovės kritimu karas nebuvo baigtas. 1836 m. balandžio 21 d. Texase arti San Jacinto įlankos įvyko sprendžiamas mūšis. Tame mūšyje kovėsi 800 laisvės siekiančių texasiečių prieš 1400 meksikiečių, kurių vadu buvo Alamo skerdynes įvykdęs gen. Santa Anna.

Texasiečiai kovėsi šūkiu: "Atsimink Alamo!" Mūšį laimėjo amerikiečiai. Likę gyvi meksikiečiai buvo paimti nelaisvėn. Tų paimtųjų tarpe buvo ir gen. Santa Anna...

---ooOoo---

Atsigręžkime į Lietuvą: ..."16 a. viduryje Vilnius pasidarė reformacijos centras" (J. Jurginis, "Renesansas ir humanz. Lietuvoje", 221 psl.)... "XVI a. antroje pusėje, reformacijos Lietuvoje žydėjimo metu, vien ev. kalv. (ev. reformatų, J.) bžn. skaičius visoje Lietuvoje buvo pakilęs iki 200. Parapijos buvo suskirstytos į 6 apg.: Vilniaus, Naugarduko, Pagirio, Užnerio, Žemaitijos ir Gudijos"... (LE XV t., 174 psl.). Ir istoriniai faktai byloja: "Radvilos lietuvių kilmės didikų giminė, iškilusi XVI a. pradžioje, ir... nenustojusi savo vaidmens ligi XVIII a. galo. Tai buvo viena iš galingiausių didikų giminių, turėjusi žymią reikšmę politiniame ir kultūriniame Lietuvos ir Lenkijos gyvenime...Tai buvo ir turtingiausia ano meto didikų giminė... Buvo sakoma, jog važiuojant iš Biržų į Kijevą, nereikėdavę nakvoti ne savo dvare...

R(advilų) buvo dvi didžiosios šakos: Biržų-Dubingių ir Nesvyžiaus-Olikos. Biržiškė (ev. reformatų) vyriškoje eilėje pasibaigė su Boguslavu (1669)" (LE XXIV t., 374-375 psl.).

Šios galingiausios to laikotarpio didikų giminės, turėjusios žymios reikšmės politiniame ir kultūriniame, pridėkime ir religiniame Lietuvos ir Lenkijos gyvenime, ryškiausieji atstovai bus buvę, - pagal jų gyvenimo datas:

Mikalojus Radvila Rudasis (1512-1584),
Mikalojus Radvila Juodasis (1515. II. 4-1565. V. 29),
Kristupas I Radvila Perkūnas (1547-1603. XII. 20),
Jonušas Radvila (1579-1620), Kristupo I sūnus,
Kristupas II Radvila (1585-1640. IV), jaunesnysis Kristupo I sūnus.

Buvusių Biržų-Dubingių kunigaikščių Radvilų sostinė. Matome kairėje Lietuvos Ev. Reformatų bažnyčios bokštą, tarpe medžių — pilies griuvėsių sienas, dešinėje — R. Katalikų bažnyčios bokštus. *Nuotrauka — P. LOČERIO*

Jonušas Radvila (1612-1655), didysis Lietuvos etmonas ir Vilniaus vaivada, Kristupo II sūnus ir

Boguslavas Radvila (1620-1669. XII. 31).

Šių didikų vardai ir darbai yra neatjungiamai susieti su visai nuošalia, amžių tėkmėje tapusia lietuviška Alamo, šiaurės Lietuvos dalele ir joje esančiu miestu-B i r ž a i s .

Tekalba istorija:..."1547 m. Biržai tapo Radvilų žemių centru. Kng. (kunigaikštis, J.) Jurgis (1480-1541 m., Biržų Radvilų šakos pradininkas, J.) ir jo sūnus Mykolas (turi būti Mikalojus, J.) Rudasis Radvilos Biržuose negyveno. Tik Mykolo(Mikalojaus, J.) sūnus Kristupas I Radvila (populiariai vadinamas Krisiumi I) čia pastatė mūrinę pilį, perkėlė Radvilų rezidenciją ir įkurdino ją Biržuose. Jis įsteigė ir Biržų tvirtovę, o taip pat davė pagrindus ir Biržų miestui... Kristupas I čia gyveno nuolat ir iš Biržų rūmų-pilies ėjo Lietuvos etmono pareigas, visiškai iš čia neiškeliaudamas. Visa jo, karo vado, korespondencija buvo siunčiama jam į Biržus, kuriuose jis, anot istoriko prof. J. Yčo, "tupėjo lyg erelis" ir su savo kariuomene netikėtai puldavo Kuršą bei Dauguvos pakraščius. 1601 m. jis staiga puolė Kuokseną ir čia sumušė Lietuvos priešus; dėl to ir dėl savo atkaklaus būdo buvo pramintas Radvila Perkūnu" ("Mūsų Lietuva", II t., 669-670 psl.). Ir visi kiti Radvilos, anksčiau paminėti, vienaip ar kitaip yra įėję į visų Radvilų sostinės-Biržų istoriją.

Šios tiesos akivaizdoje iškyla neišvengiamas klausimas: Kodėl ši galingoji lietuvių didikų giminė (Biržų-Dubingių šaka), savo gyvenimo keliarodžiu pasirinkusi humanistines idėjas ir ev. reformatų religinį išpažinimą, tada, kai "Vilnius, Didž. Lietuvos Kunigaikštijos sostinė, patapo reformacijos centru" ir kai daugybėje tos kunigaikštijos vietų klestėjo tas reformacinis tikėjimas ir šimtai bažnyčių liudijo to tikėjimo populiarumą, savo centrine būstine-sostine pasirinko visai nuošalų, upėmis išraižytą ir ežerais tyvuliuojantį bei miškuose ir jų pelkėse tūnantį, Lietuvos žemės kampą? Tai klausimas laukiąs nuoseklios, stropios ir nuodugnios studijos. Laukiąs istorikų darbo. Kieno ir kada jis bus išpurentas ? !

Eiliniam interesantui tenka remtis esamais daviniais. Atrodo, trys pagrindiniai motyvai lėmė Biržams tapti Radvilų sostine ir tvirtove: a)politinis, b)karinis-strateginis ir c)prekybinis-ekonominis.

Politinį motyvą regime iš žinomų faktų: Radvilos matė, kad Lietuvos unija su Lenkija veda kraštą bedugnėn, todėl stengėsi tos unijos atsikratyti. Atsiminkime didž. Lietuvos etmono Radvilos Jonušo 1636 m. Lietuvos-Lenkijos seime ištartą garsųjį posakį: "Ateis laikas, kai lenkai į duris nepataikys, išmesime juos pro langą". Taip pat pažiūrėkime į to paties Jonušo Radvilos Kėdainiuose 1655 m. sudarytą sutartį, kaip atsvarą Lietuvos-Lenkijos unijai, su švedais.

BIRŽŲ pilies griuvėsių šaiurinis kampas ir vasaros teatro bei krepšinio salė

Tai visai naturalu:stengiantis atsikratyti netikusios unijos su Lenkija, reikia tuo pačiu kartu pasiieškoti sąjungininkų prieš esamus ir būsimus priešus: rusus, su kuriais Radviloms ne vieną kartą teko galinėtis mūšio laukuose, ir lenkus, siekusius pasidaryti Lietuvą savo nuosavybe ir tarnu. O tokiais sąjungininkais tuo laiku tegalėjo būti Švedija ir kitos Skandinavijos valstybės, kurioms Rusija, kaip grąsus debesis, kėlė pagrįstą rūpestį. Čia politiniai motyvai buvo bendri. O politinius išskaičiavimus dažniausia lydi kariniai reikalai.

Kuo kariniu atžvilgiu Lietuvai tada buvo svarbi Švedija ir visa Skandinavija? Pažvelgę į žemėlapį-matome, kad Skandinavijos pusiasalis tada buvo idealus kovos ringas, iš kurio galima kirsti Rusijai mirtiną smūgį į paširdį: užblokuok Rusijai Baltijos jūrą-ji neteks artimiausio kelio į V. Europą. Turėdamas pakankamai stiprų laivyną, gali nuolat grąsinti Rusijos centriniams bastijonams: Petrapiliui ir Maskvai. Nereikia į juos bastytis, kaip Napoleonui 1812 m., per neapmatomus Rusijos plotus. Be to, tada Lietuva ir Švedija humanistine ideologija ir reformatoriškomis religinėmis pažiūromis buvo bendros nuomonės. Čia ir ten kasdien labiau tirpo scholastinė viduramžiška pažiūra, užleisdama vietą modernioms humanistinėms pažiūroms ir religiniams įsitikinimams.

Skandinavijos kraštai nuo seno turėjo stiprų karinį ir prekybinį laivyną (Prisiminkime tik grasiuosius Skandinavijos vikingų žygius. Naujausi tyrimai rodo, kad ir Ameriką pirmas atrado ne Kristupas

Kolumbas, bet tūlo vikingo Eriksono vadovaujama ekspedicija).

Pietiniame Baltijos jūros krante vienas didžiausių ir judriausių buvo Rygos uostas. Pro jį ir Lietuvos gaminiai galėjo greitu laiku ir artimu jūros keliu pasiekti V. Europos kraštų uostus ir Skandinavijos pakraščius. Tokiu pat patogumu galima buvo gauti reikalingų prekių ir gaminių iš V. Europos ir Skandinavijos. O kariniuose reikaluose, turint atitinkamą sutartį su Švedija ir kitais Skandinavijos kraštais, tokios pat geros galimybės reikalingu laiku, jūros keliu, gauti paramos prieš rusišką ir net lenkišką agresiją.

Prie to centrinio Baltijos jūros taško-Rygos, arčiausiai buvo šiaurinis Lietuvos plotas, esąs patogioje gynimuisi vietoje. Dar ir šis patogumas rodo Radvilų išmonę įsikurdinti savo sostinę Biržus arčiausiai Baltijos jūros ir judriausio uosto-Rygos.

Neatmestina taip pat nuomonė, kad didikai Radvilos, kurdami savo sostinę Biržuose, savo vizijoje bus matę Lietuvos ateitį ir patikimiausią galimybę reformatoriškoms pažiūroms išsilaikyti kaip tik tame taške. Lietuvos istorinė eiga šimtaprocentiniai patvirtino Radvilų vizinės tolregystės tikrumą.

Radvilų dėka: "Biržai tapo svarbiu Lietuvos gynybos punktu. Pro čia ėjo didžiausias anų amžių strateginis vieškelis, jungiąs Vilnių su Ryga. Juo buvo gabenami žemės ūkio produktai, įvairūs gaminiai; čia eidavo ir priešo kariuomenė (turima minty švedus, kurie įsiveržd avo Lietuvos terioti, kol nebuvo su jais sudaryta sutartis, J.), norėdama patekti į Lietuvos gilumą. Taigi ir Biržų pilies uždavinys buvo saugoti kelią į Lietuvos gilumą"... ("M. Lietuva", II t., 670 psl.).

Didž. Lietuvos Kunigaikštijos žymieji didikai Radvilos buvo plataus ir gilaus išsimokslinimo vyrai, narsūs karo vadai, karšti Lietuvos patriotai ir toli jos ateitį numatą politikai. Jie visaip stengėsi Lietuvą išvesti iš viduramžiško akligatvio, kurin ji buvo patekusi prisiimdama uniją su Lenkija. Tačiau jų planams nebuvo lemta įsikūnyti. Piktos rankos visą Lietuvos ateitį sudraskė. Tos piktosios rankos buvo iš dalies lietuviškos... Ir klysta tie, kurie galvoja, sako ir rašo, kad "Lietuva tapo "Marijos žeme" savanoriškai, žmonių įsitikinimo valia". Tai istorinis falsifikatas, kurio antrininkus matome šio (XX) amžiaus antroje pusėje: Vengrijos tautos sukilimo prieš raudonuosius engėjus malšintojus-rusus pasikvietė vengras komunistas Kadaras; Čekijos komunistinio režimo reformatorių Dubčeką ir jo pasekėjus, kuriems pritarė absoliuti čekų tautos dauguma, čeko-slovako Husako pakviesti komunistinės Rusijos smogiamieji daliniai sutvarkė ir vėl į vėžes įstatė bemirštančią raudonąją scholastiką.

1568 m. Vilniaus vyskupas V. Protosevičius pasikvietė užsieniečius jėzuitus kovai prieš plintančią reformaciją, tikrų lietuvių Radvilų proteguojamą. "Provinciolo Pranciškaus Sunnerio vadovaujami, jie atvyko į Vilnių 1569 m. Lietuvos j. (ėzuitų) provincija kilo iš

Istorinės patrankos prie Biržų pilies vartų

Germaniae Superioris provincijos, įsteigtos 1556, iš kurios 1563 išsiskyrė Austrijos provincija, o iš šios 1565 susidarė Lenkijos viceprovincija, 1576 virtusi savarankiška provincija. Iš šios Lenkijos provincijos 1598 buvo sudaryta Lietuvos viceprovincija, 1608 pasidariusi savarankiška provincija". Šitaip apie pakviestuosius svetimšalius jėzuitus ir jų "lietuviškas" provincijas liudija tūlas Luima ir LE redakcija, tos enciklopedijos IX t., 398 psl. Tame rašinyje apie jėzuitus įvelta ir netiesa: "Jėzuitų misijos buvo veiksniu, nulėmusiu katalikybės ateitį Lietuvoje". Tikrumoje, tos misijos arba pamokslavimas buvo tik vieša, išviršinė forma jėzuitų reakcijos prieš lietuvius ev. reformatus. Daug juodesni darbai prieš Reformaciją vyko "užkulisiuose", atnešusiuose Lietuvai slogias, sunkias ir carinės okupacijos naštą priartinusias sutemas. Panašiai, kaip dabar Lietuvoje lietuvio Sniečkaus ir jo bendraminčių garbinama komunistinės Rusijos Lietuvai atneštoji "laisvė".

Tų jėzuitinių sutemų plėmai dar ir šiandien kai kada pasireiškia katalikų dvasiškių užmojuose. To akivaizdus pavyzdys yra Washingtone įsteigtoji Šiluvos koplyčia. Esą, kadaise Šiluvoje, kur buvo sugriauta katalikų bažnyčia, pasirodžiusi tūlam katalikų kunigui verkianti Dievo Motina. Ta pasakėle remdamiesi katalikai dvasiškiai šienaujasi savo ir Dievo garbei, užmiršdami, kad jėzuitai ir kiti Romos katalikų pasekėjai Lietuvoje yra įvykdę daugelį darbų, dėl kurių tebeverkia ne vien Marija, bet visa dangiškoji Trejybė...

Pasižiūrėkime: "Dėl reformacijos įsigalėjimo grėsmės kat. bžn. hierarchija kreipėsi į jėzuitus ir D. L. K. bei Lenkijos karalių pagalbos. Sujungtomis jėgomis jie pradėjo žūtbūtinę kovą su evangelikais, ypač su tuomet gausiausia ev. kalv. (ev. reformatų, J.) bžn...

Jau 1567 jėzuitams pavyko M. Radvilos Juodojo (mir. 1565) sūnus: Mikalojų Kristupą vad. Našlaitėlį (1549-1616) ir Jurgį grąžinti katalikybėn. Jie savo dvaruose grąžino kat. apeigas ir uoliai naikino tėvo išsp. (ausdintą) Lietuvos Brastos Bibliją.

Kai kng. M. Radvila Rudasis ir kiti ev. didikai buvo užimti Liubline Lietuvos-Lenkijos unijos reikalais, kovodami dėl Lietuvos nepriklausomybės, 1569 Vilniuje viešai pradėjo veikti vysk. V. Protosevičiaus atkviesti ir remiami jėzuitai. Gaudami gausią paramą, jėzuitai sparčiai stiprėjo.

Steponas Batoras (valdė 1576-86) ir juo sekdami kai kurie didikai rėmė jėzuitus, statydami jiems m-las ir kolegijas. Jėzuitų įkalbėti ir siekdami įsiteikti karaliui, kai kurie ev. didikai (Pacai, Valavičiai, Sapiegos ir kt.) grįžo į katalikybę ir savo dvaruose ev. bžn. perdavė jėzuitams.

Būdamas jėzuitų įtakoje, D. L. K. ir Lenkijos karalius Zigmantas III(IV) Vaza (valdė 1588-1632) pasiryžo savo valstybėse išnaikinti nekatalikus. Nesilaikydamas konstitucijos, seimo nutarimų, padarytų pažadų priesaikos metu, duotų privilegijų, karalius į valstybės aukštųjų pareigūnų vietas teskirdavo katalikus. Tarnybose esančius evangelikus vertė grįžti į katalikybę arba atleido iš pareigų. Kad neprarastų turtų ir teisių, apie pusę ev. didikų ir bajorų grįžo į katalikybę, savo dvaruose priverstinai grąžino kat. apeigas ir net ev. statytas bžn. bei m-las užleido jėzuitams. Dėl to ev. m-lų ir bžn. skaičius žymiai sumažėjo. Zigmanto Vazos laikais Lietuvos žemėse jėzuitai (panašiai, kaip dabar Lietuvoje rusai, J.) jau turėjo 10 kolegijų ir daug mokyklų. Bet kai ev. kalv. (ev. reformatai, J.) norėjo savo lėšomis Vilniuje atidaryti ev. akademiją, tai Zigmantas Vaza jai leidimo nedavė... Jėzuitų m-lų auklėtiniai pakartotinai grąsino (1581) ir sunaikino ev. kalv. (ev. ref., J.) bažnyčias Vilniuje 1591, 1611, 1640 ir 1682...

Jono Kazimiero Vazos laikais (1648-69) ev. (angelikų) priespauda ir teisių atėmimas buvo sustiprintai tęsiamas: ev. bajorų į seimus nebeįsileido, teismai vienašališkai palaikė skundus prieš evangelikus, skaudžiai persekiojo ev. kunigus, Vilniuje (1661) nebeleido susirinkti sinodui, nebeleido spausdinti ev. knygų... 1669 Varšuvos seimas suvaržė ev. veiklą ir mirties bausme ar ištrėmimu uždraudė atsisakyti kat. tikybos...

Augustas II, 1697 išrinktas į Lietuvos-Lenkijos sostą, savo liut. (eronišką) tikybą turėjo pakeisti į kat., o į savo Pacta conventa įtraukti pažadus, kad evangelikų neskirs senatoriais ir aukštaisiais pareigūnais... Augusto II su Lietuvos-Lenkijos bajorija 1716. XI. 3 Varšuvoje sudaryta ir 1717. I. 20 vad. nebyliojo seimo priimta sutartis atėmė disidentams pilietines teises, uždraudė turėti viešas pamaldas net bažnyčiose, laikyti m-las, taisyti griūvančias bažnyčias, o po 1632 statytos ev. bžn. turėjo būti uždarytos; reikalavo

mišrių vedybų vaikus auklėti kat. tikyboje; uždraudė ev. kunigams krikštyti savo tikybos vaikus, atlikti jungtuves bei laidotuves be kat. klebono ar dekano sutikimo ir nešioti savo bažnytinius drabužius.

Augusto III laikais (1733-63) likusių ev. padėtis dar pablogėjo. 1733 Varšuvos seimas uždraudė disidentams prašyti kitų valstybių užtarimo bei pagalbos. Persekiojami evangelikai neberado nei teisybės, nei užtarimo nei teisme, nei seime, nei pas karalių"... (LE XV t., 174-175 psl.).

Ši košmariška, aklų fanatikų vykdoma, klaikuma, kurioje buvo paskandinta Lietuvos patriotinė ir pažangioji tautos dalis, prislinko bedugnę: Lietuvos-Lenkijos katalikiški valdovai su savo karaliais prišakyje, bevažinėdami savo darbų tiltais, įdardėjo kaimynų-Rusijos, Prūsijos ir Austrijos bendrai paruošton okupacinėn makalynėn (Tai 1772, 1793 ir 1795 metais tų valstybių įvykdyti D. L. K. ir Lenkijos karalystės pasidalijimai). Nuo čia prasideda kitas tų "Marijos žemių" gyvenimo lapas...

O iš senojo tų abiejų valstybių unijinio bendravimo, palaidumo, aklo ir buko religinio fanatiškumo ir kitokių pažiūrų žmonių persekiojimo, ir visai kvailo seimų ginčijimosi laikotarpio, liko šviesus pragiedrulis, iki šios dienos visokių persekiojimų nepabugęs ir juos atlaikęs, -nuošalus šiaurės Lietuvos kampas su Radvilų sostine Biržais. Čia, toje lietuviškoje Alamo tvirtovėje, atkakliai tebesikauna Didžiųjų Radvilų-reformatų ir Lietuvos patrijotų pasekėjai -palikuonys, vieninteliai gausių skaičiumi per visas negandas perėję ir išlikę lietuviai ev. reformatai. Atsimink, broli, lietuviškąjį Alamo!

DAGYS

SMILGA

Prie mano tako smilga
Siūbuoja visada
Ir nulenkia galvelę,
Kai aš einu pro ją.

O aš einu pro šalį
Rytais ir vakarais,
Dulkėtas ir pabalęs
Su ilgėsio žvilgsniais;

Ir vis matau smilgelę,
Kaip lenkiasi ana,
Ir klausiu:-ar gi gali
Palenkti kas mane?

O man jinai byloja, -
Palinksiu aš, kaip ji,
Kaip lenkiasi žolelė
Nuo dalgio pradalgy.

Viltis, viltis tik gali
Dar palaikyt jėgas,
Kaip tie rasos lašeliai
Gaivina žoleles...

1948

J. KREGŽDĖ

Į 1863 METŲ SUKILIMĄ ŽVILGTERĖJUS

1970 m. gale pasirodė stambus istoriko dr. Kosto R. Jurgėlos veikalas:"Lietuvos Sukilimas 1862-1864 Metais". Autorius dviejose vietose yra pasisakęs, kad tokį stambų veikalą rašant jam rūpėjo rasti tiesą. Taipgi rūpėjo:"faktus bedėstant ir tiesos beieškant" iškelti kompartijos istorikų iškraipymus (6 ir 329 psl.). Dėl susidurtų sunkumų "beieškant tiesos" yra išplaukęs nuoširdus pasisakymas:"Kaip sunku yra atkurti tikrą įvykių vaizdą, tikrą tiesą apie kautynes, apie žmones" (361 psl.).

Monumentalus veikalas gausingai išmargintas lietuvių ir kitataučių (lenkų, rusų, gudų) autorių spaudoje paskelbtais šaltiniais ir jų išvedžiojimais. Autoriui pilnai nepavyko, kas prie dabartinių sąlygų neįmanoma, surinkti reikalingą medžiagą ir ją tiksliau bei objektyviau įvertinti. Į 1863 m. sukilimą autoriaus pažvelgta lietuvio patrioto akimis, į ką tais laikais reikiamo dėmesio nebuvo kreipta. Idealistinis žvilgsnis į praeitį, į to laiko dvasią bei įvykius neišvengiamai iškreipia istorinę tikrovę. Todėl tebūnie leista nesutikti su kai kuriomis autoriaus abejotinomis ir neįtikinančiomis išvadomis, jo teigimais, o ypatingai jo pranašyste.

1863 m. sukilimas buvo 1831 m. nepavykusio sukilimo pasėka. Abiejų sukilimų pagrindinis tikslas buvo išsivaduoti iš carinės Rusijos despotinės priespaudos ir atstatyti buvusią nepriklausomą Lenkijos-Lietuvos Žečpospolitą (Respubliką) su 1772 m. teritorinėmis sienomis.

Lietuva, kaip buvo taip ir tebėra, katalikybės šiaurinis avangardas, išsikišęs smaigalys tarp protestantiškų kraštų ir stačiatikiškos Rusijos. Kaip tokia ji buvo ir tebėra svarbi ne tik katalikiškai Lenkijai, bet ir Vatikano politikai, kovoje už katalikybės išplėtimą ir dėl puoselėtos vilties atversti Rusiją katalikybėn. Vatikanas laiko Lenkiją svarbiausia katalikybės jėga Rytų Europoje. Tais laikais religija vaidino pagrindinį vaidmenį ir buvo statoma virš valstybinių bei visuomeninių reikalų. Lietuvos-Lenkijos Žečpospolita, pamynusi tolerancijos ir solidarumo principus, per savo akląjį fanatizmą ir troškimą primesti katalikybę kitiems, -kaimyninėse valstybėse buvo įsigijusi galingus priešus.

Nuo unijos sudarymo laikų Lenkija ir jos globėjas Vatikanas laikė Lietuvą Lenkijos provincija. Nuo panašios politikos jie ir šiandie nėra atsisakę. Tatai įrodo Vatikano išleisti pašto ženklai su Vilniaus ir Kauno miestų emblemomis, minint katalikybės įvedimo Lenkijoje 1000 metų sukaktį. Tą patvirtina ir "visų lietuvių" vardu įrengtoji Vatikane koplyčia, išvengiant įrašo "Lithuania".

Lenkija per uniją ir R. Katalikų Bažnyčią stengėsi Lietuvą sulenkinti. Kalbamu laiku Lietuvoje, ypač vadovaujančiuose visuomenės sluoksniuose, polonizacija jau buvo spėjusi įleisti giliai šaknis ir jos įtaka Lietuvoje stipriai reiškėsi. Juk ištisus du šimtmečius darbavosi Jėzuitų ordinas, būdamas aršiausiu kovotoju už katalikybę ir polonizacijos skleidėju, turėjęs platų mokyklų tinklą bei daug turtų. Po Jėzuitų ordino uždarymo, 1773 m. įkurtoji švietimo reikalams Lietuvos-Lenkijos respublikoje Edukacinė Komisija, perėmusi jėzuitų mokyklas ir turtus, visose mokyklose, pradedant pradine ir baigiant aukštąja mokykla Vilniuje, įvedė lenkų kalbą. Vadovėliai mokykloms, paruošti Edukacinės Komisijos pastangomis, taip pat buvo visi lenkiški. Kai 1803 m. Vilniaus Vyriausioji Mokykla buvo paversta Vilniaus Universitetu, tai Edukacinės Komisijos darbą, po 30-ties veiklos metų, perėmė universitetas ir jos veikla buvo likviduota (LE V t., 338-339 psl.).

Iki 1823 m. Vilniaus apygardos (Lietuvos, Gudijos, Valuinės) mokyklų globėju buvo lenkas A. J. Čartoriskis. Jis mokyklų skaičių šioje apygardoje padvigubinęs, kūrė taip pat lenkiškas mokyklas, keldamas lenkiškąjį švietimą ir stelbdamas lietuvių, gudų ir ukrainiečių tautiškumą (LE IV t., 146 psl.). Buvusio Vilniaus univ. bibliotekos vedėjo A. Kantrymo pastangos įsteigti Vilniaus univ. lietuvių kalbos katedrą, buvo atmestas (LE X t., 460 psl.). Universitetas ir visos mokyklos buvo lenkų kultūros skleidėjais ir lenkinimo lizdais Lietuvoje.

Rusija, okupavusi Lietuvą 1795 m., buvusią vietinę administraciją, kuri buvo bajorų, šlėktų ir ponų rankose, paliko neliestą ir leido jai toliau veikti. Bajorija, šlėkta, kunigija ir miesčionija pradėjo vadintis lenkais ir lenkybę skleisti. Lietuvos miestuose, dvaruose, įstaigose ir klebonijose įsigalėjo lenkų kalba. Susirašinėjimai, bylos buvo vedamos lenkų kalba.

1831 m. sukilime, kurį rėmė daugiau liberalėjanti ir romantiniai nusiteikusi visuomenė (valstiečiai nuo sukilimo šalinosi), dalyvavo: bajorai, šlėktos ir iš jų tarpo kilusi karininkija, moksleivija, jaunimas. Po sukilimo žiauriai siautėjusios carinės Rusijos baudžiamosios ekspedicijos ir žiaurus jų elgesys su vietiniais gyventojais, kaip tai: plėšikavimas, padeginėjimas, areštai, kalinimas, skerdynės, trėmimas į Sibirą, turtų ir žemių konfiskavimas iš bajorų ir jų kolonizavimas rusais, uždarinėjimas mokyklų, vienuolynų, atiminėjimas bažnyčių ir jų pavertimas cerkvėmis, -Lietuvos kilmingąją visuomenę ne tik griežtai nustatė prieš rusus, bet ją dar labiau pastūmė į lenkiškąjį glėbį.

Rusijos caras Mikalojus I uždarė Vilniaus univ. 1832 m., o Dvasinę Katalikų Akademiją perkėlė į Petrapilį. Iš universiteto paliktą Medicinos-Chirurgijos Akademiją uždarė 1841 m. Vilniuje beveikė Bajorų Institutas, privati mokykla mergaitėms ir pora gim-

nazijų. Lietuvos ir Baltgudijos teritorijose nebebuvo jokios aukštosios mokyklos. Lietuvos jaunimui vykti mokslų eiti į užsienį nebuvo leidžiama, ir todėl jie vyko į Petrapilio, Maskvos ir Kijevo univ., kur sudarė žymų studentų skaičių. Lietuvių kilmės studentai turėjo atskirai nuo rusų savo organizacijas, savišalpos kasas, bibliotekas. Jų tarpe vyravo lenkų kalba, jie laikė save lenkais (pav. V. Kudirkos atsivertimas), tik dainas dainuodavo "žemaitiškas".

Lietuvos Statutas panaikintas 1840 m. ir įvesta Rusijos teisė. Taip pat buvo panaikintas Lietuvos Korpusas ir net pats Lietuvos vardas. Rusų valdžia, siaurindama bajorijos autonomiją, apgyvendindama konfiskuotuose dvaruose stačiatikius rusus, statydama cerkves, laikydama krašte gausią kariuomenę ir žandarmeriją, keisdama valdininkus rusais, stengėsi krašto administraciją bei mokyklas perimti į savo rankas ir sustiprinti rusiškąjį gaivalą Lietuvoje.

Išdidžioji, į puošnumą ir puikybę pasikėlusi, R. Katalikų Bažnyčia, dominavusi valstybiniuose ir visuomeniniuose reikaluose, netoleravusi ir nepakentusi šalia savęs kitų religijų ir jas persekiojusi, po Rusijos okupacijos atsidūrė persekiojamųjų eilėje. Santykiai tarp katalikų ir stačiatikių Bažnyčių, per jėzuitų pastangas pajungti stačiatikių Bažnyčią popiežiaus autoritetui, buvo labai įtempti. Rusai laikė katalikų religiją-"lenkų religija", o žodį "jėzuitas" vartojo keiksmažodžio vietoje. Rusifikacijos politika ir autokratinio carizmo pradėtas policinis katalikybės persekiojimas, sustiprino karingosios katalikų dvasiškijos agresyvumą.

R. Katalikų Bažnyčia, kuri į Lietuvą buvo atėjusi kaip lenkų feodalų interesų ginėja ir tokia išlikusi per visą feodalizmo laikotarpį, kartu su sulenkėjusiais lietuviais bajorais, šlėktomis ir dvarininkais, lenkino lietuvių tautą, nes dauguma kunigų laikė save lenkiškosios-šlėktiškosios kultūros ir "lenkiškojo tikėjimo"-katalikybės nešėjais. Per bažnyčias, klebonijas, parapijines mokyklėles jie skleidė lietuvių liaudyje lenkiškumą. Prie lietuviškų pamaldų iš bažnyčių išstūmimo prisidėjo ir varyta lenkiškoji propaganda, kad lietuvių barbariška ir pagoniška kalba netinkanti pamaldoms. Katalikų kunigai tvirtai valdė lietuvių liaudies masių sielą ir tuo metu buvo didelė visuomeninė jėga.

Katalikų kunigija patirto nuo rusų smūgio, pažeminimo ir persekiojimo pakelti nepajėgė. Todėl didžioji dvasiškijos dalis ne tik sukilimą palaikė bei rėmė, bet ir aktyviai su ginklu rankoje jame dalyvavo. Dvasiškija, kovodama už katalikybę, -kad Lietuva būtų pilnai katalikiška, kurstė savo ganomuosius prieš stačiatikius rusus ir skleidė liaudyje aiškią religinę neapykantą. Abejotina, ar sukilimas Lietuvoje būtų buvęs įmanomas be kunigų paramos ir dalyvavimo. Kaip 1831 m., taip ir 1863 m. sukilimo siela buvo Romos katalikų dvasiškija ir jos vaidmuo buvo labai didelis.

Širvėnos ežero pakrantės žilvyčiai

Žemaitijos vysk. M. Valančius, liaudies masių blaivintojas ir švietėjas, aukštas Vatikano dignitorius, taip pat neprieštaravo lenkų įtakai ir nebuvo priešingas sukilimui. Pirmą ganytojišką laišką po ingreso paskelbė lenkiškai ir lietuviškai. Namie vartojo lenkų kalbą, o taip pat ir savo užrašams "Pamietnik domovy". Pasirašinėjo lenkiškai-Maciej Wolonszewski. Jis įspėjo kunigus nesikišti į politinę kovą, nedalyvauti manifestacijose, sukilime, bet to daryti jiems neuždraudė. Palaimino sukilėlius ir dviem atvejais leido sukilėliams paimti iš konsistorijos Varniuose pinigų. Vysk. Valančius diplomatiškai laviravo tarp Romos, lenkų ir rusų valdžios. "O išmintingasis Valančius visiškai skeptiškai žiūrėjo į sukilimą, o kai ryšium su sukilimu buvo uždarytos lenkiškos mokyklos Lietuvoje, Valančius tuojau ėmė raginti kunigus, kad dabar atėjo laikas mokyti vaikus lietuviškai" (Vincas Trumpa-"Veikalas apie 1863 m. sukilimą Lietuvoje", "Draugas", antroji dalis, 1971. I. 16, Nr. 13-3).

Kai kurie dvasiškiai, ypatingai lietuviško nusistatymo, sukilimui nepritarė. Suvalkijos lietuviškoje dalyje, zanavykų krašte, kur sukilimas kai kur visai neišsiplėtė, Pilviškių kun. Oleka į savo brolio rodą-"ką daryti, ar dalyvauti sukilime, nes verčia", atsakė:"Nebūk durnas, nesikišk! Nieko gero iš to sukilimo neišeis!" (K. Oleka, "Lenkmečio 100 metų sukaktis", "Naujienų priedas", 1963. VIII. 3 ir

10 d. d.). Šimonyse vietos klebonas atsisakė be vyskupo įsakymo sukviesti parapijiečius ir perskaityti jiems sukilėlių valdžios atsišaukimą (LE XXIX t., 156 psl.). Anuo metu lenkų įtaka Lietuvoje jau buvo tokia didelė, kad toji lietuvių mažuma negalėjo pakreipti priešingon pusėn daugumos nusistatymo ir jie turėjo savo pažiūras slėpti.

Išjudinimui liaudies masių prisidėti prie sukilimo, jų nuteikimui ir sukurstymui neapykantos prieš rusus, sukilimo išvakarėse, nuo 1861 m. pavasario, pradėtos rengti eisenos, manifestacijos ir minėjimai. Religinėms demonstracijoms ir manifestacijoms, kurios turėjo visai lenkišką atspalvį, vadovavo bajorai. Manifestacijų karštligę kėlė ir kurstymą vykdė studentija ir moksleivija. Manifestacijose dažniau dalyvaudavo ne patys bajorai, bet jų žmonos. Manifestacijų surengimui ir revoliucinio ūpo masėse sukėlimui buvo naudojamos įvairios progos. Buvo rengiami Liublino unijos, T. Kosciuškos sukilimo, prof. J. Lelewelio ir kitokie minėjimai. Manifestacijose ir bažnyčiose giedota lenkų patriotinė giesmė "Bože, coś Polskę". Buvo statomi kryžiai ir meldžiamasi už žuvusius 1831 m. sukilime. Procesijos ėjo iš parapijų į parapijas ir buvo rengiamos ne tik Vilniuje ir Kaune, bet ir kitose Lietuvos vietose. Taip pat buvo vykdytas ponijos broliavimasis su liaudimi.

1863 m. sukilimui vadovavo Varšuvos Centrinis Tautinis Komitetas, vėliau persiorganizavęs į Laikinąją Tautos Vyriausybę. Lietuvos sukilimo parengimui pradžioje buvo sudarytas Vilniuje Lietuvos Sukilimo Komitetas, kurio įtakingiausiu nariu buvo sulenkėjęs gudų bajoras Kostas Kalinauskas (Kalinowski), liaudies tribūnas, rašęs atsišaukimus "Mužyckaja Prauda" gudų kalba. Nesuorganizuotą ir neparengtą sukilimą pradėti iššaukė rusų carinės administracijos pradėtas jaunų vyrų ėmimas į karo tarnybą (rekrutus). Įvykių eigos netikėtai užklupti Lietuvos bajorai, sudarę bajorišką Lietuvos Provincijas Valdančią Vadybą, pripažino Varšuvos Laikinąją Tautos Vyriausybę vyriausiu sukilimui vadovauti organu (jie tenorėjo būti tik Lietuvos skyriumi) ir, pasidavę Lenkijos Laikinosios Vyriausybės kontrolėn, perėmė Lietuvos Sukilimo Komiteto, kuris Lietuvoje buvo laikomas laikinąja vyriausybe, visus reikalus ir turtą. Nors K. Kalinauskas pradžioje griežtai kovojo už Lietuvos savarankiškumą, už Lietuvos nepriklausomumą nuo Lenkijos ir protestavo, bet pagaliau pakluso Varšuvos įsakymams. Lievos sukilimo skyriaus vadovas Jokūbas Geistaras (Gieysztor) su Al. Oskierka, Vilniaus viršininku, santykių su Lenkija klausimu buvo išspausdinę brošiūrą "Glos Litwina", kur įrodinėjo, jog negali būti jokios kalbos apie Lietuvos nepriklausomumą (LE XXIX t., 152 psl.). Lietuvos sukilimo skyriuje vyravo unijinės nuotaikos ir apie Lietuvos savistovumą nebuvo kalbama.

Lietuvos bajorai, buvę savo krašto galingais valdovais, mylėjo

savo gimtinę ir troško toliau ponauti ir valdovais būti. Per Lenkiją įsigiję aukščiausias privilegijas, pasisavinę lenkų kalbą ir lenkų kultūrą, būdami ištikimi ir prielankūs Lenkijai, asimiliavosi ir tapo svetimais lietuvių liaudžiai ir Lietuvos interesams. Nors jie save laikė gerais krašto patriotais, bet jų patriotizmas buvo prolenkiškas. Jie save apibūdindavo:"Gente lituanus, natione polonus" (gimimo lietuvis, tautybės lenkas). Jų pažiūra buvo:"Lenkiškas reikalas, tai mūsų reikalas". Sulenkėjusiai bajorijai lietuvių tautinis klausimas buvo svetimas. Jiems rūpėjo, kad Lietuva būtų katalikiška, o jie patys būtų savo krašto šeimininkais. Nors jie tebebuvo riteriškos dvasios, narsūs kovotojai, ambicingi ir garbėtroškos, vienok per puotavimus ir ūžavimus buvo pažengę į išsigimimą. Revoliucinėje veikloje neturėdami patyrimo, nesugebėjo ir konspiracinio darbo dirbti. Už tat K. Kalinauskas, kuris po J. Geistaro suėmimo toliau vadovavo Lietuvos Sukilimo Skyriui, turėjo progos stebėti iš eilės suimamus ir Vilniaus Lukiškių turgavietėje kariamus savo bendradarbius iki pats pakliuvo į kilpą. Lietuvos bajorija, kovoje už savo privilegijas, teises ir laisvę, 1863 m. sukilime įvykdė paskutinį tragišką žygį, - sugiedojo agonijos giesmę ir išgėrė sklidiną kraujo taurę.

Sukilimo šūkis skambėjo:"Už tikėjimą ir tėvynę". Reiškia, šaukta į kovą už katalikų tikėjimą ir už buvusios Lenkijos-Lietuvos žečpospolitos atstatymą, nes tuo laiku tėvynės sąvoka taip buvo suprantama.

1863 m. sukilimas sutapo su vykusiu žemės reformos paruošimo laikotarpiu. Tik vienoje, nuo Vak. Europos pažangos atsilikusioje, Rusijos imperijoje tebeviešpatavo klaiki feodalinė-baudžiavinė sistema. Caras Aleksandras II 1861 m. kovo 3 d. (n. st.) manifestu paskelbė baudžiavos panaikinimą ir netrukus nuostatinius raštus apie žemės reformą. Valstiečiams baudžiauninkams buvo suteikta teisė per 49 metus išsipirkti dirbamą žemę ir per du metus, nuo nuostatinių raštų pasirašymo, baudžiauninkai turėjo būti iš dvarų paleisti ir suteikta jiems asmeninė laisvė.

Lietuvos Statute buvo suteiktos šiokios tokios teisės ir laisvės valstiečiams. Po trečiojo Lietuvos-Lenkijos padalinimo 1795 m., atitekusioje Rusijai Lietuvos teritorijoje, kad patraukti savo pusėn bajorus, dvarų žemvaldžius ir įsigyti jų prielankumą, carienė Ekaterina II Lietuvoje įvedė Rusijoje egzistavusią, žymiai žiauresnę, baudžiavinę sistemą; bajorams suteikė Rusijos bajorų teises ir valstiečiai-baudžiauninkai tapo tikrais dvarininkų vergais. Baudžiauninkai nebuvo laikomi valstybės piliečiais ir nebuvo su jais skaitomasi, kaip su žmonėmis. Jie buvo laikomi "sielomis" ir traktuojami kaip gyvieji daiktai, kaip kilnojamasis inventorius. Ponai dvarininkai valdė valstiečius ir skriausdami vispusiškai juos išnaudojo. Liaudis turėjo tik pareigas ir jokių teisių. Valstiečių gyve-

nimas buvo vargingas, skurdus ir sukosi tarp dvaro, bažnyčios ir smuklės.

Be apdirbimo tos žemės, kuri buvo baudžiauninko žinioje, iš kurios jo šeima pragyveno, už kurios naudojimą turėjo dvarininkui mokėti činšą , duoti visokias duokles bei pyliavas, - baudžiauninkas su savo šeimos nariais turėjo eiti į dvarą lažą , dvarui atidirbti ekstra "gvoltas" ir atlikti visokias kitokias prievoles. Pagrindinės lietuvių tautos masės - lietuvių valstiečių, kurie sudarė, pav. Kauno gubernijoje pusę gyventojų, būklė buvo tiesiog apverktina, nes jie buvo traktuojami blogiau už gyvulius.

Mokslas valstiečiams buvo neprieinamas. Liaudies švietimas vyko daugiausia parapijinių mokyklėlių rėmuose. XVIII a. gale etnografinėje Lietuvoje buvo tik apie 300 tokių mokyklėlių, kurios veikdavo tik per gavėnią. Šiose mokyklėlėse abiejų lyčių valstiečių vaikai buvo mokomi katekizmo, šiek tiek skaityti ir parengiami išpažinčiai. 1828 m. rusų įsaku buvo uždrausta kaimiečių vaikams mokytis gimnazijose ir universitetuose. Lietuviai valstiečiai, lietuvių tautos kamienas, daugumoje buvo bemoksliai ir beraščiai ir neturėjo savo tarpe vadų, kurie jų reikalais rūpintųsi, jiems vadovautų ir juos organizuotų.

Didžioji valstiečių dalis buvo paskandinta religinėje migloje ir buvo didelėje kunigų įtakoje. Tais laikais katalikų dvasininkų luomas turėjo milžinišką įtaką į lietuvius valstiečius. Bemoksliai ir beraščiai, dievobaimingumu persunkti, dvasiškijos sufanatizuoti, aklai tikėjo ganytojų - kunigų žodžiams, juos laikė šventais, aukščiausiu autoritetu ir aklai vykdė jų valią. Per dvarus ir dvariškius, per katalikų bažnyčias ir klebonijas, per vietinę aplenkėjusią valdžios administraciją lenkiškumas skverbėsi ir į lietuvių liaudį. Tais laikais lietuvių tautiniam vystymuisi nebuvo nei sąlygų, nei laisvės.

Dvarininkai norėjo, kad valstiečiai būtų atleisti iš baudžiavos be žemės. Todėl dvarininkai, kaip reformos išvakarėse, taip ir jos vykdymo metu, pradėjo valstiečius nuvarinėti nuo žemės, iš geresnių sodybų perkeldinėti į prastesnes, iš jų dirbamos žemės dalį atrėžti ir priskirti prie dvaro žemės. Nuo žemės nuvarytus valstiečius prirašinėjo prie miestiečių arba skyrė prie laisvųjų valstiečių, o kitus padarė nuomininkais ar kumečiais. Taip pat atimdavo iš valstiečių pievas, ganyklas, miškus ir kitokias nuosavybes. Be to dar pradėjo didinti lažą , činšo mokesčius ir primesti daugiau visokių prievolių.

Tuo tarpu valstiečiai buvo įsitikinę, kad ta žemė, kurią jie dirbo, yra jų tikra nuosavybė, tik dvarininko ginčijama. Valstiečiai, ypač iš jų tarpo atsiradusių "aiškintojų" dėka, buvo įsitikinę, kad su manifesto paskelbimo diena baigėsi bet kokia jų priklausomybė dvarininkui, o kartu su tuo ir visokios prievolės. Deja, skelbiama žemės reforma neatnešė valstiečiams svajonių išsipildymo, neatitiko jų

Žavinga Biržų miesto Širvėnos ežero pakrantė. Seniau čia Dubauskas vasarotojams nuomuodavo keliasdešimt valčių

laisvės supratimui, kaip jie laisvę suprato ir nepanaikino sunkių prievolių. Valstiečiai įtarė, kad dvarininkai su vietine valdžia yra susimokę juos skriausti, kad jiems esąs paskelbtas netikras, o suklastotas manifestas ir jie esą apgauti. Todėl jie, ieškodami teisybės, siuntė net delegatus į Petrapilį pas patį carą, nes buvo įtikėję, kad vyriausioji valdžia yra šventa ir teisinga, nes paeinanti iš Dievo valios ir malonės. Todėl jie atsisakė klausyti vietinės valdžios ir dvarininkų, nepasirašinėjo nuostatinių raštų ir atsisakė atlikti dvarui inventorines prievoles. Plėšikiška žemės reforma ir nudelstas atleidimas iš baudžiavos iššaukė valstiečių tarpe pasipiktinimą, sukėlė atkaklų pasipriešinimą ir bruzdėjimus, nuriedėjusius po visą Lietuvos kraštą.

Valstiečių pasipriešinimui palaužti dvarponiai kvietėsi į savo dvarus baudžiamuosius rusų kariuomenės būrius. Daugelis valstiečių buvo skaudžiai nuplakti rykštėmis, susodinti į kalėjimus arba kitur išgabenti. Atvedimui valstiečių į "protą", kareiviai būdavo apgyvendinami kaimuose, kur jie per ištisus mėnesius kankino valstiečius, naikindami jų turtą. Valstiečiai turėjo jiems duoti ne tik pastogę, bet ir juos maitinti ir net dienpinigius mokėti. Valstiečių kova su dvarininkais ir valdžios pareigūnais buvo vietinė, socialiniai ekonominio pobūdžio. Nors valstiečiai nesimpatizavo rusams, jų nemėgo ir jais nepasitikėjo, bet jie dar labiau nemėgo savo po-

nų, valdovų. Ši valstiečių kova nebuvo nukreipta prieš rusų valdžią, bet prieš tiesioginius jų išnaudotojus. Ši kova nors ir didino liaudyje revoliucines nuotaikas, nebuvo lemiamuoju veiksniu dėtis prie sukilimo.

Spartesniam valstiečių pasipriešinimo palaužimui, rusų valdžia 1862 m. paskelbė jaunų vyrų ėmimą kariuomenėn. Jaunimo ėmimas į rusų kariuomenę, valstiečiams buvo sunkiausiai pakeliama našta. Ėmimas kariuomenėn davė priešingus rezultatus. Pasireiškė visuotinas pasipriešinimas ir jauni vyrai pradėjo slapstytis miškuose. Apsigynimui nuo suėmimo ir suimtųjų išvadavimui jie spietėsi į būrius, ginklavosi ir sudarė pirmuosius sukilėlių būrelius. Vienok tai tebuvo tik karinės prievolės paliestoji valstiečių jaunimo dalis.

Svarbiausias akstinas, kuris žemaitį valstietį kataliką stūmė sukilti, buvo religinis. Katalikų kunigija, pati gausiai dalyvaudama, į sukilimą įtraukė ir lietuvius valstiečius. Žemaičiai įtikėjo kunigijos tvirtinimui, kad sukilimą ruošti pats Dievas yra įsakęs. 1863 m. sukilime gausingiausiai dalyvavo tik Kauno gubernijos katalikai valstiečiai. Kad pagrindiniu akstinu valstiečiams dėtis prie sukilimo buvo katalikų religija, patvirtina kitų vietovių valstiečių nusistatymas sukilimo atžvilgiu. Pačioje katalikiškoje Lenkijoje, kur dvasiškija mažesnę įtaką turėjo, valstiečiai sukilime beveik nedalyvavo ir jo nerėmė. Tuose kraštuose, kur lenkiškas ir katalikiškas elementas buvo silpnesnis, ten sukilimas silpniau pasireiškė. Baltgudijoje sukilimas buvo nežymus. Ukrainos stačiatikiai valstiečiai buvo priešingi sukilimui. Kuršo dvarininkai ir valstiečiai net apsiginklavo prieš Lietuvos sukilėlius. Per akląjį fanatizmą Kauno gubernijos lietuviai valstiečiai buvo įtraukti į sukilimą ne vien už katalikybę, bet ir už lietuvių tautai svetimą reikalą-lenkiškumą ir Lenkiją.

(Bus daugiau)

ELGETA

Ištysę rankos elgetos
Maldauja centų keletos.
Praeina tūkstančiai pro jį-
Akmuo ir plienas jų širdy...

Ak, ponai, pažiūrėkite,
Į rymantį skeletą tą:
Nežinot, gal kuriam iš jūs
Pakeist jo vietą lemta bus...

Lyg ne į juos ištiestos tos
Kaulėtos rankos elgetos:
Prabėga jie pro jį gatve, -
Tarp jų-matau ir aš save...

Ištysę rankos elgetos
Maldauja centų keletos:
Praeinam mes šalti pro jį-
Akmuo ir plienas mūs širdy...

M. Z.

J. TREČIOKAS

APIE PAPILIEČIŲ KIVIRČUS SU DVARU

Papilio valsčius, tur būt, nuo jo įsikūrimo iki pat paskutinių carinės Rusijos valdymo laikų-1915 m., susidėjo tik iš buvusių Papilio dvarui ir jo Mažuikių ir Pariškių palivarkams priklausiusių baudžiauninkų. Valsčius buvo nedidelis ir priklausė Zarasų apskričiui. Nepriklausomos Lietuvos metu Papilio vls. buvo padidintas ir priskirtas Biržų aps.

Jaunystėje girdėjau maždaug tokį anekdotą: "Caras Nikalojus II vieną gražią dieną išvažiavo po Petrapilį pasivažinėti. Išvydęs policijos nuovados viršininką(učastkovyj pristav), važiuojantį gražioje, poros arklių pakinkytoje, prabangioje karietoje, klausė savo palydovą, kaip galį taip prabangiai važinėti policijos nuovadų viršininkai, gaudami nedideles algas? Palydovas patvirtindamas, kad policijos nuovadų viršininkai tikrai gauną mažas algas, carui priminė, kad šalia algų jie gauną dar atlyginimą iš savo nuovadijos namų savininkų ir pirklių, kaip dėkingumo išraišką, už apsaugą jų pačių ir jų turto. Tada caras prisiminė, kad ir jis savo policijos nuovados viršininkui už apsaugą dar nesąs davęs". Anekdotai sukūriami iš tikrų įvykių ir turi dalinės tiesos.

Prieš keletą desėtkų metų teko girdėti tokį iš baudžiavinės gadynės pasakojimą: "Miestui ir visam apskričiui buvo paskirtas naujas policijos viršininkas(ispraunik). Kilmingosios bendruomenės pasiųstos delegacijos su sveikinimais ir įkurtuvių dovanomis, naujasis viršininkas nepriėmė. Tada ta susirūpinusi bendruomenė sužinojusi vieną naujo viršininko silpnybę: lankytis klube ir palošti kortomis. Buvo parinktas kilmingosios bendruomenės įtakingesnis asmuo ir aprūpintas pinigais. Jis lankydavo klubą ir pasistengė sudaryti policijos viršininkui kompaniją, kol pastarasis pateko į jų pinkles".

Vargu ar carinės Rusijos laikais būtų buvę galima rasti bent vieną valdininką, kuris nebūtų buvęs bajorijos, dvarponių įtakoje ir jų interesų negynęs. Bajorija, vienokiu ar kitokiu būdu, turėdama palenktą į savo pusę vietos valdininkiją, drąsiai savavaliavo, būdama tikra, kad valstiečiai vietos įstaigose nieko negalės laimėti.

Mūsų tėvai, minėdami baudžiavos laikus, plačiai šnekėjo, kad Papilio dvaro savininkai Koscialkovskiai (nuo XVIII a.) žiauriai savavaliavę Papilio valsčiuje. Žemės reformos metu kai kuriems savo favoritams padidindavo ūkius, arba įkurdavo jiems naujus. Po baudžiavos panaikinimo, didelį Rasčiūnų kaimo žemės plotą nusavinę ir priskyrę prie Bedeliškio vienkiemio. Rasčiūnų kaimo servitutinėse ganyklose įsteigęs eiguliui sodybą. Žvaguičių kaimo ganyklose, vadinamose "Trakai", nusavinęs 30-33 dešimtines žemės, įsteigė

vienkiemį ir pavadinęs "Ramaldava", pavedė jį Pūkynės Dūdai, kuris turėjęs du sūnu. Dūda vienam sūnui pavedęs Pūkynę, o jaunesnejam-naujai gautą ūkį. Pūkynės vienkiemis randasi į rytus nuo Kučgalio kaimo ir turėjo apie 60 dešimtinių žemės.

Lietuviai valstiečiai priešinosi beveik visiems dvarininkų mėginimams užgrobti servitutus ir kitus naudmenis; kovojo dėl jau užgrobtų žemių atgavimo ir ši kova buvo įgavusi platų mastą. Papiliečiai šnekėjo, kad Dukurnių kaimas po baudžiavos panaikinimo ilgokai kivirčijosi su Papilio dvaro savininku. Dukurnių kaimo valstiečių kova, galingiausia Lietuvoje, o gal ir visoje Rusijos imperijoje, Lietuvos TSR istorijoje taip aprašyta:

"Iš visų suminėtų valstiečių pasipriešinimų atribojimų metu atkakliausias ir svarbiausias savo pasekmėmis vyko Zarasų aps. Rokiškio vls. Dukurnių kaime (Dukurnių km. randasi Papilio vls. Aut.). Dukurnių km., kurį sudarė 16 kiemų, išpirkimo aktas buvo sudarytas 1865 m., greit patvirtintas, ir valstiečiai gavo duotinį raštą. Aštrių ginčų tarp valstiečių ir Papilio dvaro dvarininko tuomet nekilo. Greit po to dvarą įsigijęs grafas Šuazel de Gufje tuoj pat uždraudė valstiečiams ganyti gyvulius anksčiau tame išskirtame Trako miške. Valstiečiai griežtai pasipriešino dvarininko sumanymui apkeisti geresnes ganyklas į blogesnes ir mažesnes. Jie ne kartą išvijo dvaro darbininkus, bandžiusius suarti pievas Trako miške, sugriovė šiame miške pastatytą dvaro daržinę; ir patys ganė jame savo gyvulius. Policija už tai buvo du kartus areštavusi kelis valstiečius, tačiau kiti valstiečiai jėga juos išlaisvino. Jie taip pat sutrukdė kelis kartus matininkui, kuriam padėjo policija, nutiesti ežias, atskiriančias Trako mišką nuo kaimo žemių, sunaikino pastatytuosius ribų ženklus. 1875 m. gruodžio mėn. Dukurnių valstiečius policija nuvarė į Papilį, ir ten Zarasų aps. ispravnikas, mušdamas juos ir grasindamas jiems karine egzekucija, reikalavo atsisakyti nuo Trako miško ganyklų. Valstiečiai jo nė klausyti nenorėjo, pareiškę, kad, neturėdami gerų ganyklų, jie nepajėgsią mokėti mokesčių už žemę. 1876 m. sausio 24 d. į Dukurnius egzekucijai atvyko 28 divizijos 112 Uralo pėstininkų pulko viena kuopa, tačiau ir tai valstiečių visiškai nenugąsdino. Jie buvo įsitikinę, kad jų kova turi baigtis laimėjimu, o visus jų patirtus nuostolius turės padengti dvarininkas. Jie ir išrikiuotų kareivių akivaizdoje nepaklausė taikos tarpininko įsakymo atstatyti sunaikintus ežiaženklius. Valstiečių pasiryžimas priešintis buvo toks didelis, kad karinė komanda neišdrįso griebtis prievartos priemonių. Dukurnių valstiečių kova turėjo didelę įtaką visiems aplinkiniams kaimams. Tai pažymėjo ir Zarasų aps. ispravnikas, pranešdamas Kauno gubernatoriui, jog tiek Zarasų, tiek ir Panevėžio apskričių "kaimyninių kaimų valstiečiai įtemptai seka ir domisi, kuo baigsis Dukurnių valstiečių byla dėl Trako miško, nes kiekvienas kaimas visuomet pasiruošęs pradėti panašaus pobūdžio

LIŪDNAS SUDIE (medis)

GALVOK BEGALVOJĘS (medis) *DAGYS*

pretenzijas į dvarininko žemę". Dukurnių valstiečių kovai palaužti buvo pasiųstas visas 112 Uralo pėstininkų pulko batalionas ir apgyvendintas kaime egzekucijos tvarka. Valstiečių pasipriešinimas dėl to nė kiek nesumažėjo, jie ir toliau atsisakinėjo atstatyti ežiaženklius, nes laikė, kad, atnaujinus kapčius, ginčijamas miškas bus visiems laikams jų prarastas. Valstiečiai nepaisė ispravniko ir bataliono vado įtikinėjimo, jog, ir atnaujinę minėtąją ežią tarp dvaro ir kaimo žemių, jie galėsią skundais kreiptis į caro valdžios įstaigas, prašydami atskirtąją žemę sugrąžinti kaimui. Valstiečiai į šį pasiūlymą atsakė, kad "jie neturi kam skųstis, kad jie jau skundžiasi trejus metus, bet niekas jų skundų nepatenkina". Valstiečių padėtis buvo sunki, dėl bado ir šalčio (kai kuriose trobose kareiviai buvo sugriovę krosnis) mirė trys kūdikiai. Nepaisant to, valstiečiai buvo pasiryžę laikytis iki tol, kol batalionas, sunaikinęs visą jų kilnojamą turtą, bus priverstas pats išsikraustyti. Jų nepalaužė nei badas, nei kareivių savavaliavimai!

Valstiečių jėgas stiprino jų pačių vieningumas, gretimų kaimų moralinė ir materialinė parama. Tai matydamas, Zarasų aps. taikos tarpininkas įsakė pastatyti kareivius to paties kaimo grytelninkų

trobose ir budriai saugoti, kad Dukurnių kaimo žmonės nesusitiktų ir nepalaikytų jokių ryšių su gretimų kaimų valstiečiais. Pagaliau kovo mėn. pabaigoje visi valstiečių galvijai buvo suvalgyti, arkliai ir visas inventorius parduotas; kareiviai, pritrūkę maisto kaime, pradėjo maitintis iš pulko išteklių. Kariuomenės išlaikymo išlaidas buvo numatyta padengti, pardavus Dukurnių valstiečių žemę. Prieš valstiečius buvo imtasi paskutinių priemonių: daugelis jų buvo suimti, į kaimą atvyko pats Kauno gubernatorius, Papilio kalvinų bažnyčios pastorius ir kt. (reformatų bažnyčios kunigas. Aut.). Tačiau ir tuomet nepavyko valstiečių priversti, kad jie raštu pasižadėtų nebesipriešinti dvarininkui jėga. Jie tik žodžiu sutiko toliau ieškoti teisybės per caro valdžios įstaigas. Kauno gubernatorius liko tuo nepatenkintas, bet balandžio 8 d. buvo priverstas atitraukti kariuomenę, nes ją aprūpinti buvo labai sunku, -aplinkinių kaimų valstiečiai kareiviams arba visiškai neparduodavo maisto, arba pardavė jį tik už labai aukštą kainą. Dukurnių kaime įsikūrė žandarų postas.

Dukurnių valstiečių kova, šios kovos įtaka kitiems valstiečiams, karinės komandos bejėgiškumas sukėlė centrinių caro valdžios įstaigų rimtą susirūpinimą. Pats Kauno gubernatorius, matyti, aukštesnės valdžios įsakytas, iš Dukurnių išvyko tiesiog į Peterburgą pranešti apie visą įvykių eigą. Greit po to jis gavo įsakymą pasiaiškinti ir senatui, kodėl jis pats taip ilgai neištyrė aplinkybių ir nesiėmė efektyvesnių priemonių Dukurnių valstiečių pasipriešinimui nuslopinti. Kadangi karinės egzekucijos atkaklų valstiečių pasipriešinimą galėdavo tik labai negreit nuslopinti, ir jos labai nuniokodavo visų valstiečių ūkį, dėl ko jie vėliau labai sunkiai tegalėdavo mokėti valstybinius mokesčius bei atlikti kitas prievoles, todėl senatas 1877 m. spalio 31 d. įsaku įpareigojo Vilniaus generalgubernatorių ateityje karinių komandų išlaikymo išlaidas reikalauti ne iš visos seniūnijos ar viso kaimo, o tik iš kalčiausiųjų ("kurstytojų" ir kt.). Dukurnių valstiečiams egzekucijos išlaidas senatas buvo priverstas įsakyti padengti iš iždo" (II t., 1963 m., 135-138 psl.).

Be esamo Dukurnių kaimo lauke Trakelių palivarko, dar buvo prie Tauniūnų lauko Virbynės palivarkas ir prie Papilio miestuko lauko Ilgabradų palivarkas, bet apie šių palivarkų egzistavimą baudžiavos laiku iš buvusių baudžiauninkų neteko girdėti, taipgi neteko girdėti, kad kas nors iš buvusių baudžiauninkų būtų dirbęs tuose palivarkuose. Matyt, kad palivarkai buvo įsteigti po baudžiavos panaikinimo iš nusavintos valstiečių žemės, arba iš valstiečiams priklausiusių servitutinių ganyklų. Prie Kuciūnų kaimo lauko (ar iš nusavintos kaimo žemės, ar iš servitutinių ganyklų) buvo sudarytas nedidelis ūkis, dėl kurio kaimas visą laiką vaidijos su Papilio dvaro savininku. Papilio dvaro savininkas prancūzas grafas Choiseul de Gouffier nusavino ir valsčiaus (grūdų atsargoms laikyti) sandėlio mūrinį pastatą, kuris buvo baudžiauninkų pastatytas. Šis grafas

pasižymėjo ne tik beatodairiniu vietos gyventojų reformatų engimu, skriaudimu, bet ir jų diskriminacija. Didžiąją vietos gyventojų daugumą sudarė reformatai, bet iš dvarui priklausiusių 15 miško eigulių vargu ar bent vienas buvo reformatas.

Dukurnių kaimas yra į pietus apie 6 km nuo Papilio miestuko. Nors kaimo laukai, kaip ir visa Papilio valsčiaus vakarinė dalis, yra akmenuoti, bet žemė buvo priskaitoma prie derlingųjų. Laisvos Lietuvos laikais ūkininkai gyveno pusėtinai ir linksmai. Kaimas susidėjo iš 16 kiemų: Mažuikų (du ar trys kiemai), Aukštikalnis, Plepas, Trečiokas, Kučinskas, Kavaliūnas ir kt. Šio kaimo ūkininkų didžioji dauguma buvo reformatai. Iki 1908 m. iš šio kaimo nebuvo išėjusių į mokslus žmonių. Gal būt dėl to, kad po baudžiavos panaikinimo kaimas, dėl turėtų ilgų kivirčų su Papilio dvaro savininkais, dėl gaisro, kai 1894 m. vasaros prievakary užėjęs lietus su perkūnija padegė kaimą, nuo kurio didelė kaimo dalis nudegė, nuo tokio per didelio suvargimo kurį laiką buvo nepajėgus.

Kuciūnų nedidelis kaimas, apie 3 km į pietus nuo Papilio miestuko, susidėjo tik iš 5 kiemų: du kiemai Variakojų, Suveizdis, Aukštikalnis ir Vatkevičius. Tik Vatkevičiaus kiemo gyventojai buvo katalikai. Dėl įsteigto iš kaimo nusavintos žemės atskiro ūkio, kaimas visą laiką su dvaru kivirčijos. Toks kivirčas buvo iškilęs ir 1907m., kai kaimas, pritrūkęs kantrybės, vieną dieną suleido gyvulius į to ūkio laukus ir pasėlius. Atvykę į kaimą stražnikai areštavo šeimos galvas, neišskiriant nė moterų, ir nugabeno to paties kaimo pastotėmis į Panemunio dvarą, kur buvo jų įstaiga ir buveinė. Vienok, neužilgo buvo paleisti. Panemunio dvaras tuo laiku priklausė Čedasų valsčiui ir jo savininkas grafas Krasicki už dvaro ribų buvo pastatęs zemskio įstaigai ir butui specialų medinį namą. Kraštų ir Skrebiškio dvarai tuo laiku priklausė ne Papilio, bet Kvetkų vls.

DAGYS

EIČIAU

Eičiau aš-vis eičiau,
Klupdamas keliaučiau,
Jei paskiausį kartą
Aš suklupt galėčiau
Prie gimtinės vartų...

Jei išėjęs brolis,
Ar tėvelis senas
Man' vidun vadintų,
Tardamas: "Šios durys
Tau neužrakintos".

Jei sesuo sutiktų
Su stikline rankoj,
Ne alaus, ne vyno,
Tik vandens iš šulnio,
Kurs visad gaivino.

Eičiau aš-vis eičiau,
Trokšdamas keliaučiau,
Jei ir šitą kartą
Aš savus sutikčiau
Prie gimtinės vartų...

1951

Dail. DAGYS

TRIUKŠMINGIEJI LAIKAI

Kai buvome mokiniai ir mokėmės visuotinąją istoriją, rodos, viskas tesisuko tik apie karus, jų žygius bei intrigas. Atrodė, -jie yra svarbiausias dalykas žmonių gyvenime. Kai kas tvirtina, kad karas yra visų mokslų bei civilizacijos tėvas, kad kultūra-kūryba tik antraeilis, ar trečiaeilis dalykas, kad menas tik aukštuomenės pasididžiavimas, kad jis tarpsta tik jųjų rūmuose, o liaudžiai-jis nei šildo, nei šviečia. Gal būt tai tiesa. Bet karai, ar kitokie žmonijos sukrėtimai, ateina-praeina ir būna užmirštami, nors savo laiku ir labai skaudžiai ką palietė. Gi kūryba visus tuos įvykius bei tas nuotaikas daugiau-mažiau pagauna ir ilgiems laikams juos palaiko. Todėl pagal kūrybą, t. y. įvairius menus, dažnai yra skirstoma visuotinoji istorija, pagal kūrybos veidą yra duodami įvairioms gadynėms jų vardai. Visiems yra žinomas graikų žydėjimas, t. y. klasicizmas, romaniškieji bei gotiškieji laikai, Renesansas, Barokas, Romantizmas, Neoklasicizmas, pagaliau, modernieji laikai.

Mūsų laikai yra gana triukšmingi. Šį charakterį jiems daugiausia duoda garsiai besireiškianti neramioji mažuma, nes šiais demokratinių laisvių laikais ji nieko nerizikuoja, o laimėti kai ką gali-bent lengvai save išgarsina. Ji visuomenę gąsdina terorais, plėšimais, diplomatų vogimais ir žiauriais žodžiais. Toli neinant, tai matome čia pat Canadoje, kai keletas asmenų laisvai važinėja po kraštą ir šaukia: "Visa valdžia turi priklausyti tik liaudžiai!" O kas toji liaudis? Tai jie, tai grupė keliolikos narsių demagogų. Panašūs šūkiai čia visiškai nelogiški, bet didžiai triukšmingi. O jei nori ko pasiekti apgaudamas, tai meluok drąsiai, garsiai šaukdamas,-kai kas tam patikės, kai kas iš baimės nutylės. Taip šiais laikais reiškiasi politinis gyvenimas, taip ir visokiariopos kūrybos pasaulis, nes pastaroji seka viešumos ūpą.

Pasiklausyk tik šių laikų muzikos: ten trenkia, rėkia, spiegia; kuo triukšmingiau-tuo geriau, tuo daugiau sensacijos, tuo labiau gąsdini žmones,- reiškia-juos paveiki. Seniau būdavo kitaip. Prisimenu,- studento laikais Kauno valst. teatre klausiau Čaikovskio muziką pagal Bairono poemą "Manfred". Scenoje buvo pulkas orkestrantų, o jų muzikos garsai ramūs, tykūs, kartais vos girdimi. Po spektaklio net teatro sargai, nusivylę tuo ramumu, kalbėjo: "Jei ten pasodintų keletą senamiesčio žydukų, -jie padarytų daug garsesnę muziką". Panašiai galvodavo ir Lietuvos sodžiaus žmonės. Kai ten per gegužines, net dešimties asmenų nesiekianti, orkestrai užtrenkdavo, - garsas sklisdavo laukų laukais; tada jie gėrėdavosi: "Tai bent muzika buvo!"

Triukšmingą jėgą vertina ne tik liaudis, kurią galėtume kritikuoti, kad ji nepribrendusi aukštiems dalykams pajusti. Kai užeina tokie laikai-jėga žavisi ir profesionalai. Kartą per repeticiją Richard Strauss šaukė savo "Elektros" dirigentui:"Garsiau, maestro, garsiau! Aš dar girdžiu solistą". Tragiškam skausmui išreikšti Strausas kėlė aistringą triukšmą. Ir vaikai, kai nori parodyti didelį skausmą ar pagąsdinti motiną, -rėkia kiek gali. Taip, triukšmas tikrai turi galios, ypač jei staigus ir dar neįprastas. Juk perkūnijai sutrenkus, o jei dar iš giedro dangaus, kiekvienas ne tik krūptels, bet gal net suklups.

Dramatizuoti situacijas kai kam reiškia kurti meną, nes dramatizmas yra veiksmingas. Net Buddha sakė:"Vieksmas yra kančia, o kančia yra veiksmas". Jei ramiai kam nors pasakysi:"Išeik", -įsakymas galės būti įvykdytas, bet nebus triukšmo, nebus dramos. O jei suriksi:"Išeik!", kad kaimynai išgirstų ir katės į palovius sulįstų, tai bus drama. Tuo naudojasi ir oratoriai dramatizuodami situacijas.

Visais laikais plastinis menas būdavo kūriamas tyliose menininkų dirbtuvėse. Ir šiais triukšmo laikais, kas dirba vertybes, o ne sensacijas, apie tuos mažai kas tegirdi. O jų yra daug, -ne tik kitų įvairių tautų, bet ir lietuvių menininkų. Įdomu, kad toks G. Braque, kurs jaunystėje su Picassu lenktyniavo ir triukšmavo(gyvenęs 1881-1963), paskiau nutilo ir spauda jo nebemini, tik vienoj meno istorijoj parašė:"Po Pirmojo karo jis pradėjo dirbti rimtai, todėl apie jį čia nekalbėsime"... Taip jau yra, kad šiais laikais į viešumą būtinai norima išstumti sensacijų gamintojai, visokių teorijų kūrėjai ir jų griovėjai-fanatiški revoliucionieriai. O jų buvo ir yra daug; ypač jiems gera reikštis, nes ir spaudos žmonės yra sensacijų gaudytojai.

Didieji triukšmautojai, -o jiems reikėjo laužti pirmieji ledai, -buvo XX a. pradžioje, t. y. prieš ir po Pirmojo karo. Jie darė įvairiausius bandymus: jungėsi į grupes ir sroves, leido manifestą po manifesto, koliojosi ir šmeižė konkurentus; pasižymėjo daugiau žodžiais, ne darbais. Vargu ar jie žinojo tą dėsnį, kad mokslas ir technika (gal kiek ir filosofija) auga, o menas tik keičiasi. Jo mokyklos -stiliai prie tinkamų sąlygų išsivysto, gi technika progresuojant ir jai pasenus-sunyksta.

Kai kas teigia, kad žmogus būtinai turi laikytis besikeičiančios technologijos ir atmesti viską, kas buvo prieš tai. Aš manau, kad nebūtinai turi tai daryti, bet gali taip ir kitaip, nes žmogaus gyvenimas yra labai sudėtingas ir jo poreikiai labai skirtingi. Technikoje taip, pav.: atsiradus kastuvui, kam bevartoti medinį skaptuką, bet gi mene, mokant suvirinti plieną ar turint įvairias plastines medžiagas (nors daug greičiau su jomis galima susidoroti), nėra reikalo nusisukti nuo medžio, marmuro ar granito, nors jų apdirbimas daug vargingesnis.

Pabaiga XIX a. Prancūzijai davė didžius tapytojus. To garso sužavėti dailininkai, pradžioje XX a., iš tolimų kraštų traukė į Paryžių. Jis tapo pasauliniu meno centru. Neatsiliko ir Miunchenas, nors Paryžiaus neprilygo. Čia buvo mažiau dailės, o daugiau teorijos ir filosofijos. Žymiausi jų, parašę net po keletą knygų, buvo du.

Rusas V. Kandinskij (1866-1944) savo teorija ir darbais visiškai atmetė gamtos formas, o aukštino tiktai geometrines. Jis siekė bevaizdžio meno, be žmogaus-beasmenio ir universalaus, tik linijų ir plėmų; tik šis esąs tikrasis menas. Klausiu jo:-Ar liaudies audinių, puodų ir drožinių raštai yra toli nuo jo "išradimų"? Kandinskij teigia, kad tik geometrinė forma (ir spalva, ir garsas) turi ekspresiją, bet pamiršta, kad tai tik medžiaga-priemonės kūriniui gauti, o jam reikia dar daug ko daugiau. Klausiu jo:-Ar tą patį įspūdį žmogui duos malkų krūva bei sulaužytų geometrinių baldų formos, ar žmogaus kūno dalių bei lavonų krūva? Teigiu, kad įspūdžiai kalbės jo nenaudai.

Prisimenu, kartą man kalbėjo ramus lietuvis, buvęs Rusijos kareiviu Pirmojo karo metu, kaip Kaukaze kazokai naikino mažą kurdų tautelę, kam anie buvę malonūs turkų kariams. Jie kurdus išskerdę kardais, sumetė į krūvą ir juos padegė (negi įkasi lavonus kalnų uolose?). Lavonams bedegant, jie šnekėjo: "Žiūrėk, kaip pasitempia koja, o ten krusteli besvylanti ranka!" Vaizdas žiauriai ir nepamirštamai ekspresyvus. O kaip ponas Kandinskij tai jaustų? Ar jam būtų tos formos be ekspresijos? Kai Kandinskij sako, kad per kūrinį autorius veikia žiūrovą, -jis teisingas, nes, kai aš matau kai kuriuos jo darbus, pajuntu panieką jo menkystei.

Kai kas iš lietuvių bandė gretinti Čiurlionį su Kandinskiu, -tai tikri niekai. Jei Čiurlioniui turėjo kas įtakos, tai tik galėjo turėti mistikas A. Böcklin, nes tuo laiku jo menas veikė ir kitus dailininkus-mistikus.

Šveicaras P. Klee (1879-1940) suprato (kaip ir Goethe), kad visos pastangos yra veltui, jei jos žmones prievartauja, o neįtikina (valstybių gyvenime būna išimčių: prievartauja, prievartauja ir, pagaliau, pripratina). Jis niekaip nesutiko su surrealistų pažiūra, kad meno kūrinys gali susidaryti automatiškai iš pasąmonės. Pasak Klee, -kūrybos procesas apima stebėjimą, mąstymą ir technišką meistriškumą. Klee teorijos yra didelės, bet darbai? Jie tik paskiros dalelės. Jis daug kalbėjo ir daug rašė apie būsimą meną, kuris turi išaugti, kaip medis, kurio viršūnė nepanaši į ją auginančias šaknis. Jis teigė, kad moderniosios tapybos tikslas turi būti ne vaizduoti matomus daiktus, bet dirbti (fantazuojant) matomus dalykus (naujus objektus), -tai būsiąs progresas.

Šiame ginčų įkarštyje kai kas (daugiausia dadaistai, futuristai, surrealistai) šaukte šaukė, kad meno progreso nebus, kol nebus kultūros progreso, kol senieji darbai bus matomi, kol jie stovės revo-

liucijai ant kelio, kol Luvras ir kiti meno muziejai nebus sudeginti (prieš keletą metų šias mintis palaikė ir kai kurie lietuviai).

Buvo ir prieštarautojų, kurie nesiūlė seną naikinti, bet manė, kad žmones reikia taip perauklėti, kad jie suprastų, kas yra gera, kad visiems patiktų van Beethoven. Gi meno muziejų vedėjai teigė ir tebeteigia, kad jie visus išmokys nusilenkti moderniam menui, mat, dabar menas prieinamas visiems, tai visi turį jį vienodai vertinti. Esą, visi bus padaryti gero skonio žmonėmis; išeitų - visi žmonės bus vienodi, lyg vieno fabriko automobiliai. Nemanau, kad tai būtų galima, nei reikalinga; ypač netiktų kūrėjams, kurie turi būti individualūs.

Daugiau sutinku su vienu galvočiumi, kuris pareiškė, kad geras skonis yra kūrybos priešas, jis ją žudąs. Ir tikrai, jei kūrėjas vis bijos ką nors savitesnio padaryti, kad nebūtų apšauktas gero skonio stoka, jis nebedrįs nieko daryti. Teoretikai, kurie yra pasišovę kitus formuoti pagal savo supratimą, - nepateisinami, nes stengiasi sunaikinti kitų, gal net už jų vertingesnius, reiškinius.

Yra kriminalas stengtis žmones padaryti tos dienos mados garbintojais, kad rytoj jie spiaudytų į tai, ką vakar dievino. Jei pagal evoliuciją, ar kieno išgalvojimą, esą žmogus amžinai keičiasi ir turi atmesti seną, tai tuo pačiu dėsniu jis atmes ir tai, kas šiandien daroma ir giriama.

Įsidėmėtina, kad srovių srovelių steigėjai vieni kitus griovė ir tebegriauna. Jei vieni stengėsi žmones suvaryti į vieną gerą skonį, tai kiti šaukė publiką maištauti prieš gerą skonį ir prieš senąją kultūrą.

1916 m. Šveicarijoje susiformavo labai aktyvi grupė, kuri vėliau išvirto į socialinį nihilizmą ir prieš viską protestavo. Jie su užsidegimu ėjo prieš tradicinį meną, o darė paveikslus iš atmatų-šiukšlių-liekanų... Kai kas ir dabar dar bando panašiai elgtis ir mano, kad tai nauja. Realistinį meną jie laikė išsigimusios buržuazijos padariniu. Dabar yra priešingai, - taip viskas virsta į košę. Šio judėjimo fone buvo socialinis neramumas - karas. Kai pradėjo reikštis revoliucijos, jie tada tik džiūgavo. Kas buvo rusų kilmės, grįžo į Rusiją vykdyti savo planų, kurti naujo pasaulio. O Rusijoje jau nuo seniau buvo stiprus revoliucinės dvasios menininkų judėjimas. Jie vadovavosi nihilisto Bakunino šūkiu, kad griovimas irgi yra kūryba.

Sovietų valstybėje šios krypties dailininkai gavo žymius švietimo ir kultūros postus. Ten visi kartu begriaudami seną, pradėjo patiekti sovietiniam režimui savus planus, rodyti savo darbus. Siūlė revoliucijos garbei statyti milžinišką geležies ir stiklo rezginį. Jis turėjo būti dvigubai aukštesnis už New Yorko aukščiausį pastatą. Galingieji sovietų vyrai žiūrėjo, klausėsi, pečius traukė, ką tie ponai išdarinėja. O kai savo kėdėse įsisėdėjo ir apsigalvojo, - garsiai pareiškė: "Jūs prisigėrę buržuazijos kvapo! Tai kapitalistų

išmislas! Tokių griozdų darbininkams nereikia; šalin su jais! Kurkite socialistinės dvasios ir realios formos meną". Tai buvo smūgis, lyg su šlapia mazgote, jiems per akis. Tatai išgirdę (apie 1923 m.), kas galėjo-spruko iš SSSR lauk; jų tarpe ir mėlynakraujis Kandinskij. Likusieji, kurie sugebėjo dirbti realistiniai, -prisitaikė prie režimo, gi to nevalioję, jų tarpe ir to projekto autorius, dingo įvairiose dirbtuvėse. Tai taip ten tas triukšmas ir baigėsi.

Tarpukarėje, tai įtampai žmonėse atslūgus, ir triukšmingasis menas nebebuvo toks triukšmingas. Dabar vėl karas, politinės intrigos, negrai, prancūzai, turtuoliai, beturčiai, demagogija iš visų pusių, pagarba sensacijoms, begėdiškas jaunimo išdidumas ir akiplėšiškumas padrąsina ne vieną veržtis į lengvą gyvenimą, į naują nihilizmą, chaosą ir revoliuciją. O turimoji laisvė yra gera dirva viskam bujoti. Didelė laisvė gadina silpnabūdžius. Žmonės turi būti laisvei pribrendę.

Kūryba turi turėti laisvę, bet kūrėjas, kaip ir visuomenė, turi jausti jos ribas ir turėti savigarbą, nepasiduoti sensacijoms. Jei kartais kūrėjas neturi pilnos laisvės, tai dalinę laisvę jis visada turi: jis gali eiti su vyriausybe, ar prieš ją; su Bažnyčia, ar prieš ją; su liaudimi, ar su aukštuomene; gyventi taip, ar kitaip; siekti ramybės, ar gatvių triukšmo... Absoliuti laisvė galima tik anarchijoje, t. y. tik tada, kai vykdoma revoliucija. Po revoliucijos vėl yra valdžia ir vėl tik dalinė laisvė. Kiekviena revoliucija, jei nori išlikti, turi tapti biurokratine ir konservatyvia.

Evoliucija ar kultūringa revoliucija kūryboje yra teigiamas reiškinys. Kūryba visada turi turėti ką nors naujo. Kūrėjas reikalingas laisvės (nors ir dalinės) kurti kaip jis nori, bet ir publika neturi būti niekinama, jei ji gėrisi, kas jai patinka. Visų amžių kūrėjai yra lygūs prieš istoriją ir prieš žmoniją. Naujos meno formos yra labiau vertinamos už senas ne todėl, kad jos geresnės (gėris ir grožis yra reliatyvus dalykas), bet todėl, kad yra rezultatas savosios gadynės. Juk savas vaikas ne visada geresnis už kitų, bet jis meilesnis. Toks turėtų būti blaivus žvilgsnis į visuotinus reiškinius, bet iš pramuštgalviško avangardo to nelauk; jų šūkis-triukšmas, -ne logika. Mene jie šaukia už abstraktą: "Šalin nuoga gamta!" O teatre jie šaukia už nuogą realybę: "Šalin abstraktais išrašytas draperuotes!"

Taigi triukšmauk, šauk, rėk, naudokis laisve-gal laimėsi! O kai patsai triukšmautojas soste sėdės, -jis apie laisvę nebegirdės ir jos nebeminės.

J. VALIŪNAS

AR APSIEISIME BE DIEVO?

Šiais moderniais laikais dievybės sąvoka lyg norėtų pasidaryti savotišku anachronizmu.

Šių dienų jaunimui, gal būt, nelengva vaizduotis Dievą visiškai sužmogintą, nes paveiksluose piešiamas Dievas, tarsi būtų koks mūsų senovės Krivių-Krivaitis, sen senis su didžiule žila barzda... Ir kaip suderinti tokią sužmogintą dievybę su jo milžiniškomis visur esimo ir visko žinojimo funkcijomis? Mes juk nebegyvename senovės Lietuvos kaime, kur bet koks samprotavimas apie dievybės esmę būtų buvęs laikomas besąlygine erezija. Mūsų išbujojęs intelektas toli prašoka mūsų tėvų ar senelių dievybės vaizdavimą, ir mes nebegalime pasitenkinti jų siauru ir aklu, bet jiems priimtinu, dievybės apibūdinimu, o ieškome daug platesnės ir gilesnės dievybės sampratos.

Neįsileidžiant į gilesnį dievybės sąvokos aiškinimą, pamėginkime atvaizduoti padėtį, ypač jaunimo, kuriam Dievas esąs jau net miręs. Kokia jų pasaulėžiūra? Dar sunkesnis klausimas: kaip tėvams vyksta išaiškinti tokiems sumaterializėjusiems vaikams moralės ir gyvenimo prasmės klausimus?

Lengva pasakyti-Dievo nėra. Kol Dievas yra, yra ir nuodėmė, Dievo bausmė už nuodėmes, viešas ir slaptas, ir tu esi priverstas savo norus bei įgeidžius pažaboti, nes juk priešingu atveju tu nusidedi prieš Dievą ir Jo įsakymus. O juk Dievo įsakymai yra aukštesni už žmogaus įstatymus, nors šie būtų įgyvendinami teisėjų, policijos ir net kariuomenės durtuvų pagalba.

Nenorėdamas "Dievo užrūstinti", tu negali svetimoteriauti ir būti neištikimas šeimoje; tu negali lengva širdimi daryti abortų ir neiškrypti iš normalaus seksualinio gyvenimo. Seksualinė moralė valdžiai sunku įstatymais pažaboti, o ateistas tuos suvaržymus vadina bereikalingais "skrupulais".

Gėris ir blogis yra labai subjektyvios sąvokos; jomis tat nevisuomet įmanoma pasiremti, kūriant beautoritetinę pasaulėžiūrą. Už vogimą baudžiama kalėjimu, bet So-

vietų Sąjungoje gali būti pritaikinta ir mirties bausmė. O kaip su nacių laikų "įstatymu", kai visa žydų tauta buvo laikoma parazitų-išnaudotojų ir kriminalistų tauta, ir kaip tokia, buvo likviduojama? Vokietis šaudė žydą, nes toks buvęs jų santvarkos parėdymas. Gi nacis ar komunistas neklausia ir nesidomi dieviškos moralės aiškinimais.

Jei Dievo nėra, tai koks žmogaus gyvenimo tikslas? Tiktai gal biologinis vegetavimas. O į ką netikįs jaunuolis turi atsiremti gyvenimo nesėkmės prislėgtas? Tai va tau, tuoj šeimos ardymas, ar net nesuvaldomos mintys apie savižudybę. Nėra Dievo įsakymų, tat konsekventiškai nebereikia nei mylėti ar klausyti tėvų. Pagaliau, jau net pasaulietiškos valdžios įstatymai tampa "nebetinkami", "kenksmingi". Reikia, esą, suardyti seną pasaulio santvarką ir sukurti naują, daug tobulesnę, apie kurios gyvenimišką struktūrą jaunuolis, be gyvenimiško patyrimo, neturi detalaus supratimo. Taigi, šalin bet kuris dieviškos ar pasaulietiškos valdžios autoritetas ir tegyvuoja jokių normų ir įstatymų nevaržomas gyvenimas! Bet pašalinus dabarties gerbūvio santvarką, nuslysime į tokią vargo ir priespaudos santvarką, kokios šių dienų, visko pertekę, jaunuoliai nė sapne nėra sapnavę.

----o0o----

Vladas JAKUBĖNAS

LAMPSATYTĖS REČITALIS

Alisos Ramintos Lampsatytės piano rečitalis įvyko "Tėviškės" parapijos bažnyčioje 1971 m. vasario 21 d.

Lampsatytė savo muzikos kelią pradėjo kaip Antano Nako studijos pažiba. Išvykdama studijuoti į universitetą ji jau tada davė Jaunimo Centre savo rečitalį. Koncerto programa buvo gan trumpa ir gal neperdaug akademiška, bet jau tada matėsi aiškus pianistinis talentas.

Valparaiso universitete R. Lampsatytė pasiėmė dvi specialybes: germanistiką ir fortepijoną. Gavusi šįmet bakalaureatą iš fortepijono, ji tam diplomui įgyti reikalingą fortepijono koncertinę programą pakartojo "Tėviškės" Liet. Ev. Liuteronų bažnyčioje. Įėjimas buvo nemokamas, klausytojų prisirinko pilna bažnyčia. Jaunoji pianistė davė imponuojančio rimtumo programą. Jos padaryta didelė pažanga. Ji, kaip atrodo, neturi jokių techniškų sunkumų, jaučia kūrinio stilių ir formą; jos skambinimas pilnas jaunuoliško temperamento, kuris pagauna klausytojus. Kol kas dinamiški, veržlūs bruožai kiek vyrauja jos skambinime; kiek mažiau ryškios yra lyriniai švelnios vietos. Jos tolimesniam tobulėjimui dar reikėtų ieškoti daugiau spalvingumo, nutildant antraeilius balsus ir iškeliant melodiją, nors ir dabartiniame lygyje jos atlikime netrūksta spalvingumo ir įdomumo.

Programa apėmė W. A. Mozarto sonatą C-minor, atlikta švaria technika ir geru stiliaus supratimu. Toliau sekė keturi santūriai

Alisa Raminta LAMPSATYTĖ su drauge, Valparaiso u-to operos soliste, sopranas Nora L. E. FROST

naujoviško amerikiečių kompozitoriaus Samuel Barbero kūriniai, kurių gyvą, kai kur žaismingą ir jumoristinę nuotaiką R. Lampsatytei ypač sekėsi perduoti. Antrą programos dalį užėmė monumentalus prancūzų vėlyvaus romantiko Cezario Franko veikalas: Preliudija, choralas ir Fuga. Čia solistė turėjo progos plačiai parodyti savo sugebėjimus išvystyti veikalo mintį, parodyti jo vietomis ilgesingai melancholišką, vietomis dinamiškai pakilusią nuotaiką, o fugoje iškelti polifonišką balsų eigą. Ir šitame veikale dinamiški pradai buvo kiek ryškesni už švelniai lyrinius, bet Cezario Franko veikalas, dažnai įeinąs į pasaulinių pianistų repertuarą, praskambėjo įspūdingai, pravestas vieninga mintimi.

Koncerto pabaigoje senj. kun. A. Trakis trumpa prakalba pažymėjo, kad toks rimtas muzikos menas nė kiek neprieštarauja bažnyčios rimčiai. Klausytojai pradžioje drovėjosi reikšti plojimais savo pritarimą, bet į koncerto galą palydėjo jauną pianistę užtarnautomis ir garsiomis ovacijomis.

Raminta Lampsatytė yra duktė klaipėdiškio mkt. Jurgio Lampsačio, "Tėviškės" parapijos choro dirigento, kurio dėka šis nedidelis, bet balsingas choras pakilo iki aukšto lygio, duoda kasmet prieš Velykas "Giesmių Vakarus", į kuriuos gausiai lankosi Chicagos muzikalioji publika, toli gražu, ne vien evangelikai. Ramintos motina yra mkt. Palmyra Kutraitė-Lampsatienė, reformatė, kilusi iš Medeikių kaimo, Biržų parapijos.

Jaunoji pianistė pasižymi neprastu darbštumu; ji yra pasiryžusi toliau studijuoti ir tobulėti savo abiejose specialybėse. Aš iš savo pusės linkiu jai kuo daugiausia pasiekti fortepijono srityje, kur ji turi tikrą, neabejotiną talentą.

----ooo----

BUVO SUMAINYTI ŽIEDAI

Ireną ir Alfredą KRAUZUS sutuokė senj. kun. A. TRAKIS Chicagoje 1969.X.18.
Nuotrauka — M. Nagio

Patriciją ir Albertą KRAUZUS sutuokė senj. kun. A. TRAKIS Chicagoje 1968.XI.2 (iš k. į d.): jaunavedžio brolis Alfredas, motina Elzbieta, jaunieji, jaunosios motina Estera MALONE ir senj. kun. A. TRAKIS

Almą LIUBERTAITĘ ir Augustą FETINGĮ sutuokė senj. kun. A. TRAKIS Chicagoje 1968.X.19

Anė VAIŠVILAITĖ ir Simas MACAIČIAI (sėdi ant suolo), sutuokti kun. A. VYMERIO Šilalėje 1921.V.1, atšventė auksines vestuves (iš k. į d.): W. ARMONAS, K. RAČIŪNAS, p. RAČIŪNIENĖ, J. JONUŠAITIENĖ, A. CATALINA, E. ARMONAS, J. KASIULAITIS ir A. VAIŠVILIENĖ

VASARIO 16 GIMNAZIJA

ADVENTO ŠVENTĖ

1970 m. gruodžio 6 d. Evangelikų Jaunimo Ratelis valgyklos salėje suruošė advento kavutę su giesmėmis ir apmąstymais. Pobūvis turėjo grynai religinį pobūdį. Į jį atsilankė visi evangelikai mokiniai, katalikų kun. H. Šulcas, ev. kapelionas kun. J. Urdzė, ateitininkų ir skautų atstovas P. Dauknys (6 kl.), skaučių atstovė A. Šaduikytė (6 kl.), Dilbų šeima iš Ludwigshafen(Rhein), Andrijaičių šeima iš Mendig, Grigaliūnai iš Frankfurto, Lipšys iš Heidesheimo ir dar keletas svečių.

Prie žvakučių šviesos sugiedojus giesmę, žodį tarė kavutės šeimininkas mkt. Fr. Skėrys, kuris padarė trumpą Ratelio veiklos apžvalgą. Pereitais metais buvo pravesta advento šventė ir saųsio mėn. gale ekumeninės pamaldos kartu su katalikais mokiniais. Balandžio mėn. gale ir gegužės mėn. pradžioje dalyvavo vyresnių klasių evangelikai mokiniai lietuvių jaunimo suvažiavime Bad Godesberge, Pabaltiečių krikščionių studentų name. Spalio mėn. gale ir lapkričio mėn. pradžioje įvyko toje pačioje vietoje Pabaltiečių jaunimo suvažiavimas, kur ir dauguma gimnazijos evangelikų dalyvavo. Paskutiniu laiku, sumažėjus evangelikų mokinių skaičiui (ypatingai vyresnėse klasėse), tapo sunkiau ką nors didesnio nuveikti. Bet rankų evangelikai nenuleidžia ir stengiasi įnešti savo indėlį į visos gimnazijos gyvenimą.

Vasario 16 gimnazijoje Kalėdų eglučių organizatorius mkt. Fr. SKĖRYS tariasi su muzikos mkt. K. MOTGABIU. *Nuotrauka — kun. J. DĖDINO*

Kalba Vasario 16 gimnazijos dir. V. NATKEVIČIUS. Kairėje — p. VALIŪNIENĖ.
Nuotrauka — kun. J. DĖDINO

Kalėdų Senelis —A. VITKUS moko 1-mos klasės mokinę Anją Grigaliūnaitę.
Nuotrauka — kun. J. DĖDINO

Kun. J. Urdzė kalbėjo, kad Dievo Žodis yra kaip žvakutės šviesa spinksinti mūsų širdyje, kol ten patekės tikroji Saulė. Dievas kalba tiesiog į mus. Jo Žodis nurodo kelio kryptį, kuriuo turime keliauti. Palinkėjo, kad Dievo šviesa apšviestų visą žmoniją ir įeitų į visų širdis. Kun. H. Šulcas padėkojo už pakvietimą ir krikščionišką bendradarbiavimą. Priminė laikus, kai jis buvo šios gimnazijos mokinys. Anuomet katalikai ir evangelikai tarpusavy nebendravo. Dabar esą malonu patirti, kad įsivyravo kita dvasia. Išreiškė viltį, kad visi stengsis šalinti skirtumus ir įgyvendinti krikščionišką vienybę.

Mkt. Fr. Skėrys padėkojo kalbėtojams už ekumeninės vienybės mintį. Jis taip pat patvirtino, kad 1955 m., kai pradėjo mokytojauti šioje gimnazijoje, ekumeninio bendradarbiavimo nebuvo. Jis buvo jaučiamas ne tik tikybos pamokose, bet ir klasėse bei diskusijose tarp mokinių. Šios dienos kavutėje jau dalyvauja katalikų kunigai, ateitininkų ir skautų atstovai. Norėdami pabrėžti krikščionių vienybę ekumeniniame amžiuje, evangelikai ir katalikai mokiniai jau 10 metų ruošią Kalėdų šventes bendrai. Fr. Sk.

KALĖDŲ EGLUTĖ

Kalėdų eglutės rengimas gimnazijoje yra senas ir savaime jau suprantamas dalykas,kaip ir joje pravedami Vasario 16 minėjimai. Seniau Kalėdų eglutės turėjo ypatingą paskirtį. Jos metu gimnazijoj susirinkdavo mokinių tėvai, giminės ir pažįstami, V. Vokietijos liet. bendruomenės veikėjai, vokiečių žurnalistai bei foto reporteriai. Susirinkusieji pasigrožėdavo kalėdine programėle, pasiinformuodavo gimnazijos einamais reikalais, jos bėdomis ir pasisekimais, pasidžiaugdavo lietuvišku kultūros ir mokslo židiniu. Aplinkinių vokiečių laikraščių reporteriai ir fotografai iš anksto rezervuodavo vietą savo laikraščiuose aprašyti šiam parengimui.

Beveik visi, kuriems rūpi gimnazija ir jos gyvenimas, tikėjosi ir šiais metais būsiant panašiam parengimui. Deja, gimnazijos direktorius su bendrabučio vedėju kun. J. Šulcu šiais metais nutarė "sukrikščioninti" Kalėdų eglutę. Esą, ligšiolinės Kalėdų eglutės šventės forma nuvertindavo pačią Kalėdų prasmę! Šitokį argumentavimą tik iš dalies galima suprasti, bet jam pritarti-vargu ar kas sutiks! Kitos priežasties šiam Kalėdų eglutės "reformavimui" nereikia ieškoti už kalnų...

Šį kartą Kalėdų eglutė buvo suruošta tik mokiniams, su keletu parinktų svečių, nepakviečiant net mokinių tėvų, nekalbant apie žurnalistus. "Tylesnis būsi-toliau nuvažiuosi"-pasimokė rusiškos išminties lietuviškos gimnazijos vadovai!

Mokiniai su svečiais gieda Kalėdų giesmes. *Nuotrauka — kun. J. DĖDINO*

Pirmos klasės berniukai prie kūčių stalo. *Nuotrauka — kun. J. DĖDINO*

Kalėdų eglutės eiga buvo iki minimumo suprastinta. 1970 m. gruodžio 18 d. vakare mokiniai buvo sukviesti į šventiškai papuoštą valgyklą. Pačioj pradžioj sugiedojo choras dvi kalėdines giesmes. Deja, mokinių skaičius paskutiniuoju laiku yra ant tiek sumažėjęs, kad chorvedžiui K.Motgabiui pasidarė iš tikrųjų sunku sudaryti balsingą ansamblį, bet ilgą laiką repetavę choristai maloniai nuteikė susirinkusius. Visi giedojo kartu "Tyli naktis, šventa naktis". Mokinė D. Jurgauskaitė (I kl.) padeklamavo "Varpai gaudžia", mokinys Joachimas Jucikas (II kl.)-"O ta Kalėdų dovana". Vėl visi pagiedojo vieną Kalėdų giesmę.

Pagamintų valgių iš viso buvo dvylika: nuo įvairiausių žuvies patiekalų iki kisieliaus, bulvinių valgių ir vinigreto. Vakarieniavimas užtruko ilgiau, negu gimnazijos mokiniai yra įpratę. Gimnazijos dir. V. Natkevičius pasakė informacinę bei pamokančią kalbą. Kalbėjo apie žodžio "kūčios" kilmę, priminė Kalėdų prasmę, jų gilesnę reikšmę ir meilės reikalingumą. Maj. inž. Valiūnas, Vokietijos Krašto Valdybos pirm. pasveikino mokinius ir perdavė jiems geriausius linkėjimus nuo "Labour service company" vyrų. Jis įteikė direktoriui kalėdinę dovanėlę, 450 DM skirtą gimnazijai. Svečias iš Canados, Liet. Bendruomenės Centro Valdybos sekr. K. Baronas iš Hamiltono, savo žodyje paminėjo, kaip malonu jam yra apsilankyti lietuviškoje gimnazijoje, kur jis jaučiasi kaip Lietuvoje, savųjų tarpe. Ši lietuviškoji atmosfera jį maloniai nuteikusi. Jis įteikė mūsų gimnazijos direktoriui 280 dol. auką bendrabučiui statyti.

Vasario 16 gimnazijos kuratorijos reikalų vedėjas V. BARTUSEVIČIUS su virtuvės personalu (iš k. į d.): JURGAUSKIENĖ, MIKUSAUSKIENĖ ir BARTUSEVIČIENĖ. *Nuotrauka — kun. J. DĖDINO*

Pagaliau pasirodė, mažesniųjų labai laukiamas, Kalėdų senelis. Visi susirinkusieji senelio buvo gausiai apdovanoti. Tuo buvo baigta oficialioji šventės dalis.

Paskutinis šio pobūvio kalbėtojas mkt. Fr. Skėrys, būdamas kaip ir kitais metais eglutės rengėjas, nuoširdžiai padėkojo visiems prisidėjusiems prie šventės. Iškėlė ypatingai virėjas, kurios nevengė jokių sunkumų ruošdamos kūčių patiekalus. Pagaliau kalbėtojas iškėlė pačią pagrindinę gimnazijos problemą-mokinių trūkumą ir paprašė mokinius Kalėdų atostogų metu pasiteirauti naujų mokinių.

Kiek ši šventė buvo krikščioniškesnė, sunku pasakyti. Žinoma, mokiniai gimnazijoje jaučiasi esą didelė šeima, bet man atrodo, kad tėvų atsilankymas nebūtų šito šeimyniškumo pojūčio sugriovęs.

Ričardas Palavinskas, abiturientas.

TUK.. TUK...

Kas vakarą, kas rytą
Širdelėj tuk, tuk, tuk!
Mylėk karštai mamytę,
Tėveliui geras būk!

Kas valandą, minutę,
Anksti arba vėlai
Paklusnųjį vaikutį
Lydės vis angelai.

Dievulis geras laimins
Visus jo darbelius
Ir Savo tikrą laimę
Jam iš dangaus atsiųs.

Todėl, kol tau, mažyti,
Širdelė plaks:tuk, tuk,
Mylėk karštai mamytę,
Tėveliui geras būk!

M. Z.

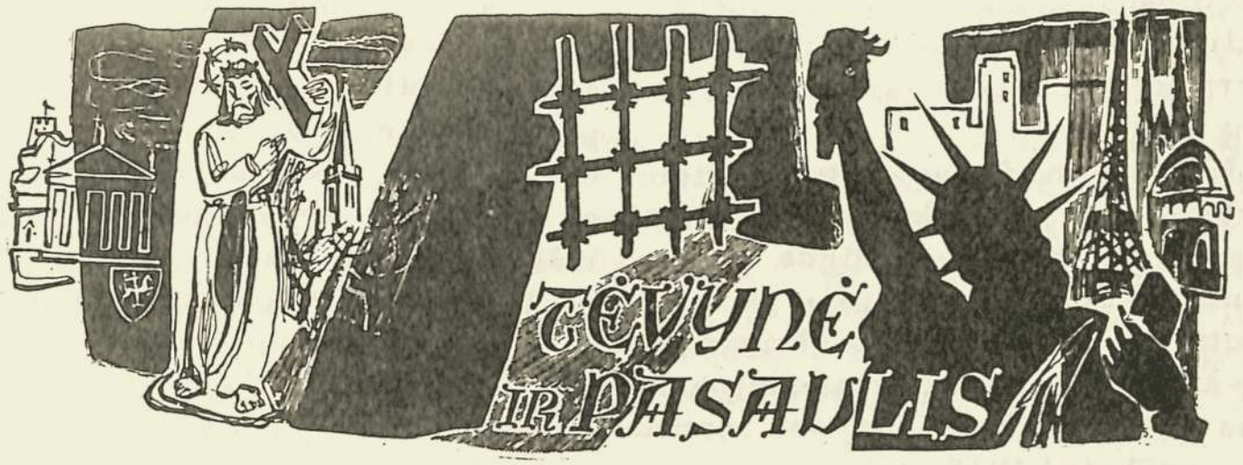

IŠKELIAVUSIEJI AMŽINYBĖN

HELENA GRABOWSKA- VARIAKOJIENĖ

Grafaitė Helena GRABOWSKA-VARIAKOJIENĖ

Grafaitė Helena Variakojienė, kelioliką metų gyvenusi mažame namelyje ant Fox River upės kranto, apie 40 mylių nuo Chicagos, - (iki 1963 m. ten gyveno kartu su vyru kurt. pulk. ltn. Jonu Variakoju, o po jo mirties - viena), - staigiai iš mūsų tarpo atsiskyrė 1970 m. lapkričio 27 d.

Iki paskutinių dienų gyvai domėjosi pasaulio įvykiais, sekdama spaudą keliomis kalbomis. Domėjosi taipgi savo vaikų ir anūkų gyvenimu, jų rūpesčiais ir džiaugsmais. Vienok ji visuomet laikėsi nuošaliai. Stengėsi nesudaryti bet kam kokių nors sunkumų, ar rūpesčių. Užsiėmusi buvo savo namu ir darželiu, kurie būdavo visuomet pilni gėlių ir pavyzdingai sutvarkyti. Nežiūrint to, praeities sentimentalūs ryšiai pasireikšdavo joje dažnais fragmentiniais jaunystės laikų prisiminimais. Po vyro mirties ji praleido daug vienišų vakarų.

Gimė 1893 m. gruodžio 19 d. dvare Zadziew, Vilniaus krašte. Jos tėvas grafas Liudvikas Grabowskis buvo paskutinis Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Stanislavo Augusto ketvirtos generacijos proanūkas. Jis buvo Vilniaus ir Minsko sričių bajorijos maršalka, vėliau Vilniaus teismo teisėjas, plačiai žinomas ir gerbiamas. Jis la-

bai mėgo muziką. Jų namai ant didelio ežero kranto dažnai būdavo perpildyti muzikos garsais ir svečių būriais.

Helena ten užaugo kartu su dviem broliais. Iš tų laikų pasiliko jos visam gyvenimui muzikos pamėgimas ir sentimentas prie vandens plotų. Baigusi Vilniaus gimnaziją, išvažiavo studijuoti prancūzų kalbos į Petrapilio Filologijos Institutą, kurį baigė 1915 m. ir po to dėstė prancūzų kalbą vyresnėse gimnazijos klasėse. Ten susipažino su dr. Motiejumi Koncza, plačiai žinomo Vilniaus Žemės Banko direktoriaus Povilo Konczos ir grafaitės Gab. Mielžinskaitės sūnumi. Juodu susituokė Petrapilyj. Po revoliucijos jaunoji pora, po didelių sunkumų ištrūko iš bolševikų valdomo Petrapilio, apsigyveno M. Konczos Šešuolėlių dvare, Ukmergės aps.

Po keletos metų M. Koncza apsisprendė gyventi V. Europoje, kur buvo baigęs mokslus. Helena nesutiko apleisti gimtojo krašto ir likosi gyventi Šešuolėliuose su sūnumi Liudviku, gimusiu 1922 m. Čia ji susipažino su Lietuvos kariuomenės savanoriu kurt. pulk. ltn. Jonu Variakoju, kuris, karui su lenkais pasibaigus, su savo 4-tuoju pėstininkų Liet. Karal. Mindaugo pulku, toje apylinkėje stovėjo. Už pulk. J. Variakojo ištekėjo 1929 m. 1932 m. gimė antras sūnus Jonas.

Iki II Pasaul. karo gyveno Šešuolėlių dvare, išskyrus 1929-1931 m. laikotarpį, kada jos vyras buvo Krašto Apsaugos ir Susisiekimo ministeriu ir turėjo gyventi Kaune.

Helenos ir Jono Variakojų namai Šešuolėliuose buvo pagarsėję savo vaišingumu ne tik dažnokai atsilankantiems svečiams, bet taip pat ir visiems apylinkės kaimiečiams. Ištikus kokiai nelaimei, visi bėgdavo į dvarą pas "Ponią", ieškoti patarimo ar pagalbos. Kuone kasdien buvo galima ją matyti besikalbančią su apylinkės žmonėmis. Pagalbos ieškantieji niekuomet neapleido jų namų slenksčio su tuščiomis rankomis.

Per pirmąją bolševikų okupaciją gyveno Vilniuje ir ten slapstėsi nuo NKVD išvežimo į Sibirą. Vokiečių okupacijos metu vėl sugrįžo į Šešuolėlių dvarą ir čia ūkininkavo. Šiame laikotarpyje jie teikė prieglaudą ir darbą Vilniaus jaunimui, kuriam grėsė išvežimas į Vokietijos darbo stovyklas.

Bolševikų frontui artėjant, 1944 m. liepos mėn. Variakojai su šeima pasitraukė į Vokietiją. Čia ji buvo aktyvi UNRRA'os administracijoje Wildflecken pabėgėlių stovykloje. Tas laikotarpis buvo vaizdžiai aprašytas žinomos amerikiečių novelistės Kathryn Hulme knygoje "The Wild Place". Miss Hulme šioje knygoje aprašinėjo Heleną Variakojienę kaip "Countess".

1949 m. Variakojai su šeima atvyko į Chicagą. Čia abu su vyru sunkiai dirbo. Su giedria nuotaika sugebėjo prisitaikyti prie naujos aplinkos ir visiškai skirtingų gyvenimo sąlygų, kad sudaryti sūnums galimybę baigti aukštus mokslus.

Išėję į pensiją, 1957 m. apsigyveno Valley View miestely, prie St. Charles, Ill. Čia džiaugėsi gražia gamta ir kaimo ramybe. 1963 m. spalio 31 d. staiga, nuo širdies smūgio, mirė jos mylimas vyras. Pasi-

likus viena, nežiūrint kasdieninių gyvenimo sunkumų, visuomet buvo pasiryžusi likti savarankiška ir tęsti nors vienišą, bet savistovų gyvenimą.

Širdies priepuolis ją ištiko tuoj po 1970 m. Padėkos Dienos šventės, jai lankantis pas sūnų Chicagoje. Lapkričio 29 d. jos kūnas buvo pašarvotas Marquette Funeral Home koplyčioje, Chicagoje. Kunigai-St. Neimanas ir P. Dilys atlaikė gedulingas pamaldas kurt. prof. V. Jakubėnui vargonaujant. Gruodžio 1 d., abiem kunigam ir gausiam būriui giminių ir pažįstamų dalyvaujant, velionės kūnas buvo palydėtas į Chicagos Lietuvių Tautines kapines, kur amžinai ilsisi greta savo vyro Jono. L. K. -J. V.

MARTYNAS TILIŅDIS

Martynas ir kuratorė Olga TILINDŽIAI Sinodo metu 1969 m.

Iš erdvios Marquette Parko Petkaus koplyčios, gausiai vainikais, gėlių puokštėmis ir liūdinčiais perpildytos, 1971 m. vasario 13 d., po gedulingų pamaldų, buvo išlydėtas į Tautines kapines, staigiai miręs, tėvynės pasiilgęs Martynas Tilindis, sūnus Mykolo ir Marės Jurėnaitės Tilindžių. Čia gyvendamas spėjo plačiau pasireikšti lietuvių visuomenėje. Buvo bent kelių draugijų aktyvus narys.

M. Tilindis gimė 1908 m. spalio 7 d. Nausėdžių km. Nem. Radviliškio vls. Lankė N. Radviliškyje keturklasę ir Biržų gimnaziją. Buvo ilgametis Biržų pašto tarnautojas, pasižymėjęs savo kruopštumu ir gražiu sugyvenimu.

Mirė 1971 m. vasario 9 d. Chicagos priemiestyje. Amerikoje išgyveno 22 metus. Pradžioje, kartu su žmona kurt. Olga Trečiokaite-Tilindiene gana sunkiai ir daug

dirbo norėdami geriau įsikurti ir dukrą bei sūnų išleisti į mokslus. Paskutinius metus, jau nebesurištus su tarnyba, gyveno sūnaus inž. Algio sklype, kur buvo įsirengęs šiltadaržį ir augino gėles, o sklype-uogas ir vaismedžius. Savaitgaliais, šeimai suvažiavus, visi kartu su anūkais džiaugėsi senelio darbo vaisiais.

Kaime augęs, jautė prisirišimą prie gamtos, -prie žemės, laukų. Tėvynėje irgi nuo tarnybos laisvą laiką praleido žmonos tėviškėje-Papilyje, Boguslavo Trečioko ūkyje, kur užveisė vaismedžių sodą. Juo ir dabar uošvė, po ūkio nusavinimo, naudojasi ir džiaugiasi.

Mirtis savo aukas suranda ne tik karo lauke, bet ir nuošaliausiose vietovėse. Iš tolimos tėvynės atkeliavęs, daug pavojų nugalėjęs, kelyje savo automobilį vairuojant ir prie šviesų sustojus, kartu sustojo plakusi ir jo pavargusi širdis.

Mūsų dienos greit prabėga, sako Šv. Raštas. Tatai vaizdžiai apibūdina, palyginus žmogaus gyvenimą su žolės žiedu, kuris anksti žydi ir greit nuvysta. Gal ir velionis, žinodamas savo sveikatos stovį, prižiūrėdamas savo gėlyną, panašiai galvojo. Koks netikras čia mūsų rytojus!

Tėvai, mokytojai žino, kad meilė savo vaikams glūdi ne tik tame, kad visą laiką ką nors jiems duoti. Meilė taipgi ne tuo reiškiasi, kad visą laiką jiems ką nors drausti. Tikra meilė tinkamu laiku duoda ir tinkamu laiku atima. Dievas, kuris savo meilę mums mirtingiems apreiškė per savo sūnų Jėzų Kristų, žino tinkamą laiką. Tai žinodami, ir šios netikėtos, ankstyvos mirties akivaizdoje, lenkdamies prieš Jo šventą valią, kartu su liūdinčia šeima tarkime:"Ką Dievas daro-vis gerai, nes daro teisingiausiai. Nors bus man skirti jo vargai, kentėsiu aš kantriausiai. Jis mane mokės varge, kaip tėvas, išlaikyti, tad duosiuos jam valdyti".

Kun. S. Neimanas

----oOo----

ONA LAUMYTĖ

"Ilgu amžiumi pasotinsiu ją ir parodysiu jai savo išgelbėjimą".

Ps. 91, 16.

Šie psalme išreikšti Dievo pažadai išsipildė mūsų vyriausios amžiumi parapijietės Onytės Laumytės gyvenime. Dievas ją pasotino ilgu amžiumi. Tiksliai nė nežinome, kiek metų ji turėjo. Jos metų skaičius, tačiau, viršijo tą ribą, kurią mini Šv. Raštas: "Jei pasižymėjo stiprumu, tai būna iki 80 metų".

Ar tai vargas ir našta, ar malonė sulaukti tokio amžiaus? Pokalbiuose prasitariame, kad tokio amžiaus ir aš norėčiau sulaukti, arba priešingai. Gerai, kad ne mums patiems tenka tą klausimą spręsti. Mūsų laikas yra Jo, Aukščiausiojo, galioje. Šv. Raštas ilgą amžių vertina, kaip Dievo malonės reiškinį.

Taip ir velionė, kurios ilgas amžius buvo džiaugsmu ir skausmu atžymėtas, nešė savo metų

Ona LAUMYTĖ

skaičių nesiskųsdama, visuomet patenkinta, jautriai atsiliepdama į kitų pergyvenimus, savęs nebodama. Jos prieglauda ir pilis buvo Dievas. Jos gyvenimas nuo pat jaunystės nebuvo lengvas. Gimė Lietuvoje, Sauginų km., Papilio vls., bežemio Jono ir Marės Vikmanaitės Laumių šeimoje. Motinai anksti mirus, kaip vienintėlė duktė, augo senyvo, griežto tėvo, užgrūdinto kareivio, priežiūroje. Teturėjo mažą, plūktine asla, gryčią. Nuo mažens eidavo į Latviją tarnauti. Turėjo prigimtą brangią dovaną, - ne tik gerą, bet ir stiprią širdį. Mokėjo atleisti, skriaudas pergyventi, fizinius ir dvasinius sunkumus pakelti. Be jokios pagiežos prisimindavo savo buvusį šeimininką Latvijoje, kuris jai liko skolingas suderėtą algą.

Nuo 1930 m. gegužės mėn. iki mirties gyveno kun. Stasio Neimano šeimoje. Neturėdama savo šeimos, dėka savo būdo ypatybių, turėjo daug gerų pažįstamų ir artimų ir nesijautė vieniša. Kunigo šeimoje padėjo auginti vaikus, kurie ir suaugę didelę meilę ir prisirišimą jai reiškė. Ypač paskutiniuoju metu, kai jos sveikatai nubūnant ir naujoms ligoms atsirandant, jų apsunkinta ir skausmų išvarginta, kentėjo.

1971 m. kovo 18 d. Dievas jai parodė išgelbėjimą, - per mirtį išvadavo ją iš kūno kančių. Vienok meilė, dėkingumas ir prisirišimas pasiliko tarpe tų, kurie kartu su ja gyvendami arčiau ją pažino.

Atsisveikinti ir išlydėti ją į kapus suvažiavo artimieji ir iš toli. Kaip jos pageidauta buvo, mirė namuose, artimųjų apsupta, jų prižiūrima ir slaugoma, su kuriais galėjo, iki jėgos leido, gimtąja kalba susikalbėti.

Amžino poilsio vietą rado Tautinėse kapinėse, kur likimo draugai skiriamės ir susitinkame Viešpatyje.

Kun. S. Neimanas

MIRĖ TEOLOGIJOS LICENCIATAS KUNIGAS JONAS PAUPERAS

Atiduodant "M. Sp." spaustuvei pasiekė skaudžiai liūdna žinia, - 1971 m. gegužės 22 d. netikėtai mirė mūsų žurnalo darbštus bendradarbis docentas kunigas Jonas Pauperas, Ev. Liuteronų "Ziono" parapijos klebonas. Iš ryto pasijutęs blogai, buvo nuvežtas į ligoninę, kur tą pačią dieną mirė. Liko liūdinti šeima, artimieji, jo gražiai tvarkyta parapija ir visa lietuvių visuomenė.

Su jo asmeniu netekome tikrai brangaus ir tauraus lietuvio, pajėgaus ir sugebančio realiai galvoti vyro, turėjusio platų išsimokslinimą, ir nuosaikaus visuomenininko.

"Mūsų Sparnų" redakcija, kartu su visais reformatais, liūdi netekusi nuolatinio bendradarbio. Šia proga kun. J. Paupero šeimai, artimiesiems ir visai Ev. Liuteronų bendruomenei giliausią užuojautą.

"M. Sp." Redakcija

Nuotrauka — M. NAGIO

LIETUVIŲ KANKINIŲ KOPLYČIOS REIKALU

Mes gyvename ekumeniniame amžiuje, kuriam pradžią ir idėjinius pagrindus nustatė protestantizmas. Po Vatikano II susirinkimo R. Katalikų Bažnyčia, nors ir su dideliu rezervuotumu, pripažino visos krikščionijos pluralistinę sistemą. Ji tuo pačiu pripažino teisę ir atsakomybę kiekvienai atskirai krikščionių Bažnyčiai pasisakyti visais klausimais ginant krikščioniškus principus. Lietuvių Evangelikų Taryba, reprezentuojanti visus Lietuvos evangelikus, kurių Neprikl. Lietuvoje buvo priskaitoma apie 235,000, turėtų padaryti viešą pareiškimą Liet. Kankinių Koplyčios reikalu, įrengtai ir pašventintai Vatikane šv. Petro bazilikos kriptoje 1970 m. liepos 6-8 d. ir oficialiai pavadintai Gailestingumo Motinos vardu.

Tiek Liet. Kankinių Koplyčios rengėjų vardu, tiek visoje lietuvių katalikiškoje spaudoje buvo rašoma: "Nuo pat koplyčios minties iškėlimo buvo skelbta, kad lietuviai nori ją įrengti Lietuvos kankinių atminimui" (Draugas, 1970. X. 12). Dažnai buvo pabrėžiama, kad ši koplyčia yra skiriama žuvusių už Lietuvos laisvę ir nukankintų Sibiro koncentracinėse stovyklose pagerbimui. Niekur nebuvo užsiminta, kad koplyčia skiriama išimtinai katalikų kankiniams. Nors Liet. Kank. Koplyčios rengėjų komitetas nerado reikalo kreiptis į lietuvius evangelikus, bet pastarieji davė savo tylų pritarimą iškeltai minčiai. Iš evangelikų tarpo atsirado paskiri aukotojai, kurie savo auka prisidėjo prie šio sumanymo įvykdymo, drauge norėdami pagerbti savo artimuosius žuvusius už Lietuvą.

Kai koplyčia buvo įrengta ir pašventinta, tai lietuvių spaudoje, drauge su protesto balsais, iškilo tikroji koplyčios paskirtis. Tame pačiame "Draugo" straipsnyje toliau rašoma: "Intencija, kuria koplyčia buvo įrengta, rodo ir aukso raidėmis įrašytas dedikacijos tekstas: - Liepos 7 dieną 1970 Viešpaties metais, popiežiui Pauliui VI valdant Bažnyčią, viso pasaulio lietuviai šią koplyčią dedikavo Švenčiausiai Mergelei Gailestingumo Motinai atminimui tų savo vadų, kurie tėvynėje buvo katalikiško tikėjimo gynėjai ir liudytojai (testes), kurių vardai yra įrašyti gyvenimo knygoje ir kurie kaip žvaigždės spindės per amžius" (Draugas, 1970. X. 12).

Iš paskelbto teksto aišku, kad koplyčia yra pašvęsta ne Lietuvos laisvės kovoje žuvusiems, bet "kurie tėvynėje buvo katalikiško tikėjimo gynėjai". Tai yra aiški lietuvių tautos apgaulė, ir tam paaiškėjus, lietuvių evangelikų tarpe sukėlė pasipiktinimą. Koplyčios rengėjų komitetas parodė, kad nežiūrint visų skelbiamų atsinaujinimų po Vatikano II susirinkimo, jie nieko neišmoko ir nieko neužmiršo. Jei Lietuvių Kankinių Koplyčios rengėjai būtų iš anksto pranešę savo tikrąsias intencijas (jie juk turėjo ir turi pilną teisę pagerbti savo tikėjimo gynėjus ir liudytojus), būtų išvengta nesusipratimų, nebūtų buvę jokių pro-

testų.

Antra, Lietuvių Kankinių Koplyčios rengėjų komitetas pasisavino sau teisę kalbėti "viso pasaulio lietuvių" vardu. Visa krikščionija pergyvena krizę, šimtai milijonų žmonių apsisprendė už sekuliarinį gyvenimą. Vien Amerikoje skaitoma, kad gana daug lietuvių išeivijos nepriklauso jokiai Bažnyčiai, o okupuotoje Lietuvoje visa naujoji lietuvių karta atsidūrė už bažnytinio gyvenimo ribų. Ar koplyčios rengėjų komitetas pripažįsta lietuvių tautai demokratines teises? Jei taip, tai jis turi teisę kalbėti savo atstovaujamos Bažnyčios, o ne visos tautos vardu. Lietuviai evangelikai save laiko integraline mūsų tautos dalimi, ir nuo pat Reformacijos pradžios kietai kovojo už savo tautos laisvę. Todėl neleistina, kad lietuvių viešame gyvenime būtų taikoma lietuviams evangelikams bet kokia diskriminacija, ignoravimas, ar uzurpavimas sau teisės kalbėti jų vardu.

Jau Vatikano II susirinkime buvo keliamas Marijos kulto panaikinimo klausimas, ir tenka manyti, kad sekančiame susirinkime bus tai padaryta. Tuo pačiu būtų baigti tipingi viduramžių dvasiai emociniai ir mistiniai išgyvenimai, kurie nieko bendro neturi su evangelijų tiesomis. Panaikinus Marijos kultą, būtų padarytas didelis žingsnis į krikščionių suartėjimą ir bendradarbiavimą.

Sąryšyje su paminėtu Marijos kultu, vysk. A. Deksnys, kreipdamasis į lietuvius, pakartojo ankstyvesnę lietuvių katalikų vyskupų dedikaciją, kuri skamba taip:

"1951 m. gegužės 13-ją dieną, dalyvaujant lietuvių tautos atstovams Romoje, Lietuva ir visi jos sūnūs bei dukterys tėvynėje bei išsklaidyti plačiame pasaulyje buvo iškilmingai paaukoti Švenčiausiai Marijos Širdžiai. Šis pasiaukojimo aktas Lietuvos vyskupų valia įpareigoja visus lietuvius ištikimai vykdyti Dievo Motinos paskelbtas sąlygas ir iškilmingai minėti šią dieną"(Draugas, 1970. V. 8).

Žmogus tik savo laisvu apsisprendimu gali save aukoti Dievui ar Kristui. Tai yra pagrindinis krikščionybės principas pripažįstąs žmogui sąžinės ir apsisprendimo laisvę. Liet. katalikų vyskupai neturi teisės ne tik užrašyti liet. evangelikus mistinei "Švenčiausiai Marijos Širdžiai", bet ir versti liet. evangelikus "ištikimai vykdyti Dievo Motinos paskelbtas sąlygas ir iškilmingai minėti šią dieną".

Ekumeniniame amžiuje bet koks kitų krikščionių prievartavimas, diktavimas jiems savo įsakymų, turi būti baigtas.

V. K.

Š. AMERIKOS REFORMUOTŲ BAŽNYČIŲ SUVAŽIAVIMAS

Viso Š. Amerikos kontinento Reformuotų Bažnyčių suvažiavimai būna šaukiami periodiniai, bet tik šiam suvažiavimui Kolegija gavo oficialų kvietimą dalyvauti ir padaryti pranešimą apie Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios praeitį ir dabartį. Kolegija priėmė kvie-

Suprt. kun. P. DILYS ir kurt. V. KAROSAS, Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios tremtyje delegatai Š. Amerikos Reformuotų Bažnyčių Niagara Falls suvažiavime, daro pranešimus

Nuotraukos— kurt. L. KNOPFMILERIO

timą ir išrinko šiai misijai atlikti suprt. kun. P. Dilį ir kurt. V. Karosą.

Suvažiavimas įvyko 1971 m. vasario 9-12 d. d. Niagara Falls, Canadoje. Kaip tyčia tuo metu siautė didelė sniego audra, kuri sutrukdė mūsų atstovams laiku atvykti į suvažiavimą. Teko pavėluoti net porą valandų, bet, mūsų atstovų nustebimui, vos jiems įžengus į posėdžių salę buvo tuojau pastebėti genr. sekr. dr. J. I. McCordo ir pristatyti suvažiavimui, kaip garbės svečiai, atstovaują Liet. Ev. Ref. Bažnyčiai. Jau vien šis mostas pakėlė mūsų atstovų orumą ir sudarė galimumą susitikti ir išsiaiškinti veik visais klausimais su aukštais Reformuotų Bažnyčių atstovais ir pareigūnais.

Įsidėmėtina, kad šiame suvažiavime dalyvavo vien tik reformuotų Bažnyčių atstovai, be svečių iš brolišku Bažnyčių, kas be abejonės prisidėjo prie artimo nuoširdumo svarstant įvairius opius klausimus. Pranešimuose ir paskaitose buvo keliamos visos žmoniją liečiančios problemos. Būdinga ir tai, kad suvažiavimas pasisakė ne už savo institucijų gelbėjimą, bet už žmonijos ir paskirų tautų vadavimą nuo vis didėjančios anarchijos, moralinės dekadencijos, gamtos teršimo, socialinio neteisingumo ir rasinės diskriminacijos. Tačiau buvo aiškiai vengta politinių klausimų ir ypač pasisakymo dėl dabar vykstančio Vietnamo karo. Buvo itin pabrėžiama žmogaus moralinė galia, kurios dėka tegalima nugalėti visus sunkumus ir išspręsti iškilusias problemas. Kaip XVI a. Reformacija išgelbėjo Europą, įnešant naują dvasią ir patiekiant socialinius, ekonominius ir kultūrinius spren-

dimus, taip mūsų laikais Reformacijos ainiai turi eiti tuo pačiu išbandytu keliu: gelbėti pasaulį ir žmogų!

Mūsų atstovų paskaita buvo įtraukta į darbotvarkę ir, atėjus laikui, pirmininkas abų mūsų atstovus pakvietė į prezidiumą ir paprašė suprt. kun. P. Dilį padaryti pranešimą. Pranešimas, anglų kalba, atspausdintas atskirai. Mūsų atstovo pranešimas buvo su įsijautimu ir rimtu dėmesiu išklausytas. Po pranešimo pasigirdo ilgas ir nuoširdus plojimas. Pirmininkas, padėkojęs suprt. kun. P. Diliui už pranešimą, savo ir suvažiavimo vardu pareiškė Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčiai pagarbą, kad ji su tokiu pasiaukojimu ir atkaklumu stovėjo ir tebestovi savo idealų sargyboje. Tai esąs geras pavyzdys kitoms Bažnyčioms, kaip reikia veikti ir laikytis sunkiuose bandymo laikuose ir pareiškė pilną pritarimą ir moralinę pagalbą jos veiklai.

Pertraukos metu eilė atstovų iš kitų Bažnyčių užmezgė su mūsų atstovais artimesnius ryšius ir prašė daugiau informacijų. Deja, neturėta paruoštos brošiūros apie Lietuvos Reformaciją, tad buvo rodomos "M. Sp." tilpusios nuotraukos, liudijančios mūsų Bažnyčios praeitį ir dabartį, bet tai neatstojo rimto veikalo, taip reikalingo mūsų pažinimui.

Ypatingai susidomėjo mūsų Bažnyčios stoviu vengrų Reformuotos Bažnyčios atstovai, kurie JAV ir Canadoje turi per šimtą parapijų ir leidžia savo žurnalą. Primigtinai prašė straipsnio apie Lietuvos Reformaciją ir ypač apie šių dienų padėtį. Ta pačia proga mūsų atstovai susipažino ir užmezgė asmeninius ryšius su naujai išrinktu Pasaul. Ref. Bažnyčių S-gos genr. sekr. dr. Perret.

Mūsų atstovai, grįžę iš suvažiavimo, padarė Chicagos parapijos nariams platų pranešimą, kuris buvo išklausytas su dideliu dėmesiu.

V. K.

LIET. PROTESTANTŲ SĄJUNGOS VEIKLA ANGELŲ MIESTE

Kaip jau buvo "M. Sp." 28 nr. rašyta, 1970 m. balandžio 26 d. Los Angeles mieste buvo įsteigta Liet. Protestantų Sąjunga.

1971 m. balandžio 25 d. I-je Liuteronų parapijos salėje įvyko metinis susirinkimas. Prieš tai kun. M. Preikšaitis atlaikė pamaldas. Gaila, atsilankė nedaug S-gos narių.

Reikia tikrai pasidžiaugti, kad S-ga per šiuos pirmuosius metus gražiai pasidarbavo, kaip kad paaiškėjo iš Valdybos pirm. dr. M. Devenio padaryto pranešimo.

1970 m. liepos 19 d. buvo surengta Aukštikalnių sode gegužinė, kuri sutraukė daug svečių ir davė S-gai net 79.00 dol. pelno. Medžių pavėsyje buvo gražiai pabendrauta, pasivaišinta skaniais valgiais. Garsiai skambėjo lietuviškos dainos, vadovaujant S-gos vicepirm. E. Balceriui.

Kitas-dar didesnis įvykis-buvo dr. Vandos E. Sruogienės, specialiai iškviestos iš Chicagos, Šv. Kazimiero salėje surengta paskaita:

"Lietuvos kunigaikščiai Radvilosjų kilmė ir darbai". S-gai talkininkavo Maž. Lietuvos Bičiulių D-ja.

Dr. V. Sruogienė mokėjo taip vaizdžiai nupiešti šią mūsų istorijos gadynę, kad atrodė, jog patys kunigaikščiai, pavaizduoti skaidrėse, gyvi prabilo Los Angeles mieste. Po turiningos paskaitos, sutraukusios apie 250 žmonių, jų tarpe nemaža jaunimo, sekė koncertinė dalis. Jai labai sėkmingai ir gražiai vadovavo kurt. H. Petkienė. Prof. poetė E. Tumienė padeklamavo specialiai šiam įvykiui parašytus sonetus "Apie tris Lietuvos karalienes". Dr. V. Sruogienės paskaita buvo labai palankiai paminėta ir mūsų spaudoj: Naujienose, Dirvoje, Liet. Amerikos Vakaruose ir kt.

Prie šių abiejų parengimų labai daug pasidarbavo dar vis nepailstanti kurt. A. Devenienė. Jai talkininkavo kurt. H. Petkienė, H. Balcerienė, J. Glažė, E. Sinkys ir kt.

Dr. M. Devenio pranešimą papildė sekr. H. Petkienė ir ižd. J. Glažė. S-gos kasoje šiuo metu yra 116. 29 dol.

Šiame susirinkime, pasitraukus E. Balceriui iš valdybos, buvo išrinkti du nauji vicepirmininkai: V. Glažė ir J. Kutra. Tik tokiomis sąlygomis jau gražaus amžiaus sulaukęs dr. M. Devenis sutiko ir toliau Sąjungai vadovauti.

Baigiant buvo pasvarstyti galimumai surengti atvykstančio senj. kun. Anso Trakio paskaitą ir pirmojo Liet. Evangelikų giesmyno parodą.

J. Ktr.

DR. M. DEVENIUI 80 METŲ

1971 m. gegužės 1 d. dr. M. Deveniui, mūsų Bažnyčios kuratoriui, sukako 80 metų.

Reikia pasidžiaugti, kad daktaras, nežiūrint tremties Sibire išgyvenimų, sveikai išsilaikė. Tikrai, sunku būtų patikėti, kad jau tokia metų našta slegia jo pečius.

Persikėlęs su žmona Alena į Santa Moniką, nebesivertė jis gydytojo praktika, bet tuojau abu įsikibo į praktišką biznio sritį-pradėjo verstis butnamiais ir smarkiai šį biznį išplėtė.

Bet tuo nesitenkino. Būdami visą gyvenimą visuomenininkai, greitai ir čia įsijungė į vietos organizacijų veiklą. Juos matome SLA, ALT-oje, Santa Monikos Liet. Klube, Kredito S-je, Liet. Protest. S-je, kuriai dr. ligi šiolei tebepirmininkauja, ir kt.

Jie randa laiko atsilankyti beveik į kiekvieną Santa Monikos ir Los Angeles liet. parengimą, nežiūrint savo amžiaus ir nuotolių.

Atrodo, kad dr. pareigingumas, darbštumas, nevengimas net ir sunkesnio fizinio darbo jį išlaikė sveiką ir tvirtą. Žinoma, daug prisidėjo ir jo gyvenimo draugė Alena, kurie abu gražiai derino savo veiklą tiek visuomeniniame gyvenime, tiek ir praktiškuose-ūkio bei biznio reikaluose, vienas antrą papildydami.

Tenka tik palinkėti dr. M. Deveniui dar ilgus metus gyventi ir būti tvirtam bei drūtam, kaip tas "ąžuolas prie Nemunėlio".

J. Ktr.

OKUP. LIETUVA. Ev. Liuteronų Sinodas okup. Lietuvoje įvyko 1970 m. rugpiūčio 28 d. Suvažiavo 31 delegatas. Garbės svečio teisėmis dalyvavo Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios senj. kun. Povilas Jašinskas. Sinodas apsvarstė daug svarbių klausimų. Išrinko Ev. Liuteronų Bažnyčios senjoru kun. Joną Kalvaną; išrinko Konsistoriją iš šešių asmenų ir revizijos komisiją. Be kitų reikalų, Sinodas apsvarstė ir naujo giesmyno bei maldaknygės reikalingumą.

Ypatingai buvo pabrėžtas artimo bendradarbiavimo su ev. reformatais reikalingumas. Sinodas pavedė Konsistorijai paruošti projektą religinės literatūros leidimo reikalu. Kun. P. D.

CHICAGO. 1971 m. vasario 21 d., kaip ir kasmet, Liet. Ev. Reformatų parapija paminėjo Lietuvos Nepriklausomybės šventę - Vasario 16 dieną atitinkamomis pamaldomis ir programa parapijos salėje prie bendros kavutės. Ta pačia proga su įdomumu susirinkusieji išklausė išsamius ir turiningus suprt. kun. Povilo Dilio ir kurt. Viktoro Karoso pranešimus apie įvykusį Šiaur. Amerikos Reformatų Bažnyčių suvažiavimą Niagara Falls, įvyk. 1971 m. vasario 8-9 d.

Kun. S. N.

PADĖKA

Kurt. teis. Jonui Kutrai, Santa Monica, Calif., už auką 50 dol., skirtą įsigyjimui lentynų "M. Sp." ir kitai literatūrai sudėti;

Dailininkui Vyt. Ignui už "M. Sp." 20 metų gyvavimo sukakties proga viršelio veltui nupiešimą, - reiškiama nuoširdi padėka.

"M. Sp." Redakcija

SIBIRO KANKINIO JURGIO KUTROS PAGERBIMAS

Kurt. Jonas Kutra, prisimindamas savo mirusį Sibire brolį - buv. Biržų gimnazijos inspektorių, įstojo į Lietuvių Fondą nariu, įnešdamas pradžiai 100 dol. (eilės Nr. 2713).

Būtų gražu, kad ir kiti biržėnai - biržiečiai, o ypač jo buvę auklėtiniai, prisimintų jį ir savo didesne ar mažesne auka Lietuvių Fondui.

j. j.

SKAITYTOJŲ ŽODIS

CHICAGO. "Mūsų Sparnai" ir savo estetine išvaizda ir turiniu yra gana šiltai bendruomeninis mūsų evangelikų reformatų žurnalas. Jame apsčiai religinės temos straipsnių ir savuotinės - parapijinės kronikos. Bet šalia to, duodama ir istorinio bei kultūrinio pamušalo raštų, liečiančių amžiuose niekada nenutrūkusią lietuvių evangelikų reformatų religinę ir tautinę veiklą. "Draugas" Nr. 31(6), 1971. II. 6

BOSTON. Juos (M. Sp-us, Red.) gavęs, peržiūriu ir visada pasigėrėtinų dalykų atrandu. Jeigu katalikai turi mėnesinį žurnalą "Aidai", tai ev. reformatai turi nė kiek ne menkesnį "Mūsų Sparnai".

J. Jašinskas

TORONTO. Nuoširdus ačiū už "M. Sp." siuntimą. Ypač paskutinis numeris man, kaip biržietei, yra labai, labai įdomus ir prie širdies. Skaitydama jį persikeliu mintimis į savo vaikystės ir jaunystės laimingas dienas. Ir taip daug mielų, pažįstamų veidų jame randu, nors daug iš jų jau iškeliavo iš šios ašarų pakalnės į Amžinybę.

M. Šenferienė

NUO 1970 M. GRUODŽIO 1 D. IKI 1971 M. BIRŽELIO 1 D. GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS

Dr. P. Tunkūnas, Chicago-50 dol.; dr. A. Šabanienė, " - 25 dol.; V. Karosas, Cicero-25 dol.; K. ir R. Klybai, New York-25 dol.; M. Kregždė, Los Angeles-20 dol.; J. Pelanis, Chicago-20 dol.; kun. F. Barnelis, Vokietija-20 dol.; K. Gaučienė, Fremont, Wis. -12 dol.; P. Ramutėnas, Australia-11 dol.

Po 10 dol.:

V. Šarka, Detroit; A. Jodinskas, Detroit; P. Čigas, Cleveland; E. Manomaitis, W. Roxbury; Julius ir Marija Bernsteinai, Boston; F. Šlenteris, Bremen, Vok.; O. Yčienė, Toronto; H. L. Stoffel, Olandija; L. Paulauskas, Lowel, Mass; J. Tatoris, S. Tumienė, kun. P. ir H. Diliai, kun. A. Trakis-visi iš Chicagos.

A. J. Šilimas, Dorchester, Mass.

Svetima valiuta:

P. Gudelis, Vokietija-30 DM; W. Klimkeit, " -20 DM; J. Pipynė, Anglija-1 svaras.

Po 6 dol.:

L. Knopfmileris, Chicago;
Mrs. D. Evans, Rockford.

Po 5 dol.:

O. Dagienė, St. Louis; New Yorko Liet. Ev. P-ja, N. Y.; N. Yorko Liet. Ev. P-jos Moterų D-ja, N. Y.; M. Pesienė, Conn.; C. Meškauskas, Cleveland; K. Plepys, Hot Springs, Ark.; M. Tamulėnas, Gardner; Pov. Dagys, Columbus; M. Šenferienė, Toronto; A. Jankūnas, Hamilton; St. Palshis, Oak Brook; J. ir D. Kregždės, Cincinnati; J. Aukštikalnis, N. York; J. Kutra, S. Monica; P. Kutra ir Mrs. D. Plepys abu iš Cheltenham; A. Wallenis, Philadelphia; Pr. Enskaitis, Canada; C. K. Kikutis, Collinsville, Ill.; Mrs. A. Svalbonas, Brooklyn, N. Y.; M. Puodžiūnas, St. Neimanas, jr., P. Srugys, S. Tamulaitis, J. Indriūnas, A. Šikšnius, B. Noreikis, E. Tatorienė, E. Gudaitienė, J. Anysas, P. Lampsatienė, J. Jurkšaitis, J. Trečiokas, A. Uznys, E. Hollenderienė, E. Gerulis, Ar. Ramonis, P. Vaitaitienė, J. Variakojis, M. Mockus, S. Macaitis, O. Tilindienė-visi iš Chicagos.

Po 4 dol.:

E. Starienė, H. Malone, P. Variakojis, Mrs. Mėta Gicius-visi iš Chicagos.

Po 3 dol.:

F. Jurevit'sch, Egenville, Canada; dr. M. A. Kavolis, East Dubuque; E. Pušneraitienė, St. Dagys, J. Bakšas, O. Budėjienė, E. Vaišvilaitė, R. Gecevičius, J. Kasparaitis, L. Liubertienė, A. Kleinaitis, E. Panavienė, A. Albrechtienė, A. Augustaitienė-visi iš Chicagos.

Po 2 dol.:

J. A. Urbonas, Dayton; A. Gražulis, N. York; V. Girdauskas, J. Padagas, J. Tamulis, O. Paulikienė, M. Bundelis, P. Kiaupa, M. Naujokienė, L. Liubertienė, Laučiuvienė, A. Jankus, R. Slavėnas, M. Plačienė, E. Balcerienė, N. Žibas, H. Sinickienė, A. Kasparaitis, V. Trumpjonas, P. Kleinaitis, M. Meyer, E. Jankauskienė, E. Skistimas, J. Žemaitaitis, A. Buntinaitė, J. Galinaitis, E. Kaminskienė, M. Milkeraitienė, H. Vencelienė, M. Idzelienė, V. Puodžius, K. Juškėnas, E. Simaitis, M. Pauperas, A. Juškėnas, L. Gružas, Kiršininkas, snj.-visi iš Chicagos.

Po 1 dol.:

M.Senkus, N. Y.; E. Šulaitis, Cicero; J. Šakinis, N. Buffalo; A. Matuzas, H. Balčiūnienė, L. Šikšniuvienė, J. Skvirblys, J. Blicksonaitė, A. Juknevičienė, Orentienė, M. Genutienė, M. Galinauskienė, J. Peteraitis, E. Varankienė, G. Bražinskienė-visi iš Chicagos.

---ooo---

Per "M. Sp." atstovą Canadoje kurt. K. Kregždę gauta aukų: Mrs. G. Jocas-3 dol.; J. Dambaras-3 dol. Mr. J. Stanaitis-2 dol.; visi iš Toronto-ir iš 16 skaitytojų po 1 dol., viso 24 dol.

Aukotojas, kuris nerastų savo pavardės aukų sąraše, prašomas susisiekti su administracija.

"Mūsų Sparnai"
5718 So. Richmond Ave
Chicago, Ill. 60629

Mielas skaitytojau, tik Tavo duosnios aukos dėka ir bendradarbių pasišventimo žurnalas pajėgia tobulėti. Tikimės ir ateityje mus nepamiršite, leisite ir toliau su viltimi žvelgti į ateitį. Nuoširdus ačiū Jums.

KLAIDŲ ATITAISYMAS

Įrašuose po nuotraukomis:

20 psl. vieton pakštis, turi būti paukštis;

28 psl. vieton Markevičiūtė turi b. Norkevičiūtė;

29 psl. vieton Šukys turi b. Šušys;

55 psl. vieton pulk. M. Karaša iš Detroito t. b. pulk. M. K. iš Baltimores;

86 psl. vieton Petras Kregždė t. b. Petras Kučinskas (Juodelių km.).

Chicago Savings
and Loan Association

FEDERAL SAVINGS AND LOAN INSURANCE CORPORATION
SAFETY OF YOUR SAVINGS
INSURED
UP TO $20,000

5¼% 6% CERTIFICATES SĄSKAITOMS

5% Ant visų knygelių sąskaitų

Mrs. Philomena Pakel, Prezidentė
Mr. John Pakel, Sr.,
Direktorių Tarybos Pirmininkas

6245 SO. WESTERN AVE. TEL. GR 6-7575

SIUNTINIAI Į LIETUVĄ
COSMOS PARCELS EXPRESS CORP.
(Licensed by VNESHPOSYLTORG)
MARQUETTE GIFT PARCELS SERVICE
2501 W. 69th St., Chicago, Ill. 60629. — Tel. WA 5-2737
3333 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608. — Tel. 254-3320
Įvairių prekių pasirinkimas, motociklai, šaldytuvai, automobiliai, maistas, doleriniai Certifikatai.
Vedėjas E. ŽUKAUSKAS

PETKUS
LAIDOJIMO ĮSTAIGA
MARQUETTE PARK CHICAGO
2533 W. 71 St. Tel. GR 6-2345-6
CICERO ILLINOIS
1410 S. 50 Ave., Tel. TO 3-2108-9
TRYS MODERNIOS KOPLYČIOS